DONATI, ET GVARINI GRAMMATICA INSTITVTIO.

MAR. ANTONIVS BONCIARIVS postremum recensuit.

Quæ Nonæ huic editioni accesserunt, vltima exibet pagella.

TREVIGI,
Apud Angelum Reghetinum. MDCXX.
Superiorum permissu.

VERVNTVR nonnulli de me, quod exemerim ex vetere Donato vulgatum examẽ Nominum, & Verborum, nec omnino iniuria negant enim ſcire ſe, illo ſublato, quẽadmodum tirones pueros exercere habeãt inconcordantijs, & dictatualis latinorum mora examinandis. Id vero licet pleriſq; paruum atq; humile videatur, ſi[illegible] idipſum ex antepoſitis Guarino Rudim[illegible] colligatur: tamen & magiſtro puerilis doctrinę [illegible] negligendum eſt, quod promptiore, ac faciliori vſu diſcentium ſit; & illud pręclare Sanctus Hieronymus teſtatum reliquit, Parua non eſſe ſine quibus magna non conſtãt. Ergo pueris, vbi ſuas formulas ex Magiſtri emendatione correxerint, recitauerint, variauerint; proponatur quotidie vna de partibus orationis ad differendũ, eiuſq; omnes affectiones, & accidentia Latinè, aut Grammaticè ſaltem reddere aſſueſcant ad præſcriptum infra exemplar. Sic tertio die Pronomina, quarto Participia retractari poterunt. Sed hæc ſatis eſt inclinare per ſuos caſus. Accidentia enim propria non habent, ſed cum Verbo, & Nomine communia. Ceterum ſi quos nouitas præcipiẽdi offenderit in nonnullis; hoc cogitare debebunt; ſi vetera vſquequaq; probaſsemus, cauſam non fuiſse, cũr ipſi vllam literam in hoc genere faceremus. Pręterea hortamur ſuſtinere paulisper aſsenſum, atque opinionem ſuam, donec aut totum euoluerint libellum, aut poſt paulo noſtras legerint rationes, in Analectis. Valete.

DE NOMINIS EXAMINE.

OETA quę pars orationis est? Nomē est. Quare est nomen? Quia rem corpoream, vel incorpoream sine tempore significat.

Nomini quod accidunt? Sex: species, genus, numerus, figura, casus, & declinatio.

Poeta cuius speciei? Primitiuæ: quia à nullo deriuatur Poesis? Deriuatiuæ: quia deriuatur à Poeta.

Poeta cuius generis? Masculini: quia declinatur per hic. Musa? feminini: quia declinatur per hæc. Templum? neutri: quia declinatur per hoc. Aduena? communis: quia declinatur per hic, & hæc. Felix? omnis: qnia declinatur per hic, & hæc, & hoc.

Poeta cuius numeri? singularis: quia rē vnam significat. Hi poetę? pluralis: quia res plures significāt.

Doctus cuius figuræ? simplicis: quia à nullo componitur. Indoctus? compositæ: quia componitur ex In & Doctus.

Poeta cuius casus? Nominatiui, Vocatiui, Ablatiui: quia in his casibus declinando reperitur, Poetam? Accusatiui tantum: quia in hoc casu declinando reperitur.

Poeta cuius declinationis? Primæ: quia eius genitiuus singularis in æ, diphtongum desinit: vt

hic poeta huius poetæ. Dominus? Secundæ: quia eius genitiuus singularis desinit in i, vt hic Dominus huius Domini. Pater? Tertiæ: quia eius genitiuus singularis desinit in is, vt hic Pater huius Patris. Visus? Quartæ: quia eius genitiuus singularis desinit in us, vt hic Visus huius Visus. Dies? Quinctæ: quia eius genitiuus singularis desinit in ei, diuisas syllabas, vt hic dies huius diei.

DE NOMINVM DECLINATIONIBVS.

Prima Declinatio.

NOminatiuo hic Poeta, *il Poeta*. Genitiuo huius Poetę, *del Poeta*. Datiuo huic Poetæ, *al Poeta*. Accusatiuo hunc Poetam, *il Poeta*. Vocatiuo o poeta, *o Poeta*: Ablatiuo ab hoc poeta, *dal poeta*. Pluraliter nominatiuo hi poetæ, *i poeti*. Genitiuo horum poetarum, *de' poeti*. Datiuo his poetis, *à i poeti*. Accusatiuo hos poetas, *i poeti*. Vocatico o poetæ, *o poeti*. Ablatiuo ab his poetis, *da i poeti*.

NOminatiuo hæc Musa, *la Musa*. Genitiuo huius musæ, *della musa*. Datiuo huic musæ, *alla musa*. Accusatiuo hanc musam, *la musa*. Vocatiuo o musa, *o musa*. Ablatiuo ab hac musa, *dalla musa*. Pluraliter nominatiuo hæ musæ, *le muse*. Genitiuo

harum

harum musarum, *delle muse.* Datiuo his musis, *alle muse.* Accusatiuo has musas, *le muse.* Vocatiuo o musæ, *o muse.* Ablatiuo ab his musis, *dalle muse.*

NOminatiuo hic, & hæc Aduena, *l'huomo, e la donna forestiere,* Genitiuo huius aduenæ, *dell'huomo, e della donna forestiere.* Datiuo huic aduenæ, *all'huomo, & alla donna forestiere.* Accusatiuo hunc, & hanc aduenam, *l'huomo, e la donna forestiere.* Vocatiuo o aduena, *ò huomo, ò donna forestiera.* Ablatiuo ab hoc, & ab hac aduena, *dall'huomo, e dalla donna forestiere.* Pluraliter nominatiuo hi, & hæ aduenæ, *gli huomini, e le donne forestieri.* Genitiuo horum, & harum aduenarum, *de gli huomini, e delle donne forestieri.* Datiuo his aduenis, *à gli huomini, & alle donne forestieri.* Accusatiuo hos, & has aduenas, *gli huomini, e le donne forestieri.* Vocatiuo o aduenæ, *o huomini, o donne forestieri.* Ablatiuo ab his aduenis, *da gli huomini, e dalle donne forastieri.*

N O T AE.

AD hanc declinationem pertinent, Hic Auriga, Turca, Nauta, Pirata, Propheta, Scriba, Bibliopola, Pharmacopola, Parricidia, Homicida, Catilina, Sylla, Scæuola, Dolabella, Sfortia, Scyta, Persa, & alia plura: quæ oĩa declinantur vt hic Poeta huius poetæ. Itẽ, hæc Regina, Doctrina, Scola, Ferula, Disciplina, et alia ꝑpe innumera; quæ declinantur vt hęc Musa musæ. Itẽ, hic, et hęc Cõuiua, Incola, Indigena, Alienigena Tro-

Troiugena, Saluicula, Monticula, Cęlicula, Christicula & his similia, quae communia sunt, & declinantur, vt hic & haec Aduena. Item Graeca in as, in es, & in e, quorum quia frequens est vsus etiam apud Latinos, ideo pueris aliquo post interuallo cũ ad praecepta syntaxeos ventum erit, proponenda sunt; in as quidem, vt hic Aeneas, Lucas, Matthias, Thomas, Iudas, Tobias, Ananias, Esaias, Hieremias; in es vero, vt Hic Anchises, Laertes, Chryses, & patronimica in des, vt Priamides: denique in e, vt Haec Penelope, Calliope, Circe, Grammatice, Rhetorice, Dialectice, aliaque complura. Quorum omnium inflexio congruit cum latina, toto numero multitudinis: in singulari autem sic declinãtur. Hic Thomas, mae, mae, mam, o ma, a ma. Hic Laertes, tae, tę ten, & tem, o te, a te, haec Grammatice, ces, cae, cen, o ce, a ce. Sed haec feminina flectuntur etiam latino more; vt haec Grammatica, cae, haec Rethorica, cae.

INterpretationem Italicam non apposuimus extra primam declinationem, quia sumus experti, segnes, atque ignauos fieri pueros, si nihil ipsis a laborandũ relinquatur, sed singula enucleata, & quasi praemansa in os, vt dicitur, ingenerantur. Id ipsum fecimus etiam infra verborum coniugationibus.

Secunda Declinatio.

NOminatiuo hic Dominus. Genitiuo huius Domini. Datiuo huic Domino. Accusatiuo hunc Dominum. Vocatiuo o Domine. Ablatiuo ab hoc Domino. Pluraliter nominatiuo hi Domini. Genitiuo horum Dominorum. Datiuo his

Do-

Dominus. Accusatiuo hos Dominos. Vocatiuo o Domini. Ablatiuo ab his Dominis.

NOminatiuo hic Deus. Genitiuo huius Dei. Datiuo huic Deo. Accusatiuo hunc Deum. Vocatiuo o Deus. Ablatiuo ab hoc Deo. Pluraliter nominatiuo hi dei, vel dij. Genitiuo horũ deorum, vel deum. Datiuo his deis, vel dijs. Accusatiuo hos deos. Vocatiuo o dei, vel dij. Ablatiuo ab his deis, vel dijs.

NOminatiuo hic Magiſter. Genitiuo huius Magiſtri. Datiuo huic Magiſtro. Accuſatiuo hunc Magiſtrum. Vocatiuo o Magiſter. Ablatiuo ab hoc Magiſtro. Pluraliter nominatiuo hi Magiſtri. Genitiuo horũ Magiſtrorum. Datiuo his Magiſtris. Accuſatiuo hos Magiſtros. Vocatiuo o Magiſtri. Ablatiuo ab his Magiſtris.

NOminatiuo hoc Templum. Genitiuo huius templi. Datiuo huic templo. Accuſatiuo hoc templum. Vocatiuo o templum. Ablatiuo ab hoc templo. Pluraliter nominatiuo hæc templa. Genitiuo horum templorum. Datiuo his templis. Accuſatiuo hæc templa. Vocatiuo o templa. Ablatiuo ab his templis.

N O T AE,

NEutrorum tres caſus ſimiles in vtroque numero, Nominatiuus, Accuſatiuus, Vocatiuus: idque in omni declinatione. Nomina propria in ius, quorum Genitiuus eſt per duo ij, Vocatiuum habent per vnũ i, ut o Cai, Mari, Flamini, Vincenti, Antoni, Fabrei. No

mina vero appellatiua faciunt vocatiuum in e, vt ò Egregie, Vicarie, Notarie, Contrarie, Propitie, unum modo appellatiuũ in i: hic filius, o fili. vnũ propriũ in e: Hic Pius o Pie, tria vel in us, vel in e. fluuius, agnus populus: duo semper in us, vt Deus, vt lucrus, huius declinationis sunt multa nomina feminina hæc Laurus, hæc populus, hæc cupressus, hæc pyrus, hæc cerasus, aliaque arbor nomina; item Græca nonnulla, vt hæc diphthongus, hæc periodus; quæ omnia declinantur, vt hic Dominus. Ad hæc alia masculina in r, vt vir viri, puer pueri, præsbiter præsbiteri, faber fabri, socer soceri, gener generi, coluber colubri, satur saturi, & his similia, in quibus pueri sæpe falluntur, dum ea putant ad tertiam declinationem pertinere.

Tertia Declinatio.

NOminatiuo hic Pater. Genitiuo huis patris. Datiuo huic patri. Accusatiuo hunc patrem. Vocatiuo o pater. Ablatiuo ab hoc patre. Pluraliter nominatiuo hi patres. Genitiuo horum patrum. Datiuo his patribus. Accusatiuo hos patres. Vocatiuo o patres. Ablatiuo ab his patribus.

NOminatiuo hæc Mater. Genitiuo huius matris. Datiuo huic matri. Accusatiuo hanc matrem. Vocatiuo o mater. Ablatiuo ab hac matre. Pluraliter nominatiuo hæ matres. Genitiuo harum matrum. Datiuo his matribus. Accusatiuo has matres. Vocatiuo o matres. Ablatiuo ab his matribus.

Nomi-

NOminatiuo hoc Tempus. Genitiuo huius temporis. Datiuo huic tempori. Accusatiuo hoc tempus. Vocatiuo o tempus. Ablatiuo ab hoc tempore. Pluraliter nominatiuo hæc tempora. Genitiuo horum temporum. Datiuo his temporibus. Accusatiuo hęc tempora. Vocatiuo o tempora. Ablatiuo ab his temporibus.

NOminatiuo hic, & hęc parens. Genitiuo huius parentis. Datiuo huic parenti. Accusatiuo hunc, & hanc parentem. Vocatiuo o parens. Ablatiuo ab hoc, & ab hac parente. Pluraliter nominatiuo hi, & hę parentes. Genitiuo horum, & harum parentum. Datiuo his parentibus. Accusatiuo hos, & has parentes. Vocatiuo o parentes. Ablatiuo ab his parentibus.

N O T Æ

NOmina masculina, feminina, & neutra tertiæ declinationis plurima sunt, eaq; notissima, communia vero nec multa, nec ea satis nota. Ex his visitatiora sunt, Hic & hæc Virgo, Vates, Sacerdos, Cōiux, Bos, Canis, Dux, Princeps, Comes, Marchio, Custos, Puber, Heres, Ciuis. Homo vero nō est generis cōmunis: neq; enim recte dixeris Hominem bonam aut doctam, sed masculini aut promiscui, quod tam marē quam fœminam complectitur; sed nunquam nisi masculine declinatur inuenitur.

Quart

Quarta Declinatio.

NOminatiuo hic Iesus. Genitiuo huius Iesu. Datiuo huic Iesu. Accusatiuo hunc Iesum. Vocatiuo o Iesu. Ablatiuo ab hoc Iesu.

NOminatiuo hic Visus. Genitiuo huius visus. Datiuo huic visui. Accusatiuo hūc visum. Vocatiuo o visus. Ablatiuo ab hoc visu. Pluraliter nominatiuo hi visus. Genitiuo horum visuum. Datiuo his visibus. Accusatiuo hos visus. Vocatiuo o visus. Ablatiuo ah his visibus.

NOminatiuo hæc Manus. Genitiuo huius manus. Datiuo huic manui. Accusatiuo hāc manum. Vocatiuo o manus. Ablatiuo ab hac manu. Pluraliter nominatiuo hæ manus. Genitiuo harum manuum. Datiuo his manibus. Accusatiuo has manus. Vocatiuo o manus. Ablatiuo ab his manibus.

NOminatiuo hæc Domus. Genitiuo huius domus vel domi. Datiuo huic domui. Accusatiuo hanc domū. Vocatiuo o domus. Ablatiuo ab hac domo. Pluraliter nominatiuo hæ domus. Genitiuo harum domorum vel domuum. Datiuo his domibus. Accusatiuo has domos, vel domus. Vocatiuo o domus. Ablatiuo ab his domibus.

NOminatiuo hoc Cornu. Genitiuo huius cornu. Datiuo huic cornu. Accusatiuo hoc cornu. Vocatiuo o cornu. Ablatiuo ab hoc cornu. Pluraliter nominatiuo hæc cornua. Genitiuo horum cornuū. Datiuo his cornibus. Accusatiuo hęc cornua. Vocatiuo o cornua. Ablatiuo ab his cornibus.

NO-

NOTAE

Nomina masculina huius declinationis sunt, hic Fructus, Aspectus, Conspectus, Gradus, Gressus, Casus, Lacus, Sensus, Auditus, Gustus, Olfactus, Tactus, Senatus, Magistratus, Presbyteratus, Cardinalatus, Pontificatus. Femina autem, hæc Anus, hæc Socerus, hæc Nurus, hæc Colus, hæc Ficus, hæc Pinus, hæc Quercus. Neutra verò, hoc Genu, Gelu, Veru, Tonitru.

Quincta Declinatio.

Nominatiuo hic vel hæc Dies. Genitiuo huius diei. Datiuo huic diei. Accusatiuo hunc, vel hanc diem. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab hoc, vel ab hac die. Pluraliter nominatiuo hi dies. Genitiuo horũ dierũ. Datiuo his diebus. Accusatiuo hos dies. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab his diebus.

Nominatiuo hæc Res. Genitiuo huius rei. Datiuo huic rei. Accusatiuo hanc rem. Vocatiuo o res. Ablatiuo ab hac re. Pluraliter nomiuatiuo hæ res. Genitiuo harum rerum. Datiuo his rebus. Accusatiuo has res. Vocatiuo o res. Ablatiuo ab his rebus.

Nominatiuo hæc Respublica. Genitiuo huius reipublicę. Datiuo huic reipublicæ. Accusatiuo hanc rempublicam. Vocatiuo o respublica. Ablatiuo ab hac republica. Pluraliter nominatiuo hæ respublicæ. Genitiuo harum rerumpublicarum. Datiuo his rebuspublicis. Accusatiuo has respublicas. Vocatiuo o respublicæ. Ablatiuo ab his rebuspublicis.

NOTAE.

HVius declinationis ſunt, hæc Fides, hæc Spes, hæc Species, hęc Facies, hæc Materies, hæc effigies, hæc Progenies, hæc Meridies, & pluria talia.

Nomina Adiectiua.

NOminatiuo Bonus bona bonum. Genitiuo boni bonæ boni. Datiuo bono bonæ bono. Accuſatiuo bonũ bonam bonum. Vocatiuo o bone o bona o bonum. Ablatiuo a bono a bona a bono. Pluraliter nominatiuo boni bonæ bona. Genitiuo bonorum bonarum bonorum, Datiuo bonis. Accuſatiuo bonos bonas bona. Vocatiuo o boni o bonæ o bona. Ablatiuo a bonis.

NOminatiuo hic & hæc Omnis, & hoc omne. Genitiuo huius omnis. Datiuo huic omni. Accuſatiuo hunc, & hanc omnem, & hoc omne. Vocatiuo o omnis, & o omne. Ablatiuo ab hoc, & ab hac, & ab hoc omni. Pluraliter nominatiuo hi, & hæ omnes, & hæc omnia. Genitiuo horum, & harũ, & horum omnium. Datiuo his omnibus. Accuſatiuo hos, & has omnes, & hęc omnia. Vocatiuo o omnes, & o omnia. Ablatiuo ab his omnibus.

NOminatiuo hic, & hæc, & hoc Felix. Genitiuo huius felicis. Datiuo huic felici. Accuſatiuo hunc, & hanc felicem, & hoc felix. Vocatuo o felix. Ablatiuo ab hoc, & ab hac, & ab hoc felice, vel felici. Pluraliter nominatiuo hi, & hę Felices, & hęc felicia. Genitiuo horum, & harum, & horum feliciũ. Datiuo his felicibus. Accuſatiuo hos, & has feli-

felices,& hęc felicia. Vocatiuo o felices,& o felicia. Ablatiuo ab his felicibus.

NOminatiuo hic, & hęc Pulchrior, & hoc pulchrius. Genitiuo huius pulchrioris. Datiuo huic pulchriori. Accuſatiuo hunc,& hanc pulchriorem,& hoc pulchrius. Vocatiuo o pulchrior,& o pulchrius. Ablatiuo ab hoc,& ab hac,& ab hoc pulchriore, vel pulchriori. Pluraliter nominatiuo hi & hę pulchriores,& hæc pulchriora. Genitiuo horum,& harum,& horum pulchriorum. Datiuo his pulchrioribus. Accuſatiuo hos,& has pulchriores, & hæc pulchriora. Vocatiuo o pulchriores,& o pulchriora. Ablatiuo ab his pulchrioribus.

NOminatiuo hic,& hęc, & hoc Legens. Genitiuo huius legentis. Datiuo huic legenti. Accuſatiuo hunc,& hanc legentem,& hoc legens. Vocatiuo o legens. Ablatiuo ab hoc,& ab hac,& ab hoc legente, vel legenti. Pluraliter nominatiuo hi,& hę legentes,& hæc legentia. Genitiuo horum,& harum,& horum legentium. Datiuo his legentibus. Accuſatiuo hos,& has legentes, & hæc legentia. Vocatiuo o legentes,& o legentia. Ablatiuo ab his legentibus.

N O T AE.

NOmina adiectiua,& participia, quæ per tres diuerſas voces declinantur ſine articulis, pertinent partim ad primam, partim ad ſecũdam declinationem, quia bonus,& pulcher declinantur, vt hic Dñs, & hic Magiſter; bona, et pulchra, vt hæc Muſa; bonum, et pul

chrum

chrum, vt hoc Templum; alia vero omnia sunt tertiæ declinationis; eaq; omnibus in prōptu prçter ea, quæ lectuatur per tres articulos, & vnam vocē, vt hic & hæc; & hoc Fallax, minax, pertinax, velox, ferox, vetus, seu vetere, recens, ingens, expers, particeps, diues, pauper, simplex, duplex, triplex, multiplex, audax, elegans, par, impar, prudens, amans, docens, legens, &c. Adiectiua duarum vocum faciunt Ablatiuum singularem semper in i, vt ab hoc forti, dulci, vtili, nobili: alia vero etiam in e, sed raro, vt prudente, imprudente. Comparatiua, & Participia in e, vel in i formant Ablatiuum, vt breuiore vel breuiori, currēte vel currenti: sed illa sæpius in e, hæc fere nunquam in i. Genitiuus pluralis in tum, vt prudentum, sapientum, rarus est apud Oratores, sed Poetis frequentissimus. Ad hæc paucissima sunt adiectiua trium vocū, & totidē articulorū, vt Hic acer, hæc acris, & hoc acre. quæ declinantur per oēs casus, vt Hic & hçc oīs, et hoc omne

De Verbi Examine.

AMO quæ pars orationis est? Verbum est. Quare est verbum? quia per modos, & tempora declinabilis, agere, vel pati significat.

Verbo quot accidunt? Octo: Genus, Tēpus, Modus Species, Figura, Persona, Numerus, & Cōiugatio

Amo cuius generis? Actiui: quia desinit in o, & format ex se passiuum in or, vt Amo mor. Amor? Passiui: quia desinit in or, & in Actiuum redit, remota r, vt Amor Amo. Seruio? Neutri: quia desinit in o, nec format ex se passiuū in or,

Ample-

Amplector? Communis: quia desinit in or, & vtramq; habet significationẽ, Actiuam scilicet & passiuam. Vtor? Deponentis: quia desinit in or, & vnam habet significationem, idest Actiuã.

Amo cuius temporis? Præsentis: quia rem presentẽ significat. Amabam? Imperfecti: quia rem imperfectam significat. Amaui? Perfecti: quia rem perfectam significat. Amaueram? Plusquã perfecti: quia rem plusquam perfectam significat. Amabo? Futuri: quia rem futuram significat.

Amo cuius modi? Indicatiui: quia rẽ simpliciter indicat, vel enunciat. Ama tu? Imperatiui: quia rẽ imperat. Vtinã amẽ? Optatiui: quia rẽ optat. Cũ amem? Subiunctiui: quia rem aliam subiungit. Amare? Infinitiui: quia rẽ infinite pronunciat.

Amo cuius speciei? Primitiuæ: quia à nullo deriuatur. Amaturio? Deriuatiuę: q̃a deriuatur ab Amo

Amo cuius figuræ? Simplicis; quia à nullo componitur. Deamo? Compositæ; quia componitur ex de & amo.

Amo cuius personæ? Primæ; quia est prima vox tẽporis. Amas? Secundę; quia est secunda vox temporis. Amat? Tertiæ; quia est tertia vox tẽporis.

Amamus? Primæ; quia est prima vox temporis in plurali.

Amo cuius numeri? Singularis; quia rem ab vno fieri significat. Amamus? Pluralis; quia rem à pluribus fieri significat.

Amo cuius cõiugagationis? Primæ; quia eius infini

tum

tum est are, vt amare. Doceo? Secundæ; quia eius infinitum est ere longum, vt docere. Lego? Tertiæ, quia eius infinitum est ere breue, vt legere. Audio? Quartæ: quia eius infinitum est ire longum, vt audire.

DE VERBORVM CONIVGATIONIBVS.

Prima Coniugatio.

INdicatiuo modo tēpore præsenti, Ego Amo, *io amo*, tu amas, *tu ami*, ille amat, *quello ama*, Pluraliter nos amamus, *noi amiamo*, vos amatis, *voi amate*, illi amant, *quelli amano.* Præterito imperfecto amabā, *io amaua*, amabas, *tu amaui*, amabat, *quello amaua.* Pluraliter amabamus, *noi amauamo*, amabatis, *voi amauate*, amabāt, *quelli amauano.* Præterito perfecto amaui, *io amai, & hò amato*, amauisti, *tu amasti, & hai amato*, amauit, *quello amò, & hà amato* Pluraliter amauimus, *noi amammo, et hauemo amato*, amauistis, *voi amaste, et hauete amato*, amauerūt, vel amauere, *quelli amarono, & hanno amato.* Prçterito plusquā perfecto amauerā, *io haueua amato*, amaueras, *tu haueui amato*, amauerat, *quello haueua amato.* Plur. amaueramus, *noi haueuamo amato*, amaueratis, *voi haueuate amato*, amauerant, *quelli haueuano amato.* Futuro amabo, *io amarò*, tu amabis, *tu amerai*, amabit, *quello amerà.* Pluraliter amabimus, *nos ameremo*, amabitis, *voi amerete*, amabunt, *quelli amerannno.* Imperatiuo modo tēpore prçsenti ad secundam,

cundam,& tertiam personã. Ama tu, *ama tu*, amet ille, *ami quello*. Pluraliter amamus nos, *amiamo noi*, amate vos, *amate voi*, ament illi, *amino quelli*. Futuro amato tu, *amerai tu*, amato ille, *amera quello*. Pluraliter amemus nos, *ameremo noi*, amatote vos, *amarete voi*, amanto illi, *ameranno quelli*. Optat. & Subiunctiuo modo tempore præsenti cum amem, *conciosia che io ami*, ames, *che tu ami*, amet, *che quello ami*. Plur. cũ amemus, *conciosia che noi amiamo*, ametis, *che voi amiate*, amẽt, *che quelli amino*. Præterito imperfecto cum amarem, *conciosia che io amassi, & amerei*, amares, *che tu amassi, & amaresti*, amaret, *che quello amasse, & amarebbe*. Plur. cũ amaremus, *conciosia che noi amassimo, & amaremmo* amaretis, *che voi amaste, & amareste*, amarẽt, *che quelli amassero, & amerebbono*. Præterito perf. cũ amauerim *conciosia che io habbia amato*, amaueris, *che tu habbi amato*, amauerit, *che quello habbia amato*, Plur. cũ amauerimus, *cõciosia che noi habbiamo amato*, amaueritis, *che uoi habbiate amato*, amauerint, *che quelli habbiano amato*. Pręt. plusq. perf. cum amauissem *conciosia che io hauessi, & hauerei amato*, amauisses, *che tu hauessi & haueresti amato*, amauisset, *che quello hauesse & hauerebbe amato*. Plur. cũ amauissemus *conciosia che noi hauessimo, & hauerẽmo amato*, amauissetis, *che uoi haueste & hauereste amato* amauissẽt *che quelli hauessero & hauerebbeno amato*. Futuro cũ amauero, *quãdo io amarò & hauerò amato* amaueris *tu amerei, & hauerai amato*, amauerit, *quello amerà*

& bauerà amato. Pluraliter cum amauerimus, *quando noi amaremo, & haueremo amato*, amaueritis, *voi amerete, & hauerete amato.* amauerint, *quelli ameranno, et haueranno amato.* Infinitiuo modo tēpore præsenti, & præterito imperfecto, Amare, *amare*, Præterito perfecto, & plusquam perfecto Amauisse, *hauer amato.* Futuro Amaturum esse, *douer amare, & esser per amare.*

Secunda Coniugatio .

INdicatiuo modo tēpore præsenti, Doceo doces docet: Pluraliter docemus docetis docent. Præterito imperfecto docebam docebas docebat. Pluraliter docebamus docebatis docebant. Præterito perfecto docui docuisti docuit. Pluraliter docuimus docuistis docuerūt vel docuere. Præterito plusquam perfecto docueram docueras docuerat: Pluraliter docueramus docueratis docuerant. Futuro docebo docebis docebit: Pluraliter docebimus docebitis docebunt. Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam, & tertiam personam, Doce tu, doceat ille: Pluraliter doceamus nos, docetote vos, doceant illi: Futuro doceto tu, doceto ille. Pluraliter doceamus nos, docetote vos, docento illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præsenti, cum doceam doceas doceat. Pluraliter cum doceamus, doceatis doceant. Præterito imperfecto cum docerem doceres doceret. Pluraliter cū doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto cum docuerim docueris docuerit. Pluraliter cum docuerimus docueri-

cueritis docuerint. Præterito plusquam perfecto cũ docuissem docuisses docuisset. Plural. cũ docuissemus docuissetis docuissent. Futuro cũ docuero docueris docuerit. Pluraliter cum docuerimus docueritis docuerint. Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, Docere. Præterito perfecto, & plusquam perfecto docuisse. Futuro docturum esse.

Tertia Coniugatio.

INdicatiuo modo tempore præsenti, Lego, legis, legit. Pluraliter legimus legitis legunt. Præterito imperfecto legebã legebas legebat. Plural. legebamus legebatis legebant. Præterito perfecto legi legisti legit. Plural. legimus legistis legerunt, vel legere. Præterito plusquam perfecto legeram legeras legerat. Pluraliter legeramus legeratis legerãt. Futuro legam leges leget. Pluraliter legemus legetis legent. Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam, & tertiam personam, lege tu, legat ille. Pluraliter legamus nos, legite vos, legant illi. Futuro legito tu, legito ille. Pluraliter legamus nos, legitote vos, legunto illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præsenti, cum legam legas legat. Pluraliter cum legamus legatis legant. Præterito imperfecto cum legerem legeres legeret. Pluraliter cum legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto cum legerim legeris legerit. Pluraliter cũ legerimus legeritis legerint Pręterito plusquam perfecto cum legissem legisses legisset. Pluraliter cum

legiſſemus legiſſetis legiſſent. Futuro cum legero legeris legerit. Pluraliter cum legerimus legeritis legerint. Infinitiuo modo tempore pręſenti, & præterito imperfecto legere. Præterito perfecto, & plusquam perfecto legiſſe. Futuro lecturum eſſe.

Quarta Coniugatio.

IIdicatiuo modo tempore præſenti, Audio audis audit. Plural. audimus auditis audiunt. Præterito imperfcto audiebam audiebas audiebat. Plural. audiebamus audiebatis audiebant. Præterito perfecto audiui audiuiſti audiuit. Plural. audiuimus audiuiſtis audiuerunt vel audiuerę, Præterito plusquā perfecto audiueram audiueras audiuerat. Plural. audiueramus audiueratis audiuerant. Futuro audiam audies audiet. Pluraliter audiemus audietis audient. Imperatiuo modo tempore præſenti, ad ſecundā, & tertiam perſonā, Audi tu, audiat ille. Pluraliter audiamus nos, auditote vos, audiant illi, Futuro audito tu, audito ille. Pluraliter audiamus nos, audite vos, audiunto illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tēpore præſenti, cum Audiam audias audiat. Plural. cū audiamus audiatis audiant. Præterito imperfecto cum audirem audires audiret. Pluraliter cum audiremus audiretis audirent. Præterito perfecto cum audiuerim audiueris audiuerit. Pluraliter cum audiuerimus audiueritis audiuerint. Præterito plusquam perfecto cū audiuiſſem audiuiſſes audiuiſſet. Pluraliter cum audiuiſſemus audiuiſſetis audiuiſſent. Futuro cum audiuero

ro

ro audiueris audiuerit. Pluraliter cum audiuerimus audiueritis audiuerint. Infinitiuo modo tempore præſenti,& pręterito imperfecto audire. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto audiuiſſe. Futuro auditurum eſſe.

De Verbo Subſtantiuo

INdicatiuo modo tempore præſenti. Sum, *io ſono* es, *tu ſei*, eſt, *quello è*: Pluraliter ſumus, *noi ſiamo* eſtis, *voi ſete*, ſunt, *quelli ſono*. Pręterito imperfecto eram, *io era* eras, *tu eri*, erat *quello era*. Plural. eramus, *noi erauamo* eratis, *voi erauate*, erãt, *quelli erano*. Præterito perf. fui, *io fui, e ſono ſtato*, fuiſti, *tu fuſti, e ſei ſtato* fuit, *quello fu, & è ſtato*. Plural. fuimus *noi fummo, & ſiamo ſtati*, fuiſtis, *voi foſte, & ſete ſtati* fuerunt vel fuere, *quelli furono, & ſono ſtati*. Præterito pluſquã perfecto Fueram, *io era ſtato* fueras, *tu eri ſtato* fuaerat, *quello era ſtato*. Plural. fueramus, *noi erauamo ſtati* fueratis, *voi erauate ſtati*, fuerant, *quelli erano ſtati*. Futuro ero, *io ſarò*, eris, *tu ſarai*, erit *quello ſarà*. Pluraliter erimus, *noi ſaremo*, eritis, *voi ſarete*, erunt, *quelli ſaranno*. Imperatiuo modo tẽpore pręſenti ad ſecundam, & tertiã perſonam, Sis vel es tu, *sÿ tu*, ſit ille, *ſia quello*. Pluraliter ſimus nos, *ſiamo noi*, eſte vos, *ſiate voi*, ſint illi, *ſiano quelli*. Futuro eſto tu, *ſarai tu*, eſto ille, *ſarà quello*. Pluraliter ſimus nos, *ſaremo noi*, eſtote vos, *ſarete voi*, ſunto illi *ſaranno quelli*. Optatiuo,& Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum Sim, *cõcioſia che io ſia* ſis, *che tu ſia*, ſit, *che quello ſia*. Pluraliter cũ ſimus, *concioſia*

 che

che noi ſiamo, ſitis, *che voi ſiate*, ſint, *che quelli ſiano*. Præterito imperfecto cum eſsem, *conciosia, che io foſſi, e ſarei*, eſses, *che tu foſsi, e ſareſti*, eſset, *che quello foſſe e ſarebbe*. Pluraliter cũ eſsemus, *conciosia che noi foſſimo, e ſaremmo*, eſsetis, *che voi foſte, e ſareſte*, eſsẽt, *che quelli foſſero, e ſarebbono*. Præterito perfecto cum Fuerim, *conciosia che io ſia ſtato*, fueris, *che tu ſia ſtato*, fuerit, *che quello ſia ſtato*. Pluraliter cũ fuerimus, *conciosia che noi ſiamo ſtati*, fueritis, *che voi ſiate ſtati*, fuerint, *che quelli ſiano ſtati*. Præterito pluſquã perfecto cum fuiſsem, *conciosia, che io foſſi e ſarei ſtato*, fuiſses, *che tu foſſi e ſareſti ſtato*, fuiſset, *che quello foſſe e ſarebbe ſtato*. Plural. cum fuiſsemus, *conciosia che noi foſsimo e ſarẽmo ſtati*, fuiſsetis, *che voi foſte, e ſareſte ſtati*, fuiſsent, *che quelli foſsero e ſarebbono ſtati*. Futuro cũ Fuero, *quãdo io ſarò, e ſarò ſtato*, fueris, *tu ſarai e ſarai ſtato*, fuerit, *quello ſarà, e ſarà ſtato*. Pluraliter cũ fuerimus, *quando noi ſaremo, e ſaremo ſtati*, fueritis, *voi ſarete, e ſarete ſtati*, fuerint *quelli ſarãno, e ſarãno ſtati*. Infinitiuo modo tẽpore præſenti, & præterito im pfecto Eſse, *eſſer*. Præterito perfecto & pluſquamperfecto, fuiſse, *eſſer ſtato*. Futuro fore vel futurum eſse, *douer eſſere, & hauer da eſſere*.

NOTAE.

Compoſita a Sum eodẽ modo omnia declinãtur Ab ſũ abes abeſt, abſumus abeſtis absũt. Aberã aberas, &c. ſic Pro *ſũ prodes pdeſt; proſumus prodeſtis proſũt.* P*roderã proderas, &c. ſic Adsũ, Deſum,* P*ræſum,*

Obſum, Subsũ, Inſum, Interſũ, Superſũ. At Poſſũ quia paulum variat, & in o ſæpe peccant pueri, totũ ſubſcriſ ſimus. Indicatiuo Poſſum potes poteſt, poſſumus, poteſtis poſſunt. Poteram ras rat, &c. ſic Potui, potueram, potero. Imperatiuo caret. Optatiuo, & Subiũctiuo, cum poſſim poſſis poſſit, ſic Poſſem, potuerim, potuiſſem, potuero. Infinitiuo poſſe, potuiſſe. Futuro caret.

De Verbis Paſſiuis,

INdicatiuo modo tempore præſenti, Amor, *io ſono amato*, amaris vel amare, *tu ſei amato*, amatur *quello è amato*. Pluraliter amamur, *noi ſiamo amati*, amamini, *voi ſete amati*, amantur, *quelli ſono amati*. Præterito imperfecto amabar, *io era amato*, amabaris, vel amabare, *tu eri amato*, amabatur, *quello era amato*. Plural. amabamur, *noi erauamo amati*, amabamini, *voi erauate amati*, amabantur, *quelli erano amati* Præterito perfecto amatus ſum vel fui, *io fui, e ſono ſtato amato*, es vel fuiſti, *tu foſti, e ſei ſtato amato*, eſt vel fuit, *quello fu, et è ſtato amato*. Plur. amati ſumus vel fuimus, *noi fummo, & ſiamo ſtati amati*, eſtis vel fuiſtis, *voi foſte, e ſete ſtati amati*, ſunt fuerũt vel fuere, *quelli furono, & ſono ſtati amati*. Preterito pluſquã perfecto amatus eram vel fueram, *io era ſtato amato*, eras vel fueras, *tu eri ſtato amato*, erat vel fuerat, *quello era ſtato amato*. Plur. amati eramus vel fueramus, *noi erauamo ſtati amati*, eratis vel fueratis, *voi erauate ſtati amati*, erant vel fuerant, *quelli erano ſtati amati*. Futuro amabor, *io ſarò amato*, amaberis, vel amabere, *tu ſarai amato*, amabitur, *quel ſarà amato*.

Plural. amabimur, *noi saremo amati*, amabimini, *voi sarete amati*, amabuntur, *quelli saranno amati*. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam, & tertiam personã, amare tu, *sij amato tu*, ametur ille, *sia amato quello*. Plural. amemur nos, *siamo amati noi*, amamini vos, *siate amati voi*, amẽtur illi, *siano amati quelli*: Futuro amator tu, *sarai amato tu*, amator ille *sarà amato quello*. plural. amemur nos, *saremo amati noi*, amaminor vos, *sarete amati voi*, amãtor illi, *sarãno amati quelli*. Optat. & Subiunt. modo tẽpore præsenti cũ amer, *cõciosia che io sia amato*, ameris vel amere, *che tu sij amato*, ametur, *che quello sia amato*: Plural. cũ amemur, *cõciosia che noi siamo amati*, amemini, *che voi siate amati*, amẽtur, *che quelli siano amati*. Præterito imperf. cũ amarer, *cõciosia che io fossi, e sarei amato*, amareris vel amarere, *che tu fossi e saresti amato*, amaretur *che quello fosse sarebbe amato* Plural. cũ amaremur, *cõciosia che noi fossimo, e sarẽmo amati*, amaremini *che voi foste. e sareste amati*, amarentur, *che quelli fossero e sarebbono amati*. Præt. perf. cũ amatus sim vel fuerim, *conciosia che io sia stato amato* sis vel fueris, *che tu sij stato amato* sit vel fuerit, *che quello sia stato amato*, Plur. cũ amati simus vel fuerimus, *cõciosia che noi siamo stati amati* sitis vel fueritis *che voi siate stati amati* sint vel fuerint *che quelli siano stati amati*. Præt. plusquã perf. cum amatus essẽ vel fuissẽ, *conciosia che io fossi e sarei stato amato* esses vel fuisses *che tu fossi e saresti stato amato* esset vel fuisset *che quel fosse e sarebbe stato amato*

Plur.

Plural.cũ amati essemus uel fuissemus, *cõciosia che noi fossimo, e sarẽmo stati amati*, essetis uel fuissetis *che voi foste, e saresti stati amati*, essẽt uel fuissẽnt, *che quelli fossero, e sarebono stati amati*. Fut. cũ amatus ero uel fuero, *quãdo io sarò, e sarò stato amato* eris uel fueris, *tu sarai, e sarai stato amato*, erit uel fuerit, *quel sarà, e sarà stato amato*. Plur. cũ amati erimus uel fuerimus, *quãdo noi saremo, e saremo stati amati*, eritis uel fueritis, *voi sarete, e sarete stati amati*, erũt uel fuerint, *quelli sarãno, e saranno stati amati*. Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto amari, *essere amato*. Prȩterito perfecto, & plusquam perfecto amatum esse uel fuisse, *essere stato amato*. Futuro amatum iri uel amandum esse *douer essere amato*, & *hauer da essere amato*.

INdicatiuo modo tẽpore præsenti, Doceor doceris uel docere docetur: Pluraliter docemur docemini docentur. Præterito imperfecto docebar docebaris uel docebare docebatur. Pluraliter docebamur docebamini docebãtur. Præterito perfecto doctus sum uel fui, es uel fuisti est uel fuit: Pluraliter docti sumus uel fuimus estis uel fuistis sunt fuerunt uel fuere. Præterito plusquam perfecto doctus eram uel fueram eras uel fueras, erat uel fuerat. Pluraliter docti eramus uel fueramus, eratis uel fueratis erant uel fuerant. Futuro docebor doceberis, uel docebere docebitur. Pluraliter docebimur docebimini docebuntur

Impe-

Imperatiuo modo tempore præſenti, ad ſecundam, & tertiam perſonam, docere tu doceatur ille. Plur. doceamur nos doceminí vos doceantur illi. Futuro docetor tu, docetor ille. Plural. doceamur nos, doceminor vos, docentor illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum docear docearis, vel doceare, doceatur. Plural. cum doceamur doceamini doceantur. Prçterito imperfecto cum docerer docereris vel docerere doceretur. Plur. cũ doceremur doceremini docerẽtur. Præterito perfecto cum doctus ſim vel fuerim, ſis vel fueris, ſit vel fuerit. Plural. cum docti ſimus vel fuerimus, ſitis vel fueritis, ſint vel fuerint. Præterito pluſquã perfecto cum doctus eſſem vel fuiſſem, eſſes vel fuiſſes, eſſet vel fuiſſet. Plural. cum docti eſſemus vel fuiſſemus, eſſetis vel fuiſſetis, eſſent vel fuiſſent. Futuro cũ doctus ero vel fuero, eris vel fueris, erit vel fuerit. Plural. cum docti erimus vel fuerimus, eritis vel fueritis erunt vel fuerint. Infinitiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto Doceri. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto doctum eſſe vel fuiſſe. Futuro doctum iri, vel docendum eſſe.

INdicatiuo modo tempore preſenti, Legor legeris, vel legere legitur. Plural. legimur legimini leguntur. Præterito imperfecto legebar legebaris, vel legebare, legebatur. Plural. legebamur legebamini legebantur. Præterito perfecto lectus ſum, vel fui, es vel fuiſti, eſt vel fuit: Pluraliter lecti ſumus vel fuimus, eſtis vel fuiſtis, ſunt fuerunt vel fuere.

Præ.

Pręterito plusquam perfecto lectus eram vel fuerã eras vel fueras, erat vel fuerat. Pluraliter lecti eramus vel fueramus, eratis vel fueratis, erant vel fuerant. Futuro legar legeris vel legere legetur. Plur. legemur legemini legentur. Imperatiuo modo tempore pręsenti, ad secundam, & tertiam personam Legere tu, legatur ille. Pluraliter legamur nos, legimini vos, legantur illi. Futuro legitor tu, legitor ille. Pluraliter legamur nos, legiminor vos, leguntor illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præsenti, cum legar legaris, vel legare, legatur. Pluraliter cum legamur legamini legantur. Præterito imperfecto cum legerer legereris vel legerere legeretur. Plural. cum legeremur legeremini legerẽtur. Præterito perfecto cum lectus sim vel fuerim, sis vel fueris, sit vel fuerit. Plural. cum lecti simus vel fuerimus, sitis vel fueritis, sint vel fuerint. Præterito plusquam perfecto cum lectus essem vel fuissem, esses vel fuisses, esset vel fuisset. Plural. cum lecti essemus vel fuissemus, esseris vel fuissetis essent vel fuissent. Futuro cũ lectus ero vel fuero, eris vel fueris, erit vel fuerit. Plural. cum lecti erimus vel fuerimus, eritis vel fueritis, erunt vel fuerint. Infinitiuo modo tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, Legi. Præterito perfecto, & plusquam perfecto lectum esse vel fuisse. Futuro lectum iri, vel legẽdum esse.

IN dicatiuo modo tempore præsenti, Audior, audiris vel audire auditur. Pluraliter audimur audimini andiuntur. Præterito imperfecto audiebar

audiar

audiebaris vel audiebare, audiebatur. Plural. audiebamur audiebamini audiebantur. Præt. perfecto auditus ſum vel fui, es vel fuiſti, eſt vel fuit: Plur. auditi ſumus vel fuimus, eſtis vel fuiſtis, ſunt fuerunt vel fuere. Pręterito pluſquam perfecto auditus eram vel fueram, eras vel fueras, erat vel fuerat. Pluraliter auditi eramus vel fueramus, eratis vel fueratis, erant vel fuerant. Fut. audiar audieris vel audiere, audietur: Plural. audiemur audiemini audientur. Imperatiuo modo tempore pręſenti, ad ſecundam, & tertiam perſonam, Audire tu audiatur ille. Pluraliter audiamur nos, audiamini vos, audiantur illi. Futuro auditor tu, auditor ille: Pluralit. audiamur nos, audiminor vos, audiuntor illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum audiar audiaris vel audiare audiatur: Plural. cum audiamur audiamini audiantur. Pręt. imperfecto cum audirer audireris vel audirere audiretur Pluraliter cum audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto cum auditus ſim vel fuerim ſis vel fueris ſit vel fuerit: Plur. cum auditi ſimus vel fuerimus ſitis vel fueritis ſint vel fuerint. Pręterito pluſquam perfecto cum auditus eſſem vel fuiſſem eſſes vel fuiſſes eſſet vel fuiſſet: Pluraliter cum auditi eſſemus vel fuiſſemus eſſetis vel fuiſſetis eſſent vel fuiſſent Futuro cum auditus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit: Pluraliter cum auditi erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erũt vel fuerint. Infinitiuo modo tempore pręſenti, & præteri-

to

to imperfecto, Audiri. Præterito perfecto, & plusquam perfecto auditum esse vel fuisse. Futuro auditum iri vel audiendum esse.

De Verbis anomalis.

INdicatiuo modo tempore præsenti, Fero fers fert: Pluraliter ferimus fertis ferunt. Præterito imperfecto ferebam ferebas ferebat: Pluraliter ferebamus ferebatis ferebant. Præterito perfecto tuli tulisti tulit: Pluraliter tulimus tulistis tulerunt vel tulere. Pręterito plusquam perfecto tuleram tu leras tulerat: Pluraliter tuleramus tuleratis tulerant. Futuro feram feres feret: Pluraliter feremns feretis ferent. Imperatiuo modo tempore pręsenti ad secũdam, & tertiam personam Fer tu ferat ille: Pluraliter feramus nos ferte vos ferant illi. Futuferto tu ferto ille: Pluraliter feramus nos fertote vos ferunto illi. Optatiuo. & Subiunctiuo modo teẽpore præsenti cum feram feras ferat: Pluraliter cum feramus feratis ferant. Præterito impefecto cum ferrem ferres ferret: Pluraliter cum ferremus ferretis ferrent. Pręterito perfecto cum tulerim tuleris tulerit: Plnraliter cum tulerimus tuleritis tulerint. Præterito plusquam perfecto cum tulissem tulisses tulisset: Pluraliter cum tulissemus tu lissetis tulissent. Futuro cum tulero tuleris tulerit; Pluraliter cum tulerimus tuleritis tulerint. Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfe cto Ferre. Præterito perfecto, & plusquam perfecto tulisse. Futuro laturum esse.

Indicatiuo

INdicatiuo modo tempore præſenti, Feror ferris, vel ferre fertur. Pluralirer ferimur ferimini feruntur. Præterito imperfecto ferebar ferebaris, vel ferebare ferebatur. Plural. ferebamur ferebamini ferebantur. Præterito perfecto latus ſum, vel fui, es vel fuiſti, eſt vel fuit. Plural. lati ſumus, vel fuimus, eſtis, vel fuiſtis, ſunt fuerunt, vel fuere. Præterito pluſquam perfecto latus eram, vel fueram, eras, vel fueras erat vel fuerat. Plural. lati eramus vel fueramus, eratis vel fueratis, erant vel fuerant. Futuro ferar fereris vel ferere feretur. Plural. feremur feremini ferentur. Imperatiuo modo tempore præſenti, ad ſecundam, & tertiam perſonam. Ferre tu, feratur ille. Plural. feramur nos, ferimini vos, ferantur illi. Futuro fertor tu, fetror ille. Plural. feramur nos, feriminor vos, feruntur illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum ferar feraris, vel ferare feratur. Plural. cum feramur feramini ferantur. Præterito imperfecto cũferrer ferreris, vel ferrere feretur. Plural. cum feremur feremini ferentur. Præterito perfecto cum latus ſim vel fuerim, ſis vel fueris, ſit vel fuerit. Plural. cum lati ſimus vel fuerimus, ſitis vel fueritis, ſint vel fuerint. Præterito pluſ quã perfecto cum latus eſſem vel fuiſſem, eſſes vel fuiſſes, eſſet vel fuiſſet. Plural. cum lati eſſemus vel fuiſſemus eſſetis vel fuiſſetis eſſent vel fuiſſent. Futuro cum latus ero vel fuero, eris vel fueris, erit vel fuerit. Plural. cum lati erimus vel fuerimus, eritis vel fueritis, erunt vel fuerint. Infinitiuo modo tem

pore

pore præſenti, & præterito imperfecto, Ferri. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, latum eſſe vel fuiſſe. Futuro latum iri, vel ferendum eſſe.

NOTAE.

AD hanc formam coniugabis compoſita, Affero, Effero, Infero, Defero, Refero, Præfero, Profero, Antefero, Confero, Suffero, Differo, Transfero, Perfero, Profero, Premefero.

INdicatiuo modo tempore præſenti, Edo es eſt: Plural. edimus editis edunt. Præterito imperfecto edebam edebas edebat. Plural. edebamus edebatis edebant. Præterito perfecto edi ediſti edit. Plural. edimus ediſtis ederunt vel edere. Præterito pluſquam perfecto ederam ederas ederat. Pluralit. ederamus ederatis ederant. Futuro edã edes edet. Plural. edemus edetis edent. Imperatiuo modo tempore præſenti, ad ſecundam, & tertiam perſonam, Ede vel es tu, edat ille. Plural. edamus nos, edite vel eſte vos, edant illi. Futuro edito vel eſto tu, edito vel eſto ille. Plural. edamus nos, editote vel eſtote vos, edunto illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum edam edas edat. Plural. cum edamus edatis edant. Præterito imperfecto cum ederem vel eſſem eſſes eſſet. Pluralit. cum eſſemus eſſetis eſſent. Præterito perfecto cum ederim ederis ederit. Poluralit. cum ederimus ederitis ederint. Prӕterito pluſquam perfecto cum ediſſem ediſſes ediſſet. Plural. cum ediſſemus ediſſetis ediſſent. Futuro cum edero ederis ederit. Plural. cum ederimus ede-

ederitis ederint. Infinitiuo modo tẽpore pręſenti, & præterito imperfecto, edere, vel eſſe. Pręterito perfecto, & pluſquam perfecto, ediſſe. Futuro eſurum eſſe.

INdicatiuo modo tẽpore præſenti, volo vis vult: Pluraliter volumus vultis volunt. Præterito imperfecto volebam volebas volebat: Plural. volebamus volebatis volebant. Præterito perfecto volui voluiſti voluit: Plural. voluimus voluiſtis voluerunt vel voluere. Pręterito pluſquam perfecto volueram volueras voluerat: Plural. volueramus volueratis voluerant. Futuro volam voles volet: Pluraliter volemus voletis volent. Imperatiuo fac velis. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti cum velim velis velit: Plural. cum velimus velitis velint. Præterito imperfecto cum vellẽ velles vellet: Plural. cum vellemus velletis vellent. Pręterito perfecto cum voluerim volueris voluerit: Plural. cum voluerimus volueritis voluerint. Pręterito pluſquam perfecto cum voluiſſem uoluiſſes uoluiſſet: Plural. cum uoluiſſemus uoluiſſetis uoluiſſent. Futuro cum uoluero uolueris uoluerit: Plural. cum uoluerimus uolueritis uoluerint. Infinitiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto Velle. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto uoluiſſe. Futuro caret.

N O T AE.

SIc nolo non uis non uult; nolumus nõ uultis nolũt. Nolebam nolebas: Imperatiuo Noli nolit: nolimus nolite

nolite nolint. Futuro nolito tu, nolito ille nolimus nolite te nolunto. Optatiuo & Subiunctiuo cũ nolim nolis, sic Malo mauis mauult, malumus mauultis malũt, malebã malebas, &c. Imper. Fac malis, itẽ reliqua vt volo.

INdicatiuo modo tempore præsenti Eo, *io vo*, is, *tu vai*, it, *quello va*: Pluratiter imus, *noi andiamo*, itis, *voi andate*, eunt, *quelli vanno*. Præterito imperfecto ibã, *io andaua*, ibas, ibat: Pluraliter ibamus ibã tis ibant. Præterito perfecto iui, *io andai, e sono andato*, iuisti, iuit: Pluraliter iuimus iuistis iuerunt vel iuere. Præterito plusquam perfecto Iueram, *io era andato*, iueras iuerat: Pluraliter iueramus iueratis iuerant. Futuro Ibo, *io anderò*, ibis ibit: Plural. ibimus ibitis ibunt. Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam, & tertiam personam, i tu *va tu* eat ille, *vada quello*: Pluialiter eamus nos, *andiamo noi*, ite vos, *andate voi*, eãt illi, *vadano quelli*. Futuro ito tu, *anderai tu*, ito ille, *anderà quello*: Pluraliter eamus nos, itote vos, eunto illi. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præsenti, cum eam, *conciosia che io vada*, eas, *che tu vada*, eat, *che quello vada*: Plural. cum eamus, *cõciosia che noi andiamo*, eatis, *che voi andiate*, eãt, *che quelli vadino*. Præterito imperfecto cũ irem, *cõciosia che io andassi, & anderei*, ires, iret: Plur. cnn iremus iretis irent. Preterito perfecto cum iuerim, *conciosia che io sia andato*, iueris iuerit: Plural. cum iuerimus iueritis iuerint. Præterito plusquam perfecto cnm iuissem, *cõciosia che io fossi, e sarei andato*, iuisses iuisset: Plural. cum iuissemus iuissetis iuis-

ſent. Futuro cũ iuero, *quando io anderò o ſarò andato* iueris iuerit. Plur. cũ iuerimus iueritis iuerint. infinitiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto ire, *andare*. Præterito perfecto, & pluſquã perfecto iuiſſe, *eſſere andato*. Futuro iturum eſſe *douer andare, & eſſere per andare*.

NOTAE.

H*Vius multa ſunt compoſita, quæ ad eũdem modũ coniugantur, Adeo, Abeo, Ineo, Subeo, Redeo, Obeo Pereo, Intereo, Pratereo, Tranſeo, Præeo, Anteeo, Introeo, Coeo, Prodeo Circumeo, Queo, Nequeo.*

INdicatiuo modo tẽpore præſenti, Fio, *io ſon fatto* fis fit: Pluraliter fimus fitis fiunt. Præterito imperfecto fiebam fiebas fiebat: Pluraliter fiebamus fiebatis fiebãt. Pręterito perfecto factus ſum vel fui es vel fuiſti eſt vel fuit: Plural. facti ſumus vel fuimus eſtis vel fuiſtis ſunt fuerunt vel fuere. Ptõ pluſquã perfecto factus eram vel fueram, eras vel fueras, erat vel fuerat: Plur. facti eramus vel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro fiam fies fiet: Pluraliter fiemus fietis fient. Imperatiuo fiat: Pluraliter fiant. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum fiam fias fiat: Pluraliter cum fiamus fiatis fiant. Præterito imperfecto cũ fierẽ fieres fieret: Plural. cũ fieremus fieretis fierent. Pręterito perfecto cũ factus ſim vel fuerim, ſis vel fueris ſit vel fnerit: Plural. cũ facti ſimus vel fuerimus ſitis vel fueritis, ſint vel fuerint. Præterito pluſquã perfecto cũ factus eſſem vel fuiſſem, eſſes

vel

vel fuisses, esset vel fuisset: Plural. cũ facti essemus vel fuissemus, essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Futuro cum factus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit: Plural. cum facti erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erunt vel fuerint. Infinitiuo modo tempore pręsenti, & pręterito imperfecto fieri. Praeterito perfecto, & plusquam perfecto, factum esse vel fuisse. Futuro factum iri, vel faciendum esse.

NOTAE.

Calesio, Frigesio, Pinguesio, & reliqua huiusmodi a Fio composita, prorsus ad eundẽ modũ declinãtur.

Indicatiuo modo tempore praesenti Gaudeo *io mi rallegro* gaudes, *tu ti rallegri*, gaudet, *quel si rallegra*: Plur. gaudemus, *noi ci rallegriamo*, gaudetis, *voi vi rallegrate*, gaudẽt, *quelli si rallegrano*. Praeterito imperfecto gaudebam, *io mi rallegraua*, gaudebas gaudebat: Plur. gaudebamus gaudebatis gaudebãt Praeterito perfecto gauisus sum vel fui, *io mi rallegrai, e mi son rallegrato*, es vel fuisti, est vel fuit: Pluraliter gauisi sumus vel fuimus, estis vel fuistis sunt fuerunt vel fuere. Pręterito plusquam perfecto gauisus eram vel fueram, *io mi era rallegrato*, eras vel fueras erat vel fuerat: Pluraliter gauisi eramus vel fueramus, eratis vel fueratis, erant vel fuerant. Futuro gaudebo, *io mi rallegrarò*, gaudebis gaudebit: Pluraliter gaudebimus gaudebitis gaudebunt. Imperatiuo modo tempore praesenti, ad secundam, & tertiam personam, gaude tu, *rallegrati tu*, gaudeat ille, *rallegrasi quello*: Pluraliter gaudeamus nos *ralle*

griamoci noi, gaudete vos *rallegrateui voi*, gaudeāt illi, *rallegrinsi quelli*. Futuro Gaudeto tu, *rallegreratti tu*, gaudeto ille, *rallegrerassi quello*. Plural. gaudeamus nos, *rallegramoci noi*, gaudetote vos, *rallegrereteui voi*, gaudento illi, *rallegreransi quelli*. Optatiuo & Subiunctiuo modo tempore præsenti. Cum gaudeā, *conciosia che io mi rallegri*, gaudeas gaudeat: Pluraliter cū gaudeamus gaudeatis gaudeant. Præterito imperfecto cum gauderē, *conciosia che io mi rallegrassi, e rallegrerei*, gauderes gauderet: Pluraliter cum gauderemus gauderetis gauderent. Præterito perfecto cū gauisū sim vel fuerim, *cōciosia che io mi sia rallegrato*, sis vel fueris, sit vel fuerit: Pluraliter cum gauisi simus vel fuerimus, sitis vel fueritis, sint vel fuerint. Præterito plusquam perfecto cum Gauisus essem vel fuissem *conciosia che io mi fossi, e mi serei rallegrato*, esses vel fuisses esset vel fuisset: Pluraliter cum gauisi essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Futuro cum gauisus ero vel fuero, *quādo mi rallegrerò, o mi sarò rallegrato*, eris vel fueris, erit vel fuerit: Pluraliter cum gauisi erimus vel fuerimus, eritis vel fueritis, erunt vel fuerint. Infinitiuo modo tempore præsenti, & pręterito imperfecto, Gaudere, *rallegrarsi*. Pręterito perfecto, & plusquam perfecto, Gauisum esse vel fuisse, *essersi rallegrato*. Futuro gauisurum esse, *douersi rallegrare, & esser per rallegrarsi*.

INdicatiuo modo tempore præsenti, & præterito perfecto, Memini, *io mi ricordo, mi ricordai, e sommi*

mi

mi ricordato, meminiſti, meminit: Plur. meminimus meminiſtis meminerunt vel meminere. Præterito imperfecto, & pluſquam perfecto, Memineram, *io mi ricordaua, & mi era ricordato*, memineras meminerat: Pluralit. memineramus memineratis meminerant. Futuro caret, ſed pro eo vtimur futuro Subiunctiui. Imperatiuo Meméto tu, *ricordati tu:* Pluraliter mementote vos, *ricordateui voi.* Optatiuo, & Subiunctiuo modo tempore præſenti, & præterito perfecto, cum Meminerim, *conciosia che io mi ricordi e mi ſia ricordato*, memineris meminerit: Plural. cũ meminerimus memineritis meminerint. Præterito imperfecto, & pluſquam perfecto, cũ Meminiſſem, *cõciosia che io mi ricordaſſi, e foſſi ricordato*, meminiſſes meminiſſet. Plural. cum meminiſſemus meminiſſetis meminiſſent. Futuro cum meminero, *quando io mi ricorderò, e mi ſarò ricordato*, memineris meminerit. Pluraliter cum meminerimus memineritis meminerint. Infinitiuo, meminiſſe, *ricordarſi, & eſſerſi ricordato*. Reliquis caret.

Huic ſimilia ſunt Noui, Odi, Cœpi, Commemini.

Imperſonale paſſiue vocis.

INdicatiuo modo tempore præſenti. Amatur, *ſi ama.* Præterito imperfecto amabatur, *ſi amaua.* Præterito perfecto amatum eſt vel fuit, *ſi amò, & eſſi amato.* Præterito pluſquam perfecto amatum erat vel fuerat, *ſi era amato*. Futuro amabitur *ſi amerà.* Imperatiuo modo tempore præſenti, ametur, *amiſi.* Futuro Amator, *ameraſſi*. Optatiuo, & Subiunctiuo

modo tempore præsenti cum ametur, *conciosia che si ami*. Præterito imperfecto cum amaretur, *conciosia che si amasse, e si amarebbe*. Præterito perfecto cũ amatũ sit vel fuerit, *conciosia che si sia amato* Præterito plusquã perfecto cum amatum esset vel fuisset, *cõciosia che si fosse, e sarebbe amato*. Futuro cum amatũ erit vel fuerit, *quando si amerà, e si sarà amato*. Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto amari, *amarsi*. Præterito perfecto, & plusquam perfecto amatum esse vel fuisse, *essersi amato*. Futuro amatum iri, *douersi amare*.

NOTAE.

AD hoc exemplum coniugãtur omnia impersonalia vocis passiuæ: modo vnũquodque referatur ad suã cõiugationẽ, & inflectatur hoc modo per tertias personas numeri singularis, verbi passiui, vt docetur, legitur, auditur, docebatur, legebatur, audiebatur.

Impersonale Actiuæ vocis.

INdicatiuo modo tempore pręsenti Oportet, *bisogna*. Præt. imperfecto oportebat, *bisognaua*. Præterito derfecto oportuit, *bisognò, & ha bisognato*. Præterito plusquam perfecto, oportuerat, *haueua bisognato*. Futuro, oportebit, *bisognerà*. Imperatiuo oporteat, *bisogni*. Optatiuo, & Subiunctiuo modo tẽpore præsenti cum oporteat, *conciosia che bisogni*. Pręterito imperfecto cũ oborteret *conciosia che bisognasse, e bisognerebbe*. Præterito perfecto cũ oportuerit, *conciosia che habbia bisognato*. Præterito plusquã perfecto cum oportuisset, *conciosa che hauesse, & haueria*

ueria bisognato. Futuro cum oportuerit, *quando bisognerà, & hauerà bisognato.* Infin. modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, oportere, *esser bisogno.* Præterito perfecto, & plusquam perfecto, oportuisse, *essere stato bisogno.* Futuro caret.

Pronomina Primitiua.

NOminatiuo ego. Genitiuo mei. Datiuo mihi. Accusatiuo me. Ablatiuo a me: Pluraliter Nominatiuo uos. Genitiuo nostrũ vel nostri. Datiuo nobis. Accusatiuo nos. Ablatiuo a nobis.

NOminatiuo Tu. Genitiuo tui. Datiuo tibi. Accusatiuo te. Vocatiuo o tu. Ablatiuo a te: Plur nominat. nos. Genitiuo vestrum vel vestri. Datiuo vobis. Accus. vos. Vocat. o vos. Ablatiuo a vobis.

GEnitiuo Sui. Datiuo sibi. Accusatiuo se. Ablatiuo a se: Pluraliter Genitiuo sui. Datiuo sibi Accusatiuo se. Ablatiuo a se.

Pronomina Possessiua.

NOminatiuo Meus mea meum. Genitiuo mei meæ mei. Datiuo meo meæ meo. Accusatiuo meum meam meũ. Vocatiuo o mi o mea o meũ. Ablatiuo a meo a mea a meo. Pluraliter Nominatiuo mei meæ mea. Genitiuo meorum mearũ meorũ. Datiuo meis. Accusatiuo meos meas mea. Vocatiuo o mei o meæ o mea. Ablatiuo a meis.

Nominatiuo Tuus tua tuum, &c.

Nominatiuo Suus sua suum, &c.

Nominatiuo Noster nostra nostrum, &c.

Nominatiuo Vester vestra vestrum, &c.

Pronomina Gentilia ſeu Patria.

NOminatiuo hic & hæc & hoc Noſtras. Genitiuo huius noſtratis. Datiuo huic noſtrati. Accuſatiuo hũc & hanc noſtratem & hoc noſtras. Vocatiuo o noſtras. Ablatiuo ab hoc, & ab hac, & ab hoc noſtrate vel noſtrati. Pluraliter nominatiuo, hi & hæ noſtrates, hæc noſtratia. Genitiuo horum & harum & horum noſtratium. Datiuo his noſtratibus. Accuſatiuo hos & has noſtrates & hæc noſtratia. Vocatiuo o noſtrates & o noſtratia. Ablatiuo ab his noſtratibus.

Nominatiuo hic & hæc & hoc Veſtras, &c.

Pronomina demonſtratiua.

NOminatiuo Ille illa illud. Genitiuo illius. Datiuo illi. Accuſatiuo illum illam illud. Ablatiuo ab illo ab illa ab illo: Plural. nominatino illi illæ illa. Genitiuo illorum illarum illorum. Datiuo illis. Accuſatiuo illos illas illa. Ablatiuo ab illis.

Nominatino ipſe ipſa ipſum &c.

Nominatiuo iſte iſta iſtud &c.

NOminatiuo Hic hæc hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic. Accuſatiuo hunc hanc hoc. Ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc: Plural. nominatiuo hi hæ hęc. Genitiuo horum harum horum. Datiuo his Accuſatiuo hos has hæc. Ablatiuo ab his.

NOminatiuo Is ea id. Genitiuo eius. Datiuo ei. Accuſatiuo eũ eã id. Ablatiuo ab eo ab ea ab eo: Pluraliter nominatiuo Ii eæ ea. Genitiuo eorum

earum

earum eorum. Datiuo eis, vel ij. Accuſatio eos eas ea. Ablatiuo ab eis vel ab ijs. 210 41

NOminatiuo Idem eadem idem. Genitiuo eiuſdem. Datiuo eidem. Accuſatiuo eundem eandem idem. Ablatiuo ab eodem eadem eodem: Pluraliter nominatiuo Iidem eædem eadem. Genitiuo eorundem earundem eorundē. Datiuo eiſdem vel ijſdem. Accuſatiuo eoſdem eaſdem eadem. Ablatiuo ab eiſdem vel ab ijſdem.

Pronomina Relatiua.

NOminatiuo Quis vel qui, quæ, quod vel quid. Genitiuo cuius Datiuo cui. Accuſatiuo quē quā quod vel quid. Ablatiuo a quo vel a qui, a qua vel a qui a quo vel a qui: Pluraliter nominatiuo qui quæ quæ. Genitiuo quorum quarum quorum. Datiuo quis vel quibus. Accuſatiuo quos quas quæ. Ablatiuo a quis vel a quibus.

NOminatiuo Aliquis aliqua aliquod vel aliquid. Genitiuo alicuius. Datiuo alicui. Accuſatiuo aliquē aliquā aliquod vel aliquid. Ablatiuo ab aliquo ab aliqua ab aliquo: Plural. nominatiuo Aliqui aliquæ aliqua. Genitiuo aliquorum aliquarum aliquorum. Datiuo aliquibus. Accuſatiuo aliquos aliquas aliqua. Ablariuo ab aliquibus.

Nomina Numeralia.

NOminatiuo Vnus vna vnum. Genitiuo vnius. Datiuo vni. Accuſatiuo vnum vnā vnū. Vocatiuo o vne o vna o vnum. Ablatiuo ab vno ab vna ab vno.

Plu

PLuraliter nominatiuo Duo duæ duo. Genitiuo duorum duarum duorum. Datiuo duobus duabus duobus. Accuſatiuo duos puas duo. Vocatiuo o duæ o duo. Ablatiuo a duobus duabus duobus. Sic ambæ ambo, &c.

PLuraliter nominatiuo hi, & hę Tres, & hæc tria. Genitiuo horum, & harum, & horum trium Datiuo his tribus. Accuſatiuo hos, & has tres, & hæc tria. Vocatiuo o tres, & o tria. Ablatiuo ab his tribus. Reliqua vſque ad centum ſunt indeclinabilia Quatuor Quinque Sex Septem, &c.

NOTAE.

EX pronominibus tantum quatuor habent vocatiuũ Tu Meus Noſter, & Noſtras. Qui quæ quod varijs modis componitur. Quidam quędam quoddam vel quiddam. Quiſpiam quæpià vel quidpiam. Quiſquam quæquam quodquam vel quidquam. Quiuis Quilibet Quicunque, &c.

VNus vna vnũ etiam numero multitudinis vſurpatur cum iijs nominibus quæ dumtaxat pluraliter decinantur, vt vnis litteris, vnæ inducie, vnas nuptias. Ad idẽ exemplum hæc quoque flectenda ſunt Alius alia aliud, Alter altera alterum, vter vtra vtrũ Neuter neatra neutrum, Vterque vtraque vtrumque, Alteruter tra trum, Vnuſquiſq; vnæqueq; vnũquodq; vniuſcuiuſque vnicuique, &c. Itẽ Vllus Nullus Solus Totus. Quæ singula Pueris identidem proponenda ſunt ad rimandum, ad deſcribendum, ad perdiſcendum.

M. AN-

M. ANTONIVS MVRETVS PRESBYTER

M. ANT. FRATRIS F. S.

VTinam ea tibi eueniāt fili, quæ me adduxerunt, vt te statim post obitum patris mihi lōge charissimi ad me huc adduci, & in sinu ac complexu meo educari voluerim. Volui autem illud præcipue, vt quando florentissimum regnum, in quo vterq; nati sumus, Deo iustas pœnas eorum, quæ a nobis peccata sunt, exigente, sæuis iam pridem tempestatibus agitatur, tu in hanc Christianæ religionis metropolim tanquam in tutissimū portū subauctus, vera pietate ad huc tener imbuere, & ijs moribus assuefias, qui christianū hominē decēt Cupio equidē, & alia tibi cōtingere, quibus vita, & trāquilior, & honoratior redditur sed id quod dixi, primū mihi ac præcipuū votū est: cętera sūt, quędā quasi appēdices, & accessiones. Vt igitur voti compos fiā, debeo quidē id quotidianis pręcibus vt facio, a Deo petere: neque tamē interea cessare, sed omnia studiose facere ac procurare, quibus te meliorē, & virtutis amātiorē posse fieri putē. Ea me causa impulit; vt præcepta quędam ad formandos mores pertinentia versibus quam potui maxime ad ætatis tuæ captum accomodatis concluserim, quæ legens, & in primis litterarum rudimentis exerceare, & paulatim discas, quę tibi in omni vita seruanda sint. Accipe hoc primū, me munusculum fili, & vt eo te dignum præstes pro virium tuarū modulo, iam nunc operam date. Vale Rom

M. ANT. MVRETI INSTITVTIO PVERILIS.

Comprehensa versibus ad captum puerulorum qui primis litteris imbuuntur, accommodatis.

AD M. ANTONIVM FRATRIS F.

DVM tener es, Murete, audis hæc auribus, hauri:
Nec memori modo conde animo, sed & exprime factis.

Inprimis venerare Deum venerare parentes,
Et quos ipsa loco tibi dat natura parentum.

Mentiri noli: nunquam mendacia prosunt.
Si quid peccaris, venia est tibi prompta fatenti.

Disce libens, quid dulcius est, quam discere multa?
Discentem comitantur opes, comitantur honores.

Si quis te obiurget, male cum quid feceris, illi
Gratiam habe, & ne iterum queat obiurgare, caueto.

Ne temere hunc credas, tibi qui blanditur amicum:
Peccantem puerum quisquis non corrigit, odit.

Qui

Qui semel incautum blando sermone fefellit,
Ille idem, dabitur quoties occasio, fallet.

Nec cuius sapiens, nec nulli credere debet;
Fallitur alter sæpe, fidem sibi detrahit alter.

Si quid forte mali, aut facias, aut mente volutes,
Vt lateas homines, certe Deus omnia cernit.

Non nisi spectatis arcana sodalibus effer;
Quodque tacere voles alios, prior ipse taceto.

Nil cupide specta, nisi quod fecisse decorum est:
Turpia corrumpunt teneras spectacula mentes.

Auerte impuris procul a sermonibus aures:
Et qui illis gaudent, horum consortia vita.

Principio studij radix inamæna videtur,
Sed profert dulces paruo post tempore fructus.

Ludo indulsisti? subito euolat illa voluptas:
Legisti vtilitas studio percepta manebit.

Vt moderata quies prodest, viresque ministrat:
Sic hebetat corpus nimia, ingeniumque retundit.

Si studeas prodesse alijs, tibi proderis ipsi;
At nisi ames alios, & te quo nullus amabit.

Successus faustos nunquam admirare malorum;
Sera licet, tamen olim illos sua pœna sequetur.

Si tibi grata quies, inuenis ne parce labori:
Dux ad honoratam est homini labor ipse quietem.

Inspice te in speculo; & bona seu tibi forma videtur;
Moribus obscennis illam fœdare caueto.

Seu tibi subtraxit vultus natura decorem.
Ingenio vt formæ compenses damna, labora.
Nil facito, quod turpe putes fecisse videri;
Et cura, vt multis tibi sis pro testibus ipse.

Vt nos pauca loqui, plura autem audire moneret;
Linguam vnam natura, duas dedit omnibus aures.

Quæ seruare voles, ne crebro inuisere parce:
Namq; minus furem metuunt, quæ sæpe videntur.

Blanditur primo, sed perdit inertia famam:
Aspera res primo est, sed fert industria laudem.

Aut vinum ne tange, aut multa prolue lympha:
Cum vino indulges, igni puer adijcis ignem.

Fac tibi sit vultus comis sermoque modestus;
Sic multos facile tibi conciliabis amicos.

Pauperiem ne cui misero exprobaueris vnquam:
Cuius munus opes, eiusdem est munus egestas.

Semper opum studio præfer virtutis amorem:
Non opibus virtus, sed opes virtute parantur.

Disce, & quæ discis, memori sub pectore conde:
Aut facias tantumden, ac si cribro hauseris vndam.

Dulcia sint quamuis; nūquam tamen appete, quæ sūt
Aut damnum allatura, aut incussura pudorem.

Irasci noli temere, nil fœdius ira.
Quam quæcunque mouere, ea temnere solent laus est.

Venti agitant celsi positas in montibus orno:
A quibus in media tuta est arbuscula valle.

Sic, & opes agitant maiora pericula magnas:
Tutior angustos comitatur vita penates.

Pauca loqui puero sed tempestiua, decorum est:
Hæc etenim ingenium res indicat, illa pudorem.
Scire cupis, quæ sit famæ via certa parandæ?
Talem te presta, qualem te poscis haberi.
Verbera non metuet, metuet qui iussa Magistri:
Hæc qui contemnet, merito miser illa timebit.
Quam felix puer est, virtus in quo anteit annos
Illum omnes meritis certatim laudibus ornant;
Et spectant cupide, & felicia cuncta precantur.
At contra nemo alloquio dignatur inertes:
Spernuntur cunctis, & vulgi fabula fiunt:
Vix oculis pater ipse illos satis aspicit æquis.
Non tantum in præsens obsunt peccata: sed hoc plus:
Ad mala quod procliuem animū adsuetudine reddūt.
Quæ bona sunt, sectare: etiam si dura videntur
Principio: longus paulatim ea molliet vsus.

Acceptum

Acceptum officium memora atq; extolle: sed abs te
Collatum extenua, & potius sine prædicet alter.

Vtilitas quoties pugnare videtur honesto;
Ne dubitare quidem fas est, quin vincat honestas.

Sub laceris cribro virtus latet aurea pannis;
Cum stolidas aurum pecudes, & purpura velet.

Nil laudis causa facito: & tamen omnia, laudem
Quæ tibi conciliare queunt, ea sedulus vrge.

Diuitias nec amare nimis nec spernere debes:
Quamquã etenim nequeunt facere ac præstare beatũ;
Magna tamen vitæ sunt instrumenta gerendæ.

Fac contentus eo quod contigit, vsque seruaris;
Sic tamen vt nunquam meliora requirere parcas.

Quã sint cuncta hominũ varia atque incerta, notato:
Ne te vnquã aut aduersa præmãt, aut prospera tollãt.

Pauca quidem hæc, sed quæ studio seruata perenni,
Mirificos fructus progressu temporis edent.
Adspiret tantum cœptis Deus, omnia cuius
Consilio æterno, & certa ratione reguntur.
Quem tu, & luce, puer, prima, cum strata relinquis
Impiger, & dulcem repetis cum vespere somnum;
Supplicibus facito places ante omnia votis.
Ille tibi, ingeniumq; sagax, corpusque salubre,
Et multo meliora dabit: diffidere noli.
Tu modo ad illius semper refer omnia lau

Fine FINIS.

GVARINVS

SIVE INTRODVCTIO AD LATINAM LINGVAM.

A M. ANTONIO BONCIARIO Collecta, & ad Puerorum usum accommodata.

POSTREMA EDITIO, castigatior, & Notis auctior.

TREVIGI,
Apud Angelum Reghetinum MDCXX.
Superiorum permissu.

Marius Bonciarius ad Marcum Fratrem.

De Grammatica Guarino restituta.

DElerant Guarinum alij: tu, Marce, reponis.
Plus ideone tibi debeat, an ne minus?
Namque alij nomen demunt, sed cætera seruant:
At tu Guarini quid nisi nomen habes?

Idem ad Guarinum.

ERasère tuum nomen Guarine, Thrasones:
Et Fratrem librum te locat ante suum.
Dissimilis ratio, sed certe iniuria par est:
Si titulus tuus est, littera nulla tua est.

In eiusdem Ortographiam.
Latinus Mencoccius.

SVnt, qui despiciunt pingendi commatis artem,
Et pedagogis conuenire, dictitant.
Dicitur hoc vere, si vere dicitur illud:
Ad pædagogos pertinet solos, loqui.

3
94

RVDIMENTA
PARTIVM
ORATIONIS

DE LITTERIS.

QVID est Grammatica? Est ars recte loquendi, recteque scribendi, vsu, & auctoritate Scriptorum veterum comprobata. Quot sunt partes Grammaticæ? Quoatuor, Littera vt V, Syllaba vt Ve, Dictio vt Veritas, Oratio, vt Veritas odium parit. Quot sunt litteræ? Vigintitres A, b, c, d, e, f, g, h, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z, etsi h, quidem non est littera, sed aspiratio, K, vero est superuacua. Quot sunt vocales? Quinque a, e, i, o, u, & vna Græca ypsilon. Reliquæ consonantes dicuntur. I & V præpositæ vocalibus in eadem syllaba, fiunt consonantes, vt vanum Vulgus Iacio Deijcio. Quot sunt diphthongi? Quatuor Ae, oe, au, & eu, ex quibus æ œ scribuntur, sed non proferuntur: au, & eu scribuntur, & non proferuntur. Quot sunt mutæ? Nouem B, c, d, f, g, K, p, q, t. Quot sunt liquidæ? Quatuor l, m, n, r, Quot sunt dupplices. Tres, x, z, & i media inter duas vocales: vt Aio Troia.

De Nomine.

QVod sunt partes Orationis? Decem, Quinque declinabiles, Nomen Verbũ Pronomẽ Participium, & Gerundium, quinq, indeclinabiles, Supinum Pręposítio Aduerbiũ interiectio, & cõiunctio.

QVid est Nomẽ? Est pars orationis, per casus declinabilis, rẽ corporeã, vel incorporeã sine tp., significans. Quod est nomen Substantiuum? Quod variatur per vnũ articulũ tantũ: vt hic Petrus, vel ad summũ per duos: vt hic, & hæc parens. Quod est nomen Adiectiuum? Quod variatur per tres articulos, & tres voces: vt hic acer, hęc acris, & hoc acre: vel per tres articulos, & duas voces: vt hic & hęc fortis, & hoc forte: vel per tres articulos, & vnã vocẽ vt hic, & hęc, & hoc felix: vel per tres diuersas voces, vt bonus, a, um. Quod est nomẽ propriũ? Quod vni soli conuenit: vt Romulus Roma Tyberis. Quod est nomẽ Appellatiuum? Quod est comune multorũ: vt Homo Flumẽ Oppidũ. Quod est nomen Collectiuum? Quod numero singulari significat multitudinem, vt Populus Gens Turba.

NOmini quot accidunt? sex species, genus, numerus, figura, casus, & declinatio. Quot sunt Species nominum? Duę. Primitiua, vt Mons, deriuatiua, vt Montanus. Quot sunt genera nominum? Quinque Masculinum, vt hic Deus, Femininum, vt hęc Maria, Neutrum, vt hoc Cælum, Commune, vt hic, & hæc virgo: Omne, vt hic, & hæc, & hoc felix. Quot sunt numeri nominum? Duo singularis,

laris, vt Nauta, *Pluralis*, vt Nautę. Quot sunt figuræ Nominum? Duæ, Simplex, vt Iustus; Composita, vt Iniustus. Quot sunt casus nominum? Sex, Nominatiuus, vt Cæsar, Genitiuus, vt Cęsaris, Datiuus, vt Cæsari, Accusatiuus, vt Cæsarem, Vocatiuus, vt o Cęsar, Ablatiuus, vt a Cæsare. Quot sunt recti? Duo, Nominatiuus, & Vocatiuus. Quot sunt Obliqui? Quatuor, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, & Ablatiuus. Quatuor sunt declinationes nominum? Quinque, prima cuius genitiuus singularis in æ diphthongum desinit; vt hic Poeta huius poetæ; Secunda in i vt hic Dominus huius Domini; Tertia in is vt hic Pater huius Patris; Quarta in us, vel in u, vt hic Visus, & hoc Cornu. Quinta in ei diuisas syllabas, vt hæc Res huius rei.

De Verbo.

QVid est Verbum? Est pars orationis, per modos, & tẽpora declinabilis agere vel pati significans. Verbo quot accidunt? Octo, genus tempus modus species figura persona numerus, & coniugatio. Quot sunt genera verborum? Quinq; actiuum, vt amo, passiuũ, vt amor: neutrum, vt seruio, commune, vt amplector; deponens, vt persequor. Quot sunt tempora verborum? Quinque presens, vt amo. Præteritum imperfectum, vt amabam. Præteritum perfectum, vt amaui Præteritum plusquam perfectum, ut amaueram, Futurum, ut amabo. Quot sunt modi uerborum? Quinque, Indicatiuus; ut amo; Imperati-

uus, vt ama; Optatiuus, vt vtinam amarem; Subiunctiuus, vt cum amem; Infinitiuus, vt amare. Quot sunt species verborum? Duæ Primitiua, vt Ferueo, Deriuatiua, vt feruesco. Quot sunt figuræ verborum? duæ simplex, vt amo; cōposita, vt deamo Quot sunt personæ verborum? tres, prima, vt amo, secunda, vt amas, tertia, vt amat, & sic in plurali. Prima, vt amamus, secunda, vt amatis, tertia, vt amant. Quot sunt numeri verborum? duo, singularis, vt amo. Pluralis, vt amamus. Quot sunt cōiugationes verborū? quatuor, prima, quæ in secunda persona præsentis indicatiui modi habet as, aut aris, vt amo as, & amor aris: secunda es, aut eris, vt doceo es, & doceor eris. Tertia is, aut eris, breue, vt lego is, & legor eris. quarta is aut iris longum, vt audio is, & audior iris.

De Pronomine, & Participio.

QVid est pronomen? est pars Orationis declinabilis, quæ pro nomine ponitur, rem certam significat. Quot sunt pronomina primitiua? tria, ego, tu, sui. Quot sunt pronomina possessiua? Quinq; meus, tuus, suus, noster, & uester. Quot sunt pronomina gentilia seu patria? Duo nostras, & vestras. Quot sunt pronomina modo demonstratiua modo relatiua? Quinq; ille, ipse, iste, hic, & is, vnum semper relatiuum qui quæ quod. Quot sunt pronomina habentia uocatiuum? Quatuor, tu, meus, noster, & nostras. Quot sunt personæ pronominum? tres, prima, ut ego, secunda, ut tu, ter-

tia,

tia, ut ille, & sic in plurali prima ut nos, secunda, ut uos; tertia ut illi. Reliqua omnia tam nomina quam pronomina sunt personæ tertiæ, exceptis casibus uocatiuis, qui sunt personę secundæ.

Quid est Participium? Est pars orationis declinabilis, quæ habet genera, & casus ad similitudinem nominis, tēpora, & significationes ad similitudinē uerbi, numerum, & figuram ad similitudinē utriusque: ut amans amatus amaturus, & amandus.

De Gerundio, & Supino.

QVid est Gerundium? Est pars Orationis in di, do, dum modo declinabilis, modo indeclinabilis, quæ a latinis usurpatur pro infinito: ut tempus est legendi, idest legere.

Quid est supinum? Est pars Orationis indeclinabilis in um, & u, quæ similiter usurpatur pro infinito: ut uenio lectum, idest legere: dignus laudatu, idest laudari, uel qui laudetur.

De Præpositione, & Aduerbio.

QVid est Præpositio? Est pars orationis indeclinabilis, quæ ceteris partibus proponitur uel coniuncta uel separata, ut prædico disiūgo antepono præ studio ante prandium.

Quot sunt præpositiones seruientes accusatiuo? triginta duæ, ad, apud, ante, uersus, aduersus, uel aduersum, cis, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, prope, propter, secundum, post, trans, ultra, præter, supra, circiter, usque, secus, penes. Quot sunt

præpositiones seruientes Ablatiuo? Quindecim, A, ab, abs, cũ coram, clã, de, e ex, pro, præ, palam, sine, absque, tenus. Quot sunt præpositiones seruientes vtrique casui? Quatuor In, sub, super, & subter. Quid est Aduerbium? Est pars Orationis indeclinabilis, quæ vocibus addita earum significationem explanat, atque determinat, vt Bene Male Prudenter Imprudenter, & mille talia.

NOTAE.

ANte & post cũ dictionibus temporis aut spatij positæ in principio, accusatiuum postulant: vt post multos dies, ante biennium in fine ablatiuum: vt multis diebus post biennio ante: in medio vtrumque, vt paucis post diebus, vel paucos post dies, aliquo post interuallo, non multis ante mensibus &c.

Tantũ quantum adhærent verbis: vt tantũ scribis Quantũ legis. Tam quam etiam nominibus: vt tam doctus, quam diues: Tam te diligo, quã qui maxime.

De Interiectione, & Coniunctione.

QVid est Interiectio? Est pars Orationis indeclinabilis, quæ interiecta orationi varios animi affectus indicat: vt Heu, papæ, malum, infandum, nefas, &c.

Quid est Coniunctio? est pars Orationis indeclinabilis, quæ annectit ordinatque sententiam: vt Quare, cum, quia, &, que, ac, atque, & his similia.

NOTAE.

COniunctionũ aliæ sunt præpositiue, quæ in oratione præcedunt, aut at, atque, ast, vel, nec, neq; nisi seu,

seu, siue, &c. Aliç Subiunctiuæ, quç in oratione succedunt. Quæ, ve, ne quidem, quoque, autem vero, enim, aliæ mediæ siue commune, quæ in oratione modo præcedunt, modo succedunt, ergo, igitur, itaque, equidem, nenque, &c. Ac, nunquam fere ponitur ante vocales, nec enim dicimus, Tu ac ego, Franciscus ac Antonius sed tu, & ego, Franciscus ac Antonius.

ADMONITIO.

PArtes orationis indeclinabilis ideo vberius persecuti nõ sumus, quod nũc quidẽ tirones pueros in ijs exerceri nõ cõuenit: nobis vero præpositũ est ea tradere non quæ magistrum ipsum decet scire, & ad plenã huius artis cognitionem pertinent: sed quæ tantummodo primam institutionem & disciplinã continent puerilẽ illa exquisita subtilia, & magis abdita in quib⁹ ad certũ ordinẽ redigendi Grãmatici sudãt, nos quidẽ vt professoribus ipsis maxime necessaria, ita alio properãtib⁹ minime vtilia fore putamus: & illa tamẽ nõ ex nostra puerili introductiõe sed ex doctorũ vberrimis Cõmentarijs petẽda sunt, quorũ ego quidẽ duos plurimi facio & omniũ instar habeo Augustinũ Saturniũ, & Emmanuelem Aluarum Lusitanum ex Societate IESV.

De Concordantijs.

ADiectiuum cum Substantiuo in quot debet concordare? in tribus, Genere numero, & casu, vt Pater bonus, Mater bona, Vinum bonum. Relatiuum cum antecedẽte? in duobus, genere, & numero: vt Poeta quæ, Musa cui, templũ quod. Nominatiuus cum verbo? in duobus, persona, & numero

numero; vt Ego lego, Magister docet, Discipuli audiunt.

NOTAE.

PRæter cõmunes tritasque flectendi exercitationes, dictandæ sunt pueris concordantiæ vulgaris linguæ; eo fere modo, quo præcipit Franciscus Priscianensis, vt verbum verbo latine reddant, easque a Præceptoribus emendatas, in libellum referant hoc modo,

Il Poeta elegante, del quale;
I Poeti eleganti, delli quali;
O Poeta elegante. dal quale, &c.
Poeta elegans, cuius.
Poetæ elegantes, quorum.
O Poeta elegans a quo, &c.

DE VERBIS ACTIVIS.

VErbum actiuum est, quod desinit in o, & format ex se passiuum in or, v amo amor. Eius classes, seu regulæ sunt sex, Actiuum simplex Possessiuum, Acquisitiuum, Transitiuum, Effectiuum, Separatiuum.

VErbum actiuum simplex est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se accusatiunm patientem; vt ego amo Deum.

Amo	as	aui	atum	per amare.
Lego	gis	gi	ctum	per leggere,
Fero	fers	tuli	latum	per portare.
Acquiro	is	siui	situm	ber acquistare.
Sperno	is	spreui	spretum	per disprezzare.
Laudo	as	aui	atum	per lodare.

Adspicio

Adſpicio is pexi ctum per riſguardare.
Adiuuo is iuui iutum per aiutare.
Verbero as aui atum per battere.
Honoro as aui atum per honorare.

VErbum actiuum poſſeſſiuum eſt, quod vult ante ſe nominatiuum agentem, poſt ſe accuſatiuum patientem, & vltra genitiuum; vt ego arguo te magni ſceleris; Tu inſimulaſti me furti. Pretium tamē in ablatiuo ponitur; vt Emi librum tribus denarijs; Conduxi domum magno pretio. Excipe hos genitiuos, Tanti, quāti pluris, & minoris; vt vendo triticum tanti, quanti alij vendunt, non pluris neque minoris.

Emo is emi emptum per comprare.
Vendo is didi ditum per vendere.
Aeſtimo as aui atum per ſtimare.
Loco as aui atum per dare a pigione o a fitto.
Conduco cis xi ctum per togliere a pigione o a fitto.
Accuſo as aui atum per accuſare.
Reprehendo is endi enſum per riprendere.
Admoneo es nui nitum per amonire.

VErbum actiuum acquiſitiuum eſt, quod vult ante ſe nominatiuum agentem, poſt ſe accuſatiuum patientem, & vltra datiuum; vt Ego do panem pauperibus.

Do das dedi datum per dare.
Dono as aui atum per donare.

Reddo

Reddo is didi ditum per rendere.
Affero fers tuli latum per apportare.
Promitto is misi missum per promettere.
Mando as aui atum per commettere.
Declaro as aui atum per dichiarare.
Narro as aui atum per raccontare.

VErbum actiuum Transitiuum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se accusatiuum patientem, significantem rem animatam: deinde alium accusatiuum: vt ego doceo te Grãmaticam.

Doceo es cui ctum per insegnare.
Celo as aui atum per celare.
Oro as aui atum per pregare.
Exoro as aui atum per impetrare.
Interrogo as aui atum per domandare. item rogo.
Posco scis poposci sine supino per chiedere. item postulo.

VEerbum actiuum Effettiuum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se accusatiuum patientem, & vltra ablatiuũ sine prepositione: vt Ego spolio te veste.

Spolio as aui atum per spogliare.
Vestio is iui itum per vestire.
Impleo es eui etum per empire.
Vacuo as aui atum per votare.
Onero as aui atum per caricare.
Exonero as aui atum per scaricare.

Orno

Orno as aui atum per adornare.
Priuo as aui atum per priuare.

VErbum actiuum Seperatiuum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se accusatiuum patientem, & vltra ablatiuum cum prępositione a, vel ab, uel de, uel ex: ut Ego accepi tuas litteras a Tabellario.

Accipio is cepi acceptum per riceuere.
Intelligo is xi ctum per intendere.
Disco is didici s.s. per imparare.
Peto is tij uel tiui petitum per domandare.
Remoueo ues moui motum per rimouere.
Defendo is fendi sum per difendere.
Expello is puli pulsum per discacciare.
Separo as aui atum per separare.

NOTAE AD SINGVLAS *Classes Actiuorum.*

AD primã hæc quoq; pertinẽt, verba infrasripta Diligo Colo Obseruo Video Cerno Conspicio, &c. Timeo Metuo Paueo Formido Porto Gesto Gero Cõgero Congrego Coaceruo Instauro Reparo Reficio Tango Attingo Nosco Agnosco Recognosco Mitigo Lenio Placo Mulceo Desidero Opto Cupio Percutio Percello Pulso Ferio Solicito Ango Affligo pũgo Mòrdeo Crucio Torqueo Lanio Lacero Vulnero Saucio Cedeo Occido Neco Obtrũco Perimo Interimo Interficio Cõtristo Exhilaro Delecto

delecto recreo amitto perdo quæro inuestigo reperio inuenio teneo possideo caleo scio nescio moueo turbo quatio fastidio despicio deludo lædo offendo opprimo probo commendo celebro illustro considero perpendo excogito lego eligo voco appello nomino. item facio, & pendo cũ compositis, vt magnifacio flocifacio paruipendo perterrefacio calefacio, &c. deniq; omnia in o, cũ simplicem accusatiuum a tergo habẽt, vt Cato docuit Agriculturã, Verres fana spoliauit Scipio Vrbẽ defendit. Item quę loco accusatui habẽt infinitum: vt spero discere.

Fastidire non est idem, quod sollicitare, aut quod vulgo dicimus, Infastidire, e dar noia; *sed fastidio habere, despicere, & pro vili æstimare, sẽperq, habet ante se nominatiuum agentem rei animatæ, Fallo idem est quod decipio siue defraudo, non autẽ quod vulgus dicit,* Fallire sfallire, *idest perdo amitto.*

Prima, & secunda persona fere *nõ exprimũtur nisi aut causa maioris significationis, vt tu innocentior, quam Metellus: aut cum alteri opponitur, hoc modo: Si tu, & Tullia valetis, Ego, & Cicero valemus.*

Agens est a quo actus verbi egreditur. Patiens *in quod idẽ actus trãsfertur, atq; recipitur. Verum hæc nimis minuta sũt, & magistrorũ solertiæ relinquẽda. Vnum moneo ad rem grãmaticam,* & *ad copiam latini sermonis plurimũ conducere: Si pueri primo quoq; tempore assuescãt vertere de latino regulas, quæ identidem a Magistro explicantur: & verba ista, singulis Classibus attributa, Lexicorum ope interpretari.*

Ad

Ad secundam. Accuso arguo defero postulo appello damno condemno absoluo admoneo commoueo, pro genitiuo interdum habẽt ablatiuũ cũ de: vt Milo accusatus est de vi, absolutus de alea, dãnatus de maiestate

Hæc verba corripio vitupero culpo castigo plecto punio purgo excuso reprehendo, cum genitiuo iungi non solent, non enim visitate dicimus, excuso te negligẽtiæ, vel auaritiæ: Sed potius, culpo damno vitupero negligentiam, vel auaritiam tuam.

Hæc duo nomen, & crimen, ablatiuo semper efferuntur: vt arguis me nomine negligentiæ, & condemnabo eodem te crimine.

Ad tertiam. Dico indico prædico memoro commemoro nuncio refero apporto scribo rescribo respondeo significo ostendo demonstro explico expono enucleo edissero mitto remitto dimitto condono dedo cedo concedo præbeo tribuo suppedito attribuo adscribo vindico assumo arro derogo promitto credo concredo commodo mutuo impertio præcipuo iniungo edico dico cas dedico consecro destino præfero antefero offero oppona obijcio, & alia composita ex eisdem, inhibeo prohibeo veto interdico suadeo dissuadeo persuadeo detraho demo aufero eripio. Ad quartã dedoceo moneo commoneo induo exuo. Doceo pro certiorem facio, aut commoneo, siue pro eo quod vulgus dicit, Dare informatione, o informare, etiã ablatiuo iungitur, addita prępositione de: vt Silij causam te docui, vel de Silij causa; Item celo, & interrogo, vt Bassus me de hoc libro celauit: nec ego illum de eo interrogaui.

Peto ad Separatiuum pertinet, non ad transitiuum Flagito Posco Postulo ad vtrumque, vt Milites flagitant stipendium Duces, vel a ducibus.

At rogo oro exoro obsecro consulo nunquam fare admittunt accusatiuum vlteriorem, nisi fuerit ex his neutris pronominibus, Id, quod, quid, siquid, aliquid, quiddam, quidpiam, hoc, illud, istud, idem, vnum, nihil, multa: vt hoc etiam atque etiam rogo; illud vos moneo, oro, consulo, &c.

Ad quintā. Induo calceo cingo discingo exuo nudo orbo satio saturo imbuo expleo farcio refertior cumulo perfundo dito augeo lucupleto absoluo libero mulcto macto danno condenno alo nutrico pasco anaculo fœdo polluo inquino contamino instruo erudio informo dono impertio munero remunero fraudo defraudo fulcio munio sustento instigo irripo vrgeo afficio.

Dono impertio aspergo datiuum vel ablatiuum sine præpositione habent, vt donare aliquem ciuitate, vel alicui ciuitatem.

In verbis vestio spolio onero exonero impleo vacuo id quod additur aut detrahitur in ablatiuo ponitur; vt prætexta puerū spoliare, pallio aut toga vestire

Sextā. Audio exaudio emo redimo exigo conduco posco reposco peto repeto sumo capio quæro flagito, &c. Adduco aufero auello diuello amoueo abstraho deduco deriuo auoco reuoco segrego diuido arceo eÿcio explodo auerto abstineo contineo tempero.

Surripio eripio aufero etiā cū datiuo vlteriore construi possunt. vt auferre pecunias alicui, vel ab aliquo.

De

De Verbis Passiuis.

VErbum Passiuum est, quod ab actiuo fit per assumptionem r, vt Amo, Amor, & quærit ante se nominatiuũ patientẽ post se ablatiuũ agentem cũ a vel ab: vt Deus amatur a me. Casus autẽ vlteriores non mutantur: sed manent in passiuis iidem, qui in actiuis. vt Liber emptus est a me caro pretio: Panis datur a me pauperibus: Tu doceris a magistro Grãmaticã: Ego spoliatus sum a te pallio: & A me acceptæ sunt tuæ litteræ a Tabellario.

NOTAE.

IN verbis Transitiuis ex Actiuo in passiuũ transferẽdis, accusatiuus rei animatæ migrat in nominatiuũ; vt douci te græcas litteras: Doctus a me græcas litteras Si vero accusatiuus personæ defuerit. in eius locum succedit accusatiuus rei: vt Magistri artes bonas docent, bonæ artes a Magistris docentur.

ADMONITIO.

QVędam sũt formæ loquẽdi per voces Participiorũ in Rus, & in dus cũ verbo sustantiuo iũctas: quæ acutiorib. pueris hoc loco tradẽdę sũt hebetioribus omnino ante gerũdia. Il Maestro ha da dichiarare Virgilio. *Magister declaraturus est Virgiliũ: & passiue a Magistro declarandus est Virgilius, & per gerũdiũ, ablat. in datiuũ mutato, Magistro declarandus est Virg. neq; dixeris, illa esse participia, cũ neq. per relatiuũ neq. per solitas cõiũctiones exponãtur: sed sĩpliciter actiua ĩ rus, & passiua ĩ dus, participia essẽt ad hũc modũ efferuntur; Magister declaraturus Virg. leben*

ter auſcultabitur, ideſt q declarabit, vel cum declarabit Virgilius a Magiſtro declarãdus plurimũ cõfert ad eloquẽtiã, ideſt qui declarabitur. vel qui declarãdus eſt. Id ipſum alijs quoq; accidit verborũ generibus, quę tamen non in Paſſiuũ mutantur ſed in gerundiũ hoc modo, nos domi manſuri ſumus nobis domi manẽdum eſt vos in militiã profecturi eritis, vobis in militiã proficiſcendum erit. Liu. 35. Quæ Romani erant tranſituri.

DE Paſſiuis Vocatiuis.

EX paſſiuis quædam ſunt Vocatiua dicta, quę cum duobus nominatiuis conſtrui poſſunt: vt Ego vocor Marcus Antonius.

Vocor aris atus ſum,
Nominor aris atus ſum,
Appellor aris atus ſum,
Nuncupor aris atus ſum,
Dicor eris dictus ſum, per eſſer detto chiamato, e nominato.
Habeor eris itus ſum per eſſer riputato.
Videor eris viſus ſum per parere.

NOTAE.

HAec cũ actiue enũciãtur duos pariter accuſatiuos habẽt; vt Cato ſapiẽs a Cicerone appellabatur Cicero ſapientẽ appellabat Catonẽ Videor pro appareo partim paſſiuũ eſt, quia viſum iri habet non viſurum eſſe & ex eo formatur imperſonale; partim deponẽs quia in actiuũ nõ mutatur, nec habet a tergo ablatiuũ ſed datiuũ, eſto igitur ſi placet, paſſiuo deponẽs. Huius nominatiuus ea vox eſt, qua in vulgari lĩgua iũgitur

cum

cũ Che m'è parso che tu habbi poco stimato i mie ricordi; *visus est floci facere meas admonitiones*. Ci pareua d'hauer pochissime forze, cioè pareua che noi hauessimo; *videbamur minimũ habere viriũ. Dicor Credor Existimor aliaq; eiusdẽ significationis eodẽ modo vsitatius cõstruũtur, quàm more Impersonaliũ potius enim dixerim, milites dicũtur præliari, Cęsaris copię putabãtur aduentare, quam hoc modo, Dicitur, milites præliari, & putabatur, Cęsaris copia aduentare, licet etiam hoc pacto locutos veteres inueniamus*.

DE Verbis Neutris.

VErbum Neutrum est, quod desinit in o, vel in um, nec format ex se passiuum in or: vt Sum Vado Transeo. Eius classes sunt septem, eædem fere quæ in Actiuis.

VErbum Neutrum similium copulatiuum est, quod vtrinque regit nominatiuum: Si vt fueris bonus, facile euades doctus.

Sum	es est	fui	c.s.	per essere.
Euado	is	si	sum	per diuentare.
Viuo	is	xi	ctum	per viuere.

VErbum Neutrum Possessiuum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se genitiuum, vel ablatiuum patientem, sine prepositione: vt Ego egeo libris aut librorum.

Vaco Abũdo Careo cũ ablatiuo ponũtur, Memini cum genitiuo, Egeo & indigeo cum vtroque,

Egeo	es	gui	s.s.	per hauer bisogno item Indigeo.

Careo es rui caritum per mancare.
Vaco as aui tum per non hauere, ò esser senza.
Abundo as aui atum per abondare.
Memini isti c. s. per ricordarsi, & far mentione.

VErbum neutrum Acquisitiuum est quod vult ante se nominatiuum agentem, post se datiuum patientem: vt Boni viri seruiunt Deo.

Seruio is iui itum per seruire.
Obedio is iui itum per vbidire.
Faueo es ui tum per fauorire.
Studeo es dui s.s. per studiare, & attendere
Prosum des fui s.s. per giouare.
Obsum es fui s.s. per nuocere.
Nubo is psi & nupta sum per maritarsi.

VErbum neutrum Transitiuum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se accusatiuum patientem: vt Ego aro terram, & format passiuum in tertijs personis: vt terra aratur a me.

Aro as aui tum per arare.
Colo is lui cultum per coltiuare,
Fodio is di fossum per zappare.
Puto as aui atum per potare.
Sero is eui atum per seminare.
Meto is sui messum per mietere
Vindemio as aui atum per vendemm[illegible]re.

Ve[illegible]um

VErbum Neutrum Effectiuum eſt, quod vult ante ſe nominatiuum patientē, poſt ſe ablatiunm agentem ſine præpoſitione, interdum, ſed raro, accuſatiuum cum ob vel propter: vt Ego gaudeo pace, vel propter pacem.

Gaudeo es uiſus ſum per rallegrarſi.
Mœreo es s.p. & ſup. per attriſtarſi.
Caleo es lui s.s. per eſſer caldo.
Frigeo es xi s.s. per eſſer freddo.
Pingueo es gui s.s. per eſſer graſſo.
Macreo es crui s.s. per eſſer magro.
Albeo es bui s.s. per eſſer bianco.
Nigreo es grui s.s. per eſſer negro.

VErbum Neutrum Paſſiuum eſt, quod vult ante ſe nominatiuum patientem, poſt ſe ablatiuum agentem cum a vel ab: vt Ego vapulo a Magiſtro.

Vapulo as aui atum per eſſer battuto.
Væneo is vænij num per eſſer venduto.
Fio fis factus ſum per eſſer fatto.
Occido is cidi ſum per eſſer vcciſo.

VErbum Neutrum Abſolutū eſt, quod vult ante ſe nominatiuum agentem, poſt ſe caſum cum præpoſitione, pro ſtatus aut motus varietate: vt Ego ſum in cubiculo. In forum venio, Ex agro redeo, Per villam tranſeo, cum hoſte dimico.

Maneo es ſi ſum per ſtare.
Eo is iui itum per andare.
Venio is ni ventum per venire.

Redeo	is	iui	itum	per ritornare.
Discedo	is	ssi	sum	per partirsi.
Transeo	is	iui	transitum	per passare.
Deambulo	as	aui	atum	per passeggiare.
Curro	is	cucurri	cursum	per correre.

NOTAE AD SEPTEM Classes Neutrorum.

AD Primã hæc quoq; spectare possunt, Fio Incedo Ambulo Dormio Iaceo Existo Subsisto, & denique omnia quæ duos nominatiuos regere possunt: vt Ego sedeo otiosus, Tu ambulas cogitabundus.

Sum es est pro varia significatione, varijs modis construi potest; cum simplici nominatiuo, & infinitiuo: vt Magna laus liberalitatem colere: Cum genitiuo si possessionem significat: vt Domus est Pompeij: cum datiuo si ponitur pro habere: vt sunt nobis mitia poma: Cum duobus datiuis pro afferre: vt magnę mihi molestię fuerunt litteræ tuæ: cum accusatiuo si sermo est per infinitum, vt fortem ac strenuum esse: cum ablatiuo, si laudẽ aut vituperationẽ designat; vt puer est egregia indole magno ingegnio, sed infirma valetudine: Deniq; cum varijs præpositionibus: vt esse in molestia, in delicijs: Hoc est a me, vel pro me: idest causam meam adiuuat

Ad secundã. Affluo Exubero Redundo Scateo Flagro Valeo Consto Laboro Astineo Supersedeo. Memini pro recordor etiam accusatiuum admittit: pro mentio-facio, fere semper ablatiuum cum de, Cic. Memini

Cinnam, vidi Syllam, modo Cęsarem, huius rei, vel de hac rę nemo meminit Historicorum.

Valeo cũ pretiũ significat, tã ablatiuo quã accusatiuo iũgitur: vt denarius valebat decẽ asses vel decẽ assibus

Ad tertiã. Succurro Subuenio Cõsulo Prospicio Prouideo Opem fero Noceo Officio Obsto Repugno Reclaro Resisto Occurro Obuiã eo presto sum Adsum Præsum Desũ Intersũ Antecello Præcedo Præsto Anteeo Succẽseo Illudo Insulto Impono Placeo Displiceo Arrideo Ausculto, pro morem gero Pareo Obtempero Obsecundo Accommodo Incommodo Assentio Subscribo Supplico Aequiesco Fido Confido Diffido Impendeo Immineo Benefacio Malefacio Satisfacio.

Incumbo pro operamdo, apud Ciceronem nõ inuenitur datiuo iunctum, sed accusatiuo cũ ad vel in; vt Incumbe toto pectore ad laudem, & incumbamus in illa præclara studia, quibus &c. ab alijs vero, maxime Historicis, & Poetis, etiam cum datiuo vsurpatur: Claud. Curt. Incumbere remis, Incumbis studijs.

Parco, & Ignosco pro veniam do, male a quibusdam vsurpantur cũ accusatiuo, & datiuo nõ enim dicimus Ignosco tibi hoc peccatum: sed vel Ignosco huic peccato vel remitto siue condono tibi hoc peccatum.

Ad quartam. Sarrio Sarculo Occo Scindo Proscindo Ablaqueo Semino Planto Insero Stercoro Vãno Ventilo Purgo Pinso Molo Coquo Concoquo Asso Elixo Edo Bibo Poto Ceno Prandeo Rodo Voro Vomo Ingurgito Neo Glomero Texo Retexo Suo Dissuo Sarcio Strue Cõstruo Aedifico Diruo Destruo dolo terebro tundo cõ-

tundo Rigo Irrigo Luo Pendo.

Sonare significat ex se sonum edere vel emittere; Só
nare Rimbombare, itaq; recte dicimus, campana so-
nat; campanam sono. non recte: sed Pulso. Sic Pulso
Cytharā aut Fides, vel quod vsitatius est, Fidibus cano

Ad Quinctam. Areo Vireo Verno Palleo Pubeo Tur-
geo Tumeo Fulgeo Niteo Splendeo Madeo Stupeo Ob-
stupeo Ferueo Aestuo Flagro Ardeo. Huc pertinent illa
insco, quę à Grammaticis dicuntur Inchoatiua: vt Ca
lesco Frigesco pinguesco Quę quidem iuncta cū verbo
Facio actiua sunt cum Fio passiua: vt Malefacio Ma
lefio, Perterrefacio Perterrefio.

Ad Sextam. Occido occidis occidi occisum vbiq; lōgā
penultima, actiuū est; occido penultima breui, & sic
Obeo Intereo Pereo Cado Occūbo Oppeto huius ordinis
sūt; & vel ponūtur absolute; vt Pater obijt, vel cū abla
tiuo sine pręppositione; vt Fame aut ferro perire, Ense ca
dere, Morbo interire. Nubo & Exulo nō sūt huius loci;
sed habēt a frōte nominatiuū agentē, & illud ad neu-
trū Acquisitiuum pertinet, hoc ad neutrū Absolutū.

Ad septimam Sum Sto Dormio Vigilo Sedeo Pergo
Ambulo Migro Meo Remeo Remigro Reuerto Recedo
Abeo Disto Adeo Ineo Introeo Exeo Emergo Itersa-
cio Nato Trao Nauigo Erro Surgo Resurgo Salto Salio
Desilio Insilio Accūbo dispūgo Recūbo Cado Incido In-
curro Equito Pugno Dimico Certo Contendo.

Status ac motuum ratio hic omnino pueris tradenda
est; acutioribus etiam aduerbia, & nomina Localia per
hanc occasionem exponi poterūt, Quin etiam imperso

nalia

nalia paſſiua cõmode explicãtur ad tertiã regulã neu troru͂. Sed hæc ſolertis magiſtri iudicio memorãda sũt

De Verbis Communibus.

VErbum Commune eſt, quod in or deſinens, vtramq; habet ſignificationem, & tam actiue, quam paſſiue conſtruitur: vt Romani totam Galliam depopulati ſunt: & tota Gallia depopulata eſt a Romanis.

Amplector	eris	xus	ſum	per abbracciare, & eſſere abbracciato.
Aggredior	eris	ſſus	ſum	per aſſaltare, & eſſere aſſaltato.
Hortor	aris	atus	ſum	per eſſortare, & eſſer eſſortato.
Aſpernor	aris	atus	ſum	pes diſprezzare, & eſſer diſprezzato.
Criminor	aris	atus	ſum	per incolpare, & eſſer incolpato.
Depopulor	aris	atus	ſum	per ſaccheggiare, & eſſer ſaccheggiato.
Interpretor	aris	atus	ſum	per eſporre, & eſſer eſpoſto.

NOTAE.

ALia plura recenſentur a veteribus Grãmaticis verba communia quæ nunc penitus exoleuerũt, & in his ipſis quæ habemus tẽpus præſens, & imperfectum actiue fere tantum ſignificãt; reliqua tempora etiam paſſiue vſurpantur; ſed raro.

K

De Verbis deponentibus.

VErbum Deponens est, quod desinit in or, nec formatur a verbo desinente in o, & actiue tãtum significat. Classes eędẽ sunt qnæ in Neutris.

VErbum Deponens Copulatiuum est, quod vtrinque regit nominatiuum: vt Omnes nascitur miseri: Vos mihi videmini fortunati.

Videor	eris	visus sum	per parere.
Nascor	eris	natus sum	per nascere.
Morior	eris	tuus sum	per morire.

VErbu m Deponens Possessiuum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se genitiuum vel ablatiuũ sine præpositione: vt ego vtor benignitate, & Misereor pauperum.

VTor Abutor Fungor Fruor Vescor cum Ablatiuo ponuntur. Recordor Obliuiscor Misereor cum genitiuo: Potior cum vtroque.

Vtor	eris	vsus	sum	per vsare, & adoperare.
Abutor	eris	vsus	sum	per abusare.
Fruor	eris	itus	sum	per godere.
Fungor	eris	functus	sum	per vsar offitio.
Vescor	eris	s.p.	& s.	per mangiare.
Potior	iris	titus	sum	per ottenere.
Recordor	aris	atus	sum	per ricordarsi.
Obliuiscor	eris	itus	sum	per iscordarsi.
Misereor	eris	misertus	sum	per hauer misericordia.

Ver-

VErbum Deponens Acquisitiuũ est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se datiuum patientem, vt Deus auxiliatur omnibus hominibus.

Auxilior aris atus sum per aiutare.
Assentior iris usus sum per acconsentire.
Obsequor eris cutus sum per compiacere.
Aduersor aris atus sum per opporsi.
Gratificor aris atus sum per far cosa grata.
Irascor eris atus sum per adirarsi.
Blandior iris itus sum per accarezzare.
Gratulor aris atus sum per congratularsi.

VErbum Deponens Transitiuum est, quod vult ante se nominatiuũ agentem, post se accusatiuũ patientẽ: vt Cicero imitatur Demosthenem.

Sequor eris cutus sum per seguitare.
Assequor eris cutus sum per arriuare.
Consequor eris cutus sum per conseguire.
Adorior iris ortus sum per assaltare.
Imitor aris atus sum per imitare.
Alloquor eris cutus sum per parlare.
Admiror aris atus sum per marauigliarsi.
Consolor aris atus sum per consolare.

VErbum Deponens Effectiuum est, quod vult ante se nominatiuum patientem, post se ablatiuum agentem sine præpositione: interdum etiam sed raro accusatiuum cum ob, vel propter: vt Ego lætor pace, vel propter pacem.

Lætor aris atus sum per rallgrarsi.

Delector aris atus sum per dilettarsi.
Contristor aris atus sum per attristarsi.
Glorior aris atus sum per gloriarsi.
Verecundor aris atus sum per vergognarsi.

VErbum Deponens Passiuum est, quod vult ante se nominatiuum patientem, post se ablatiuum cum præpositione: vt Ego ortus sum ex bono patre; item sine præpositione: vt Scipio clarissimis maioribus natus est, & veneno, vel peste mortuus.

Nascor eris natus sum
Orior oreris ortus sum per nascere.
Morior reris tuus sum per morire.
Renascor eris natus sum per rinascere.

VErbum Deponens Absolutum est, quod vult ante se nominatiuum agentem, post se casum cum præpositione: vt Ego proficiscor ad bellum; Tu cum hoste congressus es.

Proficiscor eris ectus sum per andare, & partire.
Ingredior deris ssus sum per entrare.
Egredior deris ssus sum per vscire.
Regredior deris ssus sum per ritornare.
Congredior deris ssus sum per Affrontarsi, & venire alle mani.
Digladior aris atus sum per fare alle coltellate.
Versor aris atus sum per praticare.
Queror quereris stus sum per lamentarsi.

No

NOTAE AD SEPTEM Classes Deponentium.

AD Primam pertinent Proficiscor Reuertor Prælior, & quæcunque alia duos interdum nominatiuos regunt; vt Cōgredior armatus, ad bellum hilaris profectus sum, Regredior tristis.

Ad secundam Obliuiscor Recordor Reminiscor, etiã accusatiuo gaudent. Cic. in Ant. Omnia obliuiscor, in gratiam redeo. Quin etiã possessiua omnia, præter Misereor, & Acquisitiua nonulla penes Veteres accusatiuo iuncta interdum legimus, Abuti operam, Fungi officium, Frui delicias, Vesci dapes, Adulari omnes. Quod nunc quidem imitandum nō videtur, nisi ex his fiant Gerundiua. Cic. Tuscul. 3. Et grauiter feres, quod vtendum acceperis reddidisse?

Ad tertiã Assentior Assentor Ancillor Famulor Adulor Morigeror Palpor Innitor Obnitor Insidior Medeor Opitulor Patrocinor Suffragor Refragor Præstolor.

Dominor datiuo iūctum vix inuenias: sed aut ablatiuo cum in, si ad loca refertur: aut accusatiuo cum in si ad personas. Cic. pro Cæcin. Deniq; nimia ista, quæ dominatur in ciuitate potẽtia. Idẽ de Senect. Senectus honesta est, si vsq; ad extremum dominatur in suos.

Ad quartã Vaticinor Auguror cominor Ariolor Exequor Persequor Insequor Prosequor Comitor Auersor Indignor Causor Grauor Calũnior Vlciscor Prędor deprædor Aucupor Venor Piscor Affaris vel affare Fabulor Eloquor Molior demolior Testor Testificor obtestor Execror Tueor Tutor Miseror Cōtẽplor Speculor Me

ditor

tor Commentor Machinor Cōminiſcor Conſpicor Conor Fruſtror Ludificor.

At Largior Polliceor Minor Minitor Interminor gratulor Cōfiteor Inficior Fœneror Impertior Furor, præter accuſatiuū, etiā dandi caſus admittunt: vt Polliceor tibi ſtudiū atque operam meam. Dignor Muneror Remuneror ablatiuū ſine præpoſitione, Virg. Haud equidem tali me dignor honore. Percōtor Sciſcitor Mercor Deprecor ablatiuum cum a vel ab, vt vitam a Principe deprecari.

Ad quintam. Stomachor Ringor Indignor Conſternor Conſopior Expergiſcor Contriſtans Delectans Contriſtaturus Delectaturus actiuæ ſunt ſignificationis, a Contriſto, & Delecto.

Ad Sextam. Exorior Coorior Emorior Commorior Intermorior.

Ad Septimam. Reuertor Progredior Altercor Iurgor Rixor Velitor Prœlior Cōtrouerſor Luctor loquor colloquor Sermocinor Ratiocinor confabulor Philoſophor ruſticor Vagor ſpatior negotior pigror otior labor elabor conuiuor commeſſor epulor, bene mereor male mereor.

ADMONITIO.

IN præcipiendo Vulgatum Regularū ordinē, non nihil immutauimus interiectis hoc loco omnibus Localibus. Non iniuria: quid. n. ſunt aliud iſta aduerbia, iſta Pagorū Caſtellorū, atq; Vrbium nomina, ſine præpoſitionibus alia alio caſu vſurpata, quā veluti exceptiones quædā a Neutris ac Deponentibus abſolutis? quæ ſi tradantur vniuerſa, nuſquā ordine innterrupto, aut

perturbato

turbato: tam docendi quam discendi commodius futurum putamus. Ad quod si faciliora in docendo præponere oportet; Localia omnia minus habent difficultatis quã siue impersonalia siue infinita, quæ & inter se cognita sunt, & gerundijs, supinusq; cũ quibus ea copulauimus quã simillima, itaq; mutuo alterũ per alterũ sæpe exponimus sciendũ tamẽ, localia omnia, sæpissime illa quidem cũ verbis absolutis cõiungi, quæ sunt, Eo Venio transeo, regredior, ingredior; sed interdum etiã cum alijs, vt vidi fratrem tuum Romæ, Missus sum a patre Lutetiam, Iter feci Venetijs, & Lugduno.

De Aduerbijs Localibus.

SPecies Aduerbiorum localium sunt sex; In loco, ad locum, de loco, Per locum, versus locum. & Vsque ad locum, In loco, Vbi? Hic, Istic, illic, ibi, ibidem, intus, foris, alibi, sicubi, necubi, vbiuis, vbique, vtrobique, vbicunque, passim, peregre, vspiam, vsquam, & nusquam.

Ad locum. Quo, Huc, Istuc, Illuc, Illo, Eo, Eodem Intro, Foras, Alio, Aliquo, Siquo, Nequo, Vtroque, Neutro, Quopiam, Quouis, Quolibet, Quocunque, Peregre, Vspiam, Vsquam, & Nusquam.

De loco, Vnde? Hinc, Istinc, Illinc, Inde, Indidem, Intus, Foris, Aliunde, Alicunde, Sicunde, Necunde, Vndique, Vndeuis, Vndelibet, Vndequaque, Vndecunque.

Per locum. Qua? Hac, Istac, Illac, Illa, Ea, Eadem, Alia, Aliqua, Siqua, Nequa, Quauis, Qualibet, Quacunque.

Versus

Versus locum. Quorſum; Horſum, Iſtorſum, Iorſum, Aliorſum, Siquorſum, Nequorſum, Si-ſum, Deorſum, Dextroſum, Siniſtrorſum.

Vſq; ad locum, vel Vſq; ad tempus. Quouſque? Hucuſque Iſtucuſq; Illucuſq; Hactenus, Eouſque.

NOTAE.

COmmonefaciendi ſunt pueri, vt ex Dictionarÿs, & Calepinis ſingula hæc aduerbia ſibi ipſi interpretẽtur, & deſcripta in libris habeant tum latine, tum Italice hoc modo; Hic, in hoc loco, Qui *Illic, in illo locò* Quiui, &c.

De nominibus Localibus.

NOmina propria Vrbiũ, & Oppidorũ ponuntur ſine prepoſitionibus; in loco, ſi fuerint prime, vel ſecundę declinationis, in genitiuo; vt Ego ſtudui Peruſię; dũ tu fu iſti Aretÿ; ſin tertię, in ablatiuo quoq; etiã in datiuo, vt Fui Neapoli, Carthagine Tiburi: Plur. declinata, in ablatiuo; vt Marcus negotiatur Venetijs. Ad locũ, in accuſatiuo; vt Eo Romam Neapolim Athenas. De loco, & per locum in ablatiuo; vt Venio Florentia; Tranſiui Puteolis. Verſus locum, & vſque ad locum in accuſatiuo cum verſus, & vſque: vt Eo Peruſiam verſus, & Fulginiam, vſque, vel vſque Romam.

Domus, & Rus numero ſingulari, ponuntur tanquam Vrbium propria; vt Sum Domi, Ruri, vel Rure, Eo Domum, Rus: Venio vel trãſeo Domo, Rure. Etiam accuſatiuo plurali Domos dicimus vt Milites dimiſſi ſunt Domos.

Item

Item Humus Militia Bellum, ſed in loco tantū: vt Iacet humi, clarus belli domique. 109

At ſi omnia prædicta nomina cum aliquo adiectiuo coniuncta fuerint, ponuntur cum præpoſitionibus: vt venio ex Monte alto, Tranſiui per Auguſtam Peruſiam, Fui in pulchra domo, in feraci Rure. Excipe Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, & alienus: quæ fere reſpuunt præpoſitionem: vt Malo ſecurus viuere domi meæ, quam cum periculo alienæ. Cum ſubſtantiuis autem vtroque modo copulantur: vt Lepidus profectus eſt Forum Liuij, vel ad Forum Liuij; Clodius deprenſus eſt domi Cæſaris, vel in domo Cæſaris. Alia vera nomina tam propria, quam appellatiua, vt Prouinciarum, inſularum, fluuiorum, montium, aliarumq; rerum ponuntur cum præpoſitionibus, vt eſt dictum in verbis neutris abſolutis.

NOTAE.

O*ppidorum aut Vrbiū nomina tribus modis coniūcta reperiūtur, alia ex pluribus dictionibus cōiūctibus in vnū rectū, vt Cōſtātinopolis, Mediolanū,* R*edicoſanū; alia ex duobus rectis, vt Mōs altus Vrbs vetus, Caſtrū nouū: alia ex recto, & obliquo, vt Forū Liuij, Caſtrū Plebis. Prima ſemper reſpuūt præpoſitiones. ſecunda ſemper admittunt, tertia ad libitū vſurpātur: vt Lucius natus eſt Mediolani, venit ad Vrbē Veterē, Tranſiuit Foro Liuij vel per forum Liuij. Sed ſecūda, & tertia coire poſſunt in vnum rectū, & trāſcribi in primū ordinē, modo eruditę aures patiātur, vt*

Montaltum, Montifortium, Casteldarnium, Valfabrica, Sancassianum, & sexcēta generis eiusdē. Sępe idē verbum duos motus significat; vt Pompeius Roma discessit Brundusiū. Peto repeto pro vado, & redeo actiua sunt, & nunquam admittūt praepositionem, vt Petere, vel repetere Vrbem, patriam, domū, &c. Historici, & Poetae in addendis demendisq; praepositionibus liberiores sunt, neque temere imitandi.

De Impersonalibus.

VErbum Impersonale est, quod caret numeris, atque personis: & est duplex, actiuæ vocis in t, vt refert, passiuæ in tur, vt legitur.

Impersonale passiuę vocis formatur a verbis desinentibus in o. Actiuis, Neutris Acquisitiuis Transitiuis, & Absolutis: & construitur ante se cū ablatiuo agente cum a, vel ab: post se vero cum casibus sui verbi: vt a Lælio studetur literis: a Scipione itur ad bellum. Sed Actiua, & Neutra Transitiua, quando habent casum post se conuertūtur passiue: vt a vobis coluntur agri, a nobis tractantur studia literarum.

NOTAE.

PAssiua tā impersonalia, quam personalia pro ablatiuo interdū habent datiuum: vt mihi deliberatū est, pro a me. Ouid. Cum toties eadē dicam, vix audior vlli, pro ab vllo. Quandoque tacetur vtrumque. Virg. Itur in antiquam siluam; & Horat. Ventum erat ad vestæ. Composita a Facio in t, formant Impersonale, tanquam a fio: vt benefit malefit satisfit.

De

De Impersonalibus Actiuis.

PRima Classis Impersonalium actiuæ vocis absolute ponitur sine vllo casu: vt Pluit Ningit.

Pluit	ebat	pluit	per piouere.
Ningit	ebat	ninxit	per nenguire.
Tonat	bat	nuit	per tonare.
Grandinat	bat	auit	per grandinare.
Fulgurat	bat	auit	per lampeggiare.

SEcunda ponitur cum genitiuo, & infinito: vt Omnium interest recte facere. Sine infinito fit personalis, & querit ante se nominatiuum agentem: post se genitiuum patientem: vt Hoc interest Reipublicæ. Sed pro genitiuis, mei, tui, sui, nostri, & vestri, vtimur ablatiuis Mea, tua, sua, nostra, & vestra: vt Tua interest discere: Mea istud nihil refert.

At cum verbo Est, Meum, tuum, suum, nostrum & vestrum dicimus: vt Meum est docere.

Interest	erat	fuit	per importare, & apparte-
Refert	ebat	tulit	nere, & essere vtile.
Est	erat	fuit	per esser officio.

TErtia cum datiuo, & infinito: vt Militi placet pugnare. Sine infinito est personalis, & quærit ante se nominatiuum agentem, post se datiuum patientem: vt bellum placet militibus.

Placet	bat	cuit	per piacere.
Accidit	bat	dit	per accadere.
Cōducit	bat	xit	per esser ~~lecito~~: utile.
Licet	bat	cuit	per esser lecito.

Conuenit bat uenit per conuenire.
Vacat bat auit per hauer tempo.

QVarta cum accusatiuo, & infinito; vt Bonos Viros non decet simulare. Sine infinito est personalis, & quærit ante se nominatiuum egentem, post se accusatiuum patientem: vt simulatio non decet bonos viros.

Decet bat cuit per conuenire.
Dedecet bat cuit per disconuenire.
Iuuat bat iuuit per giouare.
Delectat bat auit per dilettare.
Oportet bat tuit per bisognare.

QVincta cum accusatiuo cum ad, & infinito: vt ad me pertinet interpretari Grammaticam. Sine infinito est personalis, & quærit ante se nominatiuum agentem, post se accusatiuum cum ad: vt hoc non spectat ad me.

Pertinet bat nuit)
Attinet bat nuit) per appartenere.
Spectat bat auit)

SExta est semper impersonalis, & construitur ante se accusatiuo patiente, post se vero cum genitiuo agente vel infinito: vt Me pænitet peccatorum, vel peccasse.

Pænitet bat tuit per pentirsi.
Tædet bat pertesum est per rincrescere.
Miseret bat sertum est per hauer misericordia.
Piget bat guit per attristarsi.

Pudet

Pudet	bat	duit	per vergognarsi.

SEptima sequitur naturam sui infini. Nam hoc si fuerit impersonale, est impersonalis; & eosdem cum illo casus recipit; vt Vnumquenque tædere solet fortunę suæ. Si vero infinitum est perso nale, fit personalis, & quęrit ante se nominatiuum, post se infinitum cum suis casibus; vt omnes homines debent seruire Deo.

Incipit	ebat	incepit	per cominciare.
Desinit	ebat	siuit	per cessare.
Debet	ebat	buit	per douere.
Solet	ebat	solitum est	per solere.
Potest	erat	tuit	per potere.

NOTAE AD IMPESONALIA vocis Actiuæ

AD primã classẽ. Fulminat Coruscat Serenat Lucet lucescit aduesperascit. Pluit cũ altero horum triũ potest construi, Nominatiuo, Accusatiuo, Ablatiuo: vt saxa pluunt: & pluit sanguinẽ, vel sanguine.

Ad secundã, mea interest: factum videtur ex prisco genere loquendi, in re mea est, quod nũc vsitate dicimus, in rem meam est, pro expedit mihi. Plaut. Ter. mea refert, pro quasi mea res fert. Meum est subaudi officiũ: quod sæpe exprimitur, Cic. ad Ter. ep. 3. Meum fuit officicium vel legatione uitare periculũ vel, &c.

Interest, & refert prc genitiuo rei non animatæ, habent sæpe accusatiuũ cum ad Cic. Luce. Equidẽ ad laudẽ nostrã non multũ video interesse sed ad properat

nem meam quiddam interest, non te expectare dũ &c

Habent præterea loco aduerbij hos genitiuos, tanti quanti magni parui; vt parui vel parũ refert, & quãti vel quantum interest? Cic. Tiron. permagni ad honorem nustum interest, quam primum me ad Vrbem uenire idest magnopere aut multum interest. Mea præceptoris interest, vel mea qui sum præceptor mea docẽtis refert, vel mea qui doceo: recte vtrumq; At cũ sermo dirigitur ad secundã personã rectius vocatiuo vtimur: vt tua Cæsar interest, Remp. administrare: & vestra Commilitones non refert vbi bellum geretur: potius quam tua Cæsaris, & vestra Commilitonum.

Cuia interest, & Cuius interest, pro eodem indefferenter vsurpantur, Cic. pro Mar. Ea cædes si potissimũ crimini datur, detur ei, cuia interfuit, idest cuius interfuit, idem in Ant. Phil. 2. Quis enim est hodie, cuius intersit istam legem manere? idest Cuia intersit.

Hæc verba cũ fiunt personalia, hos fere nominatiuos habent, hoc istud illud id quod quid Idem nihil aliquid: raro alios, raro etiã numero multitudinis vsurpãtur, vt ista nõ sũt Oratoris, & Reip. nihil intersunt. Reliqua multo frequentius: vt hæc mihi non placent, quę te delectant, quæ ad nos non pertinent.

Ad Tertiã. Displicet nocet obest prodest expedit libet contingit euenit vsu venit liquet patet constat præstat satius est melius est restat superest sufficit satis est necesse est opus est vsus est. Sed accidit euenit vsu venit, & alia quæ euentũ signifi[illegible] [illegible]o Infinito habẽt sæpius Subiunctiuũ hoc modo, [illegible] [illegible]õ cõtingit,

vt te videre, forte euenit, vt vna essemus in tusculano

Quædã duplex habẽt præteritũ: Placuit, & placitum est libuit, & libitum est licuit, & licitum est.

Ad quartam. Oportet verbum est absolutum, quod neque vnquam sit personale, & nullũ ex se casum regit. Cic. Phil. 7. Irritari Antonium non oportuit: Antonium, accusatiuus est infiniti.

Ad quinctã. Pertinet cum personale est, significat etiam extendi, aut pertingere, Confinare, ò arriuare. Spectare, est vergere aut respicere, ſtar volto. Cæs. Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinẽt ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant inter Septentriones, & Orientem Solem.

Ad sextã. Tæduit, & miseruit parũ vsitata sunt, pigitum est, puditum est pæne obsoluerunt, Mi pare che tu ti penta; Mi pareua che M. Catone non ſi foſſe pentito del ſuo errore; aliaque his similia sic efferũtur, mihi ita videtur, te pænitere: & mihi videbatur erroris sui pænitere M. Catonem. Cic. Tus. 5. non mihi videtur, ad beate viuendum satis posse virtutem. Itẽ simplicius hoc pacto, videris mihi pænitere: Et M. C. erroris sui pænitere videbatur. Vide nos in Analectis

Ad septimã. Hęc verba dicuntur Famulatoria siue seruilia, quia subseruiunt infinitis, dum eorũ naturã penitus induũt. Debeo cũ accusatiuo, & datiuo tã actiue, quã passiue construitur, vt debeo tibi multos nũmos multi nummi debentur a me tibi Quãdo autẽ habet post se infinitũ, actiue tantum vsurpatur, vt debeo scribere, & a me debet scribi, non autem a me debetur.

De infinitis.

INfinitum verbi eſt modus, qui ab altero verbo pendet. Hoc ſi fuerit perſonale, conſtruitur ante ſe cum accuſatiuo loco nominatiui, poſt ſe vero cum caſibus ſui verbi: vt Audio te ſtudere Poetis, ideſt Audio quod tu ſtudes, & opto meum filium bene valere, ideſt opto vt meus filius bene valeat. Si vero fuerit imperſonale, nullum mutat caſum: vt puto tua intereſſe legere Virgilium: Volo a te obediri parentibus.

NOTAE.

INfinita Actiua ſunt, Amare, amauiſſe, amaturum eſſe amaturum fuiſſe. Paſſiua Amari, amatum eſſe vel fuiſſe, amatum iri vel amãdum eſſe, amãdum fuiſſe. Neutra vt Actiua. Deponentia ſequi ſecutum eſſe vel fuiſſe, ſecuturum eſſe, ſecutum fuiſſe. Communia vt deponentia, raro vt paſſiua. Imperſonalia paſſiuæ vocis ſeruiri, ſeruitũ eſſe vel fuiſſe ſeruitũ iri. Actiuæ vocis intereſſe, interfuiſſe, Futuro carent, præter pauca acquiſitiua cum fiunt perſonalia: vt placiturum, euenturum, profuturum eſſe aut fuiſſe.

Amatum eſſe, amandũ eſſe amaturũ eſſe inclinãtur more adiectiuorũ, & cũ ſubſtãtiuis cõueniũt genere numero, et caſu: eſſe interdũ omittitur: vt ſpero meas literas maximũ apud te põdꝰ habituras, uel, eſſe habituras Amatum iri, non mutatur, ſed omni generi, & vtrique numero attribuitur: vt Arbitror tua negotia breui confectum iri.

Amaturum eſſe, & amaturum fuiſſe hoc differunt

quod illud fere exponitur per futurum indicatiui; hoc per plusquā perfectū subiunctiui; vt dicunt Cæsarē esse venturum, i. Quod venit; vt Dicunt Cęsarem venturum fuisse, idest, quod venisset. Item passiuæ amanatu esse, amandū fuisse: vt existimo illam Vrbem a nostris militibus capiendam esse, i, quod capietur: & existimo capiendam fuisse idest quod capta fuisset. Q. Curt.

Quod si verbum supino careat, quandoq́, etiā si non careat; vtimur hac circuitione, fore vt, vel futurum esse vt, cum priore; futurum fuisse vt, cum posteriore: vt credo fore vt discas: & si libros habuisses, credo futurum fuisse vt disceres.

Exponitur autem infinitum per vt seu ne, post verba volo, nolo, malo, desidero, opto, cupio, impero, iubeo, cogo, impello, adduco, veto, probibeo, placet, displicet, contingit, euenit, necesse est, opus est, par est, fas est, nefas est, aliaque significationis eiusdem, quæ speciem habēt causæ efficientis: vt cogis me manere, idest vt maneam; vetas abire idest ne abeam.

Idē exponitur per quod, post verba video, audio, sentio, cognosco, intelligo, animaduerto, puto, credo, existimo, dico, respondeo, nego, narro, scribo, significo, memini, gaudeo, doleo, lætor, gratulor, indignor, glorior, pænitet, piget, putet, tædet, & alia omnia, quib9 veluti effectus quidam designatur, ab infinito tanquā a causa efficiēte prouenient, vt lætor te valere, i. Quod vales, aut ualeas Video, quod excellis ingenio; Angor, quod bonum otiū perdis, piget me, quod es indiligentior; & dicitur mihi, qnod Romam cogitas. Quādoq́; istæ particulæ desideran-

ſiderantur, Cic. Volo ames conſtantiam meam: & Terent. Credo impetrabo.

Vt ſemper ponitur, & non quod, poſt tā, tātus, talis, tot, ſic, ita, & poſt verba rogādi, iubendi, poſt facio efficio, fio, timeo, vereor, metuo, & alia ſuperius poſita in expoſitione infiniti, vt Cæſar tātū potuit, tātus vir fuit tā clemés in victoria ſit acer in prælio, ut oés mirétur.

Verba monēdi, petendi, rogandi, ſuadendi & his cō traria, coniunctiuo potius gaudent, quā infinito: ut Te rogo, hortor moneo, ſuadeo, ut uenias, non te uenire.

Imperfectū Subiunctiui, non fere effertur per infinitū, ſed exponitur hoc pacto; Péſo che tu otterreſti, puto impetrare, uel quod impetrares, impetrares, ut opinor. Contra Hiſtorici, & Poetæ infinitū ſæpe uſurpant pro preterito imperfecto ind. Ter. Eunuc. Inuidere oés mihi, pro inuidebant, uel inuidere incipiebant.

Infinitū eſſe uideri fieri, & alia copulatiua, cum uerbis, uolo, nolo, opto, cupio, meditor, alijſq́; ſignificationis eiuſdem, tam geminos nominatiuos, quā geminos accuſatiuos regere poſſunt, modo ſit eadé perſona uerbi finiti, & īfiniti: ut cupio eſſe clemens, & cupio me eſſe clementem. Cato nolebat haberi diues, & Cato nolebat ſe haberi diuité. Cum uerbis auté, quæ uocāt Famulatoria, tamtūmodo nominatiuos admittunt: vt nō ſoleo eſſe adulator. Arrogans uideri non debeo.

At cum uerbo licet uel datiuo, uel accuſatiuo iūgūtur: ut uobis non licet euadere doctos, aut doctis. Cic. licuit otioſo eſſe Temiſtocli, licuit Epaminondæ. Idem Ciui Romano licet eſſe Gaditanum.

De

De Gerundijs.

GErundium ponitur pro Infinito, & formatur ab omnibus verbis personalibus a genitiuo præsentis participij mutata tis, in di, do, dum; vt Rediens redeuntis redeundi, do, dum. Habet autem omnes casus præter vocatiuum: & construitur post se cum casibus sui verbi, si actiue ponitur; nam passiue sine casu vsurpatur.

Nominatiuus desinit in dum, & necessitatem, siue officium quoddam significat poniturque cum verbo substantiuo, & datiuo; vt nobis eundum est Romam, idest Nos decet, siue oportet ire.

Genitiuus desinit in di, & adhæret nomini substantiuo, vel adiectiuis quibusdam: vt peritus dicendi, Insolens nauigandi, Certus eundi. Mihi otium non est ad tuas literas rescribendi, hoc est rescribere, vel vt rescribam.

Datiuus desinit io do, & adhæret verbis seu nominibus adiectiuis datiuum poscentibus; vt sum aptus natando, non sum ferendo, non sum soluendo, Patrem quærendo operam do, idest Quærere, vel vt quæram.

Accusatiuus ponitur cum prępositionibus Ad Ob Inter: vt eram promptus ad dicendum, Ob vel propter te redimendum, inter cenandum: idest vt dicerem, vt redimerem, Dum cenarem. Cum verbis autem quæ accusatiuum regere possunt, etiam passiue vsurpatur: vt Cicero facilis est ad explicandum, Difficilis ad imitandum, idest vt explicetur

plicetur, Quem imitemur. Cum infinito esse, vel posito vel subaudito, vim habet nominatiui: vt Tēpori seruiendum puto, idest, seruire oportere.

Ablatiuus vel ponitur sine præpositionibus: vt Legendo Tullium proficies, idest Dum leges, aut Si legeris; vel cū præpositionibus A ab ex in, & de: vt in alloquendo victorem; de redeundo in Italiam: Cæsar a militando, traductus est ad philosophandum, idest a militia ad philosophiam. Si passiue significet, non admittit præpositionem: vt Memoria excolendo augetur, i. Dum excolitur.

NOTAE AD SINGVLOS *casus Gerundiorum.*

AB Impersonalibus tria sunt in vsu gerūdia, pœnitendum pigendum pudendum. Cic. Phil. 5. Vt iam pudendū sit, honestiora esse legionum decreta, quā Senatus. Etiam Gerundia, Ouid. Epist. 7.

Si fuit errandum, causas habet error honestas.
Adde fidem, nulla parte pigendus erit.

Idest pigendum illius non erit, etiam participia, Liu. ib. 1. Sub haud pœnitendo Magistro se didicisse, &c. idest sub Magistro, cuius ei pœnitendū non fuit. in his enim expanendis, Relatiuum in obliquos cadit: in alijs semper in rectum.

Nominatiuus variatur his fere modis; Mihi legēdū est Poetas, mihi legendi sunt Poetæ, Ego sum lecturus Poetas, Poetę sunt legendi a me, ego debeo legere Poetas, Poetæ debent legi a me, Meum est, Mihi conue

Me

Me oportet, me decet, mihi opus est legere Poetas, genitiuus cū causa, & gratia sic variatur. *Accessi, te audendi gratia, vel tui audiendi, auditurus te, auditum te, ad vel ob vel propter audiendum te.*

Causa, & gratia semper postponuntur. Cic. *de Fin. Voluptatum adipiscendarum causa, dolorum effugiendorum gratia causa etiam anteponitur, sed hoc modo* Per *causā frumentandi, lignandi, aquandi milites ex castris exierunt, idest frumentatum, aut frumentandi causa.* Cæs. Bel. Ciu.

Substantiua *quibus hoc gerundium innititur, hæc fere sunt, causa, gratia, studio, occasio, tempus, locus, cōmoditas. facultas, potestas, copia, via, ratio, vtilitas, venia, licentia, libertas, mos, consuetudo, desiderium, consilium, voluntas, cupiditas, auiditas, libido, molestia, cura, otiū, labor, voluptas, initium, finis, ansa, &c. Adiectiua item hæc, Cupidus, timidus, auidus, doctus, sciēs, peritus, imperitus, rudis, nescius, certus, consuetus, insuetus, insolens, studiosus.*

Pro accusatiuo plurali habet sæpe genitiuū. Plaut. Cap. *nominandi tibi istorum erit magis, quam edundi copia pro nominandi, & edundi ista, vel istorum nominandorum, & edundorum.*

Datiuus pendet a verbis Studeo, voco, incumbo, operam do, præficio, sufficio, præsum intersum alÿsq; significationis eiusdem, itē a nominibus, Aptus, idoneus, bonus, vtilis, habilis, intentus, deditus, par, impar, satis, & si quæ sunt alia eiusmodi: quæ tamen sæpe non exprimuntur. Cic. *cum Ciuitates soluendo non essent, i*

Versus locum. Quorsum; Horsum, Istorsum, Iorsum, Aliorsum, Siquorsum, Nequorsum, Sursum, Deorsum, Dextrosum, Sinistrorsum.

Vsq; ad locum, vel Vsq; ad tempus. Quousque? Hucusque Istucusq; Illucusq; Hactenus, Eousque.

NOTAE.

Commonefaciendi sunt pueri, vt ex Dictionarijs, & Calepinis singula haec aduerbia sibi ipsi interpretẽtur, & descripta in libris habeant tum latine, tum Italice hoc modo; Hic, in hoc loco, Qui *Illic, in illo locô* Quiui, &c.

De nominibus Localibus.

NOmina propria Vrbiũ, & Oppidorũ ponuntur sine prepositionibus; in loco, si fuerint primę, vel secundę declinationis, in genitiuo; vt Ego studui Perusię; dũ tu fuisti Aretij; siñ tertię, in ablatiuo quoq; etiã in datiuo, vt Fui Neapoli, Carthagine Tiburi: Plur. declinata, in ablatiuo; vt Marcus negotiatur Venetijs. Ad locũ, in accusatiuo; vt Eo Romam Neapolim Athenas. De loco, & per locum in ablatiuo; vt Venio Florentia, Transiui Puteolis. Versus locum, & vsque ad locum in accusatiuo cum versus, & vsque: vt Eo Perusiam versus, & Fulginiam, vsque, vel vsque Romam.

Domus, & Rus numero singulari, ponuntur tanquam Vrbium propria, vt Sum Domi, Ruri, vel Rure, Eo Domum, Rus: Venio vel trãseo Domo Rure. Etiam accusatiuo plurali Domos dicimus vt Milites dimissi sunt Domos.

Item

Item Humus Militia Bellum, ſed in loco tantũ: vt Iacet humi, clarus belli domique. 109

At ſi omnia prædicta nomina cum aliquo adiectiuo coniuncta fuerint, ponuntur cum præpoſitionibus: vt venio ex Monte alto, Tranſiui per Auguſtam Peruſiam, Fui in pulchra domo, in feraci Rure. Excipe Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, & alienus: quæ fere reſpuunt præpoſitionem: vt Malo ſecurus viuere domi meæ, quam cum periculo alienæ. Cum ſubſtantiuis autem vtroque modo copulantur: vt Lepidus profectus eſt Forum Liuij, vel ad Forum Liuij; Clodius deprenſus eſt domi Cæſaris, vel in domo Cæſaris. Alia vera nomina tam propria, quam appellatiua, vt Prouinciarum, inſularum, fluuiorum, montium, aliarumq; rerum ponuntur cum præpoſitionibus, vt eſt dictum in verbis neutris abſolutis.

N O T AE.

Oppidorum aut Vrbiũ nomina tribus modis coniũcta reperiũtur, alia ex pluribus dictionibus cõiũctibus in vnũ rectũ, vt Cõſtãtinopolis, Mediolanũ, Redi*coſanũ; alia ex duobus rectis, vt Mõs altus Vrbs vetus, Caſtrũ nouũ: alia ex recto, & obliquo, vt Forũ Liuij, Caſtrũ Plebis. Prima ſemper reſpuũt præpoſitiones. ſecunda ſemper admittunt, tertia ad libitũ vſurpãtur: vt Lucius natus eſt Mediolani, venit ad Vrbẽ Veterẽ, Tranſiuit Foro Liuij vel per forum Liuij. Sed ſecũda, & tertia coire poſſunt in vnum rectũ, & trãſcribi in primũ ordinẽ, modo eruditę aures patiãtur, vt*

Montaltum, Montifortium, Casteldarnium, Valsabrica, Sancassianum, & sexcēta generis eiusdē. Sępe idē verbum duos motus significat; vt Pompeius Roma *discessit Brundusiū. Peto repeto pro vado, & redęo actiua sunt, & nunquam admittūt præpositionem, vt Petere, vel repetere Vrbem, patriam, domū, &c. Historici, & Poetæ in addendis demendisq; præpositionibus liberiores sunt, neque temere imitandi.*

De Impersonalibus.

VErbum Impersonale est, quod caret numeris, atque personis: & est duplex, actiuæ vocis in t, vt refert, passiuæ in tur, vt legitur.

Impersonale passiuę vocis formatur a verbis desinentibus in o. Actiuis, Neutris Acquisitiuis Transitiuis, & Absolutis: & construitur ante se cū ablatiuo agente cum a, vel ab: post se vero cum casibus sui verbi: vt a Lælio studetur literis: a Scipione itur ad bellum. Sed Actiua, & Neutra Transitiua, quando habent casum post se conuertūtur passiue: vt a vobis coluntur agri, a nobis tractantur studia literarum.

NOTAE.

PAssiua tā impersonalia, quam personalia pro ablatiuo interdū habent datiuum: vt mihi deliberatū est, pro a me. Ouid. Cum toties eadē dicam, vix audior vlli, pro ab vllo. Quandoque tacetur vtrumque. Virg. Itur in antiquam siluam; & Horat. Ventum erat ad vestæ. Composita a Facio in t, formant Impersonale, tanquam a fio: vt benefit malefit satisfit.

De

De Impersonalibus Actiuis.

PRima Classis Impersonalium actiuæ vocis absolute ponitur sine vllo casu: vt Pluit Ningit.

Pluit ebat pluit per piouere.
Ningit ebat ninxit per nenguire.
Tonat bat nuit per tonare.
Grandinat bat auit per grandinare.
Fulgurat bat auit per lampeggiare.

SEcunda ponitur cum genitiuo, & infinito: vt Omnium interest recte facere. Sine infinito fit personalis, & quęrit ante se nominatiuum agentem: post se genitiuum patientem: vt Hoc interest Reipublicæ. Sed pro genitiuis, mei, tui, sui, nostri, & vestri, vtimur ablatiuis Mea, tua, sua, nostra, & vestra: vt Tua interest discere: Mea istud nihil refert.

At cum verbo Est, Meum, tuum, suum, nostrum & vestrum dicimus: vt Meum est docere.

Interest erat fuit per importare, & apparte-
Refert ebat tulit nere, & essere vtile.
Est erat fuit per esser officio.

TErtia cum datiuo, & infinito: vt Militi placet pugnare. Sine infinito est personalis, & quærit ante se nominatiuum agentem, post se datiuum patientem: vt bellum placet militibus.

Placet bat cuit per piacere.
Accidit bat dit per accadere.
Cōducit bat xit per esser ~~lecito~~: utile.
Licet bat cuit per esser lecito.

Conuenit bat uenit per conuenire.
Vacat bat auit per hauer tempo.

QVarta cum accuſatiuo, & infinito; vt Bonos Viros non decet ſimulare. Sine infinito eſt perſonalis, & quærit ante ſe nominatiuum egentem, poſt ſe accuſatiuum patientem: vt ſimulatio non decet bonos viros.

Decet bat cuit per conuenire.
Dedecet bat cuit per diſconuenire.
Iuuat bat iuuit per giouare.
Delectat bat auit per dilettare.
Oportet bat tuit per biſognare.

QVincta cum accuſatiuo cum ad, & infinito: vt ad me pertinet interpretari Grammaticam. Sine infinito eſt perſonalis, & quærit ante ſe nominatiuum agentem, poſt ſe accuſatiuum cum ad: vt hoc non ſpectat ad me.

Pertinet bat nuit)
Attinet bat nuit) per appartenere.
Spectat bat auit)

SExta eſt ſemper imperſonalis, & conſtruitur ante ſe accuſatiuo patiente, poſt ſe vero cum genitiuo agente vel infinito: vt Me pænitet peccatorum, vel peccaſſe.

Pænitet bat tuit per pentirſi.
Tædet bat pertæſum eſt per rincreſcere.
Miſeret bat ſertum eſt per hauer miſeri-(cordia.
Piget bat guit per attriſtarſi.

Pudet

Pudet bat duit per vergognarsi.

SEptima sequitur naturam sui infini. Nam hoc si fuerit impersonale, est impersonalis; & eosdem cum illo casus recipit; vt Vnumquenque tædere solet fortunę suæ. Si vero infinitum est perso nale, fit personalis, & quęrit ante se nominatiuum, post se infinitum cum suis casibus; vt omnes homines debent seruire Deo.

Incipit	ebat	incepit	per cominciare.
Desinit	ebat	siuit	per cessare.
Debet	ebat	buit	per douere.
Solet	ebat	solitum est	per solere.
Potest	erat	tuit	per potere.

NOTAE AD IMPESONALIA vocis Actiuæ

AD primã classẽ. Fulminat Coruscat Serenat Lucet lucescit aduesperascit. Pluit cũ altero horum triũ potest construi, Nominatiuo, Accusatiuo, Ablatiuo: vt saxa pluunt: & pluit sanguinē, vel sanguine.

Ad secundã, mea interest: factum videtur ex prisco genere loquendi, in re mea est, quod nũc vsitate dicimus, in rem meam est, pro expedit mihi. Plaut. Ter. mea refert, pro quasi mea res fert. Meum est subaudi officiũ: quod sæpe exprimitur, Cic. ad Ter. ep. 3. Meum fuit officicium vel legatione uitare periculũ vel, &c.

Interest, & refert pro genitiuo rei non animatæ, habent sæpe accusatiuũ cum ad Cic. Luce. Equidẽ ad laudẽ nostrã non multũ video interesse sed ad properatio

nem meam quiddam interest, non te expectare dũ &c
Habent præterea loco aduerbij hos genitiuos, tanti quanti magni parui; vt parui vel parũ refert, & quã ti vel quantum interest? Cic. Tiron. permagni ad honorem nuſtum interest, quam primum me ad Vrbem uenire idest magnopere aut multum interest. Mea præceptoris interest, vel mea qui sum præceptor mea docẽtis refert, vel mea qui doceo: recte vtrumq; At cũ sermo dirigitur ad secundã personã rectius vocatiuo vtimur: vt tua Cæsar interest Remp. administrare: & vestra Commilitones non refert vbi bellum geretur: potius quam tua Cæsaris, & vestra Commilitonum.

Cuia interest, & Cuius interest, pro eodem indefferenter vsurpantur, Cic. pro Mar. Ea cædes si potissimũ crimini datur, detur ei, cuia interfuit, idest cuius interfuit, idem in Ant. Phil. 2. Quis enim est hodie, cuius intersit istam legem manere? idest Cuia intersit.

Hæc verba cũ fiunt personalia, hos fere nominatiuos habent, hoc istud illud id quod quid Idem nihil aliquid: raro alios, raro etiã numero multitudinis vsurpãtur, vt ista nõ sũt Oratoris, & Reip. nihil intersunt. Reliqua multo frequentius: vt hæc mihi non placent, quę te delectant, quæ ad nos non pertinent.

Ad Tertiã. Displicet nocet obest prodest expedit libet contingit euenit vsu venit liquet patet constat præstat satius est melius est restat superest sufficit satis est necesse est opus est vsus est. Sed accidit euenit vsu venit, & alia quæ euentũ signifi[illegible] [illegible]o Infinito habẽt sæpius Subiunctiuũ hoc modo, [illegible] [illegible]õ cõtingit,

vt

vt te videre, forte euenit, vt vna essemus in tusculano

Quedã duplex habẽt præteritũ: Placuit, & placitum est libuit, & libitum est licuit, & licitum est.

Ad quartam. Oportet verbum est absolutum, quod neque vnquam sit personale, & nullũ ex se casum regit. Cic. Phil. 7. Irritari Antonium non oportuit: Antonium, accusatiuus est infiniti.

Ad quinctã. Pertinet cum personale est, significat etiam extendi, aut pertingere, Confinare, ò arriuare. *Spectare, est vergere aut respicere,* ftar volto. *Cæs. Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinẽt ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant inter Septentriones, & Orientem Solem.*

Ad sextã. Tæduit, & miseruit parũ vsitata sunt, pigitum est, puditum est pæne obsoluerunt, Mi pare che tu ti penta; Mi pareua che M. Catone non si fosse pentito del suo errore; *aliaque his similia sic efferũtur, mihi ita videtur, te pænitere: & mihi videbatur erroris sui pænitere M. Catonem. Cic. Tus. 5. non mihi videtur, ad beate viuendum satis posse virtutem. Itẽ simplicius hoc pacto, videris mihi pænitere: Et M. C. erroris sui pænitere videbatur. Vide nos in Analectis*

Ad septimã. Hęc verba dicuntur Famulatoria siue seruilia, quia subseruiunt infinitis, dum eorũ naturã penitus induũt. Debeo cũ accusatiuo, & datiuo tã actiue, quã passiue construitur, vt debeo tibi multos nũmos multi nummi debentur a me tibi. Quãdo autẽ habet post se infinitũ, actiue tantum vsurpatur, vt debeo scribere, & a me debet scribi, non autem a me debetur.

De infinitis.

INfinitum verbi est modus, qui ab altero verbo pendet. Hoc si fuerit personale, construitur ante se cum accusatiuo loco nominatiui, post se vero cum casibus sui verbi: vt Audio te studere Poetis, idest Audio quod tu studes, & opto meum filium bene valere, idest opto vt meus filius bene valeat. Si vero fuerit impersonale, nullum mutat casum: vt puto tua interesse legere Virgilium: Volo a te obediri parentibus.

NOTAE.

INfinita Actiua sunt, Amare, amauisse, amaturum esse amaturum fuisse. Passiua Amari, amatum esse vel fuisse, amatum iri vel amãdum esse, amãdum fuisse. Neutra vt Actiua. Deponentia sequi secutum esse vel fuisse, secuturum esse, secutum fuisse. Communia, vt deponentia, raro vt passiua. Impersonalia passiuæ vocis seruiri, seruitũ esse vel fuisse seruitũ iri. Actiuæ vocis interesse, interfuisse, Futuro carent, præter pauca acquisitiua cum fiunt personalia: vt placiturum, euenturum, profuturum esse aut fuisse.

Amatum esse, amandũ esse amaturũ esse inclinãtur more adiectiuorũ, & cũ substãtiuis cõueniũt genere numero, et casu: esse interdũ omittitur: vt spero meas literas maximũ apud te põd° habituras, uel, esse habituras Amatum iri, non mutatur, sed omni generi, & vtrique numero attribuitur: vt Arbitror tua negotia breui confectum iri.

Amaturum esse, & amaturum fuisse hoc differunt

quod illud fere exponitur per futurum indicatiui; hoc per plusquā perfectū subiunctiui; vt dicunt Cæsarē esse venturum, i Quod venit; vt Dicunt Cęsarem venturum fuisse, idest, quod venisset. Item passiuæ amandū esse, amandū fuisse: vt existimo illam Vrbem a nostris militibus capiendam esse, i, quod capietur: & existimo capiendam fuisse idest quod capta fuisset. Q. Curt.

Quod si verbum supino careat, quandoq́, etiā si non careat; vtimur hac circuitione, fore vt, vel futurum esse vt, cum priore; futurum fuisse vt, cum posteriore: vt credo fore vt discas: & si libros habuisses, credo futurum fuisse vt disceres.

Exponitur autem infinitum per vt seu ne, post verba volo, nolo, malo, desidero, opto, cupio, impero, iubeo, cogo, impello, adduco, veto, prohibeo, placet, displicet, contingit, euenit, necesse est, opus est, par est, fas est, nefas est, aliaque significationis eiusdem, quæ speciem habēt causæ efficientis: vt cogis me manere, idest vt maneam; vetas abire idest ne abeam.

Idē exponitur per quod, post verba video, audio, sentio, cognosco, intelligo, animaduerto, puto, credo, existimo, dico, respondeo, nego, narro, scribo, significo, memini, gaudeo, doleo, lætor, gratulor, indignor, glorior, pænitet, piget, putet, tædet, & alia omnia, quib⁹ veluti effectus quidam designatur, ab infinito tanquā a causa efficiēte prouenien͂s, vt lætor te valere, i. Quod vales, aut ualeas Video, quod excellis ingenio; Angor, quod bonum otiū perdis, piget me, quod es indiligentior; & dicitur mihi, quod Romam cogitas. Quādoq́; istæ particulæ desiderantur

ſiderantur, Cic. *Volo ames conſtantiam meam: &* Terent.*Credo impetrabo*.

Vt ſemper ponitur, & non quod, poſt tã, tãtus, talis tot, ſic, ita, & poſt verba rogãdi, iubendi, poſt facio efficio, fio, timeo, vereor, metuo, & alia ſuperius poſita in expoſitione infiniti, vt Cæſar tãtũ potuit, tãtus vir fuit tã clemẽs in victoria ſic acer in prælio, ut oẽs mirẽtur.

Verba monẽdi, petendi, rogandi, ſuadendi & his cõtraria, coniunctiuo potius gaudent, quã infinito: ut Te rogo, hortor moneo. ſuadeo, ut uenias, non te uenire.

Imperfectũ Subiunctiui, *non fere effertur per infinitũ, ſed exponitur hoc pacto;* Pẽſo che tu otterreſti, *puto impetrare, uel quod impetrares, impetrares, ut opinor.* Contra *Hiſtorici, & Poetæ infinitũ ſæpe uſurpant pro preterito imperfecto ind. Ter. Eunuc. Inuidere oẽs mihi, pro inuidebant, uel inuidere incipiebant.*

Infinitũ eſſe uideri fieri, & alia copulatiua, cum uerbis, uolo, nolo, opto, cupio, meditor, aliiſq; ſignificationis eiuſdem, tam *geminos nominatiuos, quã geminos accuſatiuos regere poſſunt, modo ſit eadẽ perſona uerbi finiti, & ĩfiniti: ut cupio eſſe clemens, & cupio me eſſe clementem.* Cato *nolebat haberi diues, & Cato nolebat ſe haberi diuitẽ. Cum uerbis autẽ, quæ uocãt Famulatoria, tamtũmodo nominatiuos admittunt: vt nõ ſoleo eſſe adulator. Arrogans uideri non debeo.*

At cum uerbo licet uel datiuo, uel accuſatiuo iũgũtur: ut uobis non licet euadere doctos, aut doctis. Cic. *licuit otioſo eſſe Temiſtocli, licuit Epaminondæ. Idem* Ciui *Romano licet eſſe Gaditanum.*

De

De Gerundijs.

GErundium ponitur pro Infinito, & formatur ab omnibus verbis perſonalibus a genitiuo præſentis participij mutata tis, in di, do, dum; vt Rediens redeuntis redeundi, do, dum. Habet autem omnes caſus præter vocatiuum: & conſtruitur poſt ſe cum caſibus ſui verbi, ſi actiue ponitur; nam paſſiue ſine caſu vſurpatur.

Nominatiuus deſinit in dum, & neceſſitatem, ſiue officium quoddam ſignificat poniturque cum verbo ſubſtantiuo, & datiuo; vt nobis eundum eſt Romam, ideſt Nos decet, ſiue oportet ire.

Genitiuus deſinit in di, & adhæret nomini ſubſtantiuo, vel adiectiuis quibuſdam: vt peritus dicendi, Inſolens nauigandi, Certus eundi. Mihi otium non eſt ad tuas literas reſcribendi, hoc eſt reſcribere, vel vt reſcribam.

Datiuus deſinit io do, & adhæret verbis ſeu nominibus adiectiuis datiuum poſcentibus; vt ſum aptus natando, non ſum ferendo, non ſum ſoluendo, Patrem quærendo operam do, ideſt Quærere, vel vt quæram.

Accuſatiuus ponitur cum prępoſitionibus Ad Ob Inter: vt eram promptus ad dicendum, Ob vel propter te redimendum, inter cenandum: ideſt vt dicerem, vt redimerem, Dum cenarem. Cum verbis autem quæ accuſatiuum regere poſſunt, etiam paſſiue vſurpatur: vt Cicero facilis eſt ad explicandum, Difficilis ad imitandum, ideſt vt explicetur

Me oportet, me decet, mihi opus est legere Poetas, geni tiuus cũ *causa, & gratia sic variatur. Accessi, te audendi gratia, vel tui audiendi, auditurus te, auditum te, ad vel ob vel propter audiendum te.*

Causa, & gratia semper postponuntur. Cic. *de Fin. Voluptatum adipiscendarum causa, dolorum effugiendorum gratia causa etiam anteponitur, sed hoc modo Per causã frumentandi, lignandi, aquandi milites ex castris exierunt, idest frumentatum, aut frumentandi causa.* Cæs. Bel. Ciu.

Substantiua quibus hoc gerundium innititur, hæc fere sunt, causa, gratia, studio, occasio, tempus, locus, cõmoditas, facultas, potestas, copia, via, ratio, vtilitas, venia, licentia, libertas, mos, consuetudo, desiderium, consilium, voluntas, cupiditas, auiditas, libido, molestia, cura, otiũ, labor, voluptas, initium, finis, ansa, &c. Adiectiua item hæc, Cupidus, timidus, auidus, doctus, sciẽs, peritus, imperitus, rudis, nescius, certus, consuetus, insuetus, insolens, studiosus.

Pro accusatiuo plurali habet sæpe genitiuũ. Plaut. Cap. *nominandi tibi istorum erit magis, quam edundi copia pro nominandi, & edundi ista, vel istorum nominandorum, & edundorum.*

Datiuus pendet a verbis Studeo, voco, incumbo, operam do, præficio, sufficio, præsum intersum alijsq; significationis eiusdem, itẽ a nominibus, Aptus, idoneus, bonus, vtilis, habilis, intentus, deditus, par, impar, satis, & si quæ sunt alia eiusmodi: quæ tamen sæpe non exprimuntur. Cic. *cum Ciuitates soluendo non essent,* ...

essent aptæ soluendo, vel ad soluendũ, vel vt soluerent.

Accusatiuus cum ad, sæpe adhæret verbis motũ ad locum significantibus; vt venio, eo, vado, item his adiectiuis, facilis, difficilis, paratus, promptus, expeditus, idoneus, aptus, segnis, vehemens, aliisque similibus. Ci. de Fin. neque me segniorem ad respondendũ reddidisti cum passiue vsurpatur conuenit cũ supino in v. Cic ad Brutum. Multa eius iudicia, sed ad scribẽdũ nõ necessaria, i, non necessaria scriptu, vel quę scribãtur.

Ablatiuus sine præpositione respondet participio præsentis temporis, vt monendo, hortando, rogando, nihil proficimus, hoc est monentes, hortantes rogantes, vel cum moneremus, &c. Cum præpositionibus autẽ raro habet a tergo casus, & minime omnium accusatiurs; sed aut in gerundiuum mutatur, aut per nomen verbale exponitur: vt in alloquendo victore, de reditu in Italiam. Cic. Non videor mihi a defendendis hominibus, subleuandisq; discedere; non autem A defendendo, subleuandoque homines: & magna ad Oratorem vtilitas venit a studio Dialecticæ: non autem A studendo Dialecticæ.

De Gerundiuis.

GErundia omnia quæ accusatiuum a tergo habent, vsitatius, & venustius copulantur, more adiectiuorum, ad hunc modum: Amanda est Virtus: Iuuandi tui causa vigilo: Oneri ferendo non sum; Hortor te ad tuendam Rempublicam, & Legendis nostris, linguam latinam efficies pleniorem.

NOTAE.

FOrmantur Gerũdiua etiã ab ijs verbis, quæ olim Cõia fuere, quæque apud priſcos accuſatiuo iũcta reperiuntur, vtor, abutor, fruor, fungor, veſcor, potior, obliuiſcor, reminiſcor, adulor, dominor. Cic. Vig. lib. 4. Huic Heraclio omnia vtẽda, poſſidendaq; tradiderat. Idẽ Off. lib. 1. Ad perfruendas voluptates. Ter. Heaut. Illa ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt.

Hæc verba do, conduco, mando, curo, habeo, trado, attribuo, præbeo, relinquo, ſuſcipio, depoſco, obijcio, propono, ſumo, aſſumo, aliaque ſimilia cum gerundiuis accuſatiuis iuncta præpoſitionem deponunt. Cic. in Catil. Attribuit Ciues interficiẽdos Gabino, Vrbẽ inflammandam Caſſio, totam Italiam diripiendam Catilinæ. Quæ quidem etiam per gerundium efferri poſſunt, reſumpta præpoſitione, hoc pacto, attribui Gabino Ciues ad interficiendum; Vrbem Caſſio ad inflammandũ, totã Italiã Catilinæ ad diripiendũ. Idẽ pro domo ſua. Cũ alteri Syriã, Perſes, pacatiſſimaſq; gẽtes ad diripiendũ tradidiſſet, ideſt diripiendas, vel vt diriperentur.

Curo Gerundiuum, vel infinitum expoſcit, non Gerundium, vt Curaui tuas literas Romam perferendas aut perferri, non autem Ad perferendum.

De Supinis.

SVpinum in vm, adhæret verbo ſignificanti motum ad locum, & ſui verbi ſignificationem, ac conſtrutionem retinet; vt non veni huc vapulatum, ideſt vt vapulem; eo petitum veniam, ideſt Petere, vel vt Petam.

Supinum in v habet significatiouem passiuam; & ponitur sine casu; pendetque a nominibus adiectiuis: vt facile dictu est, factu difficile, idest vt dicatur, vt fiat.

NOTAE.

PRimũ supinũ recte exponitur per gerũdia hoc modo, Legati ad Cæsarem venerunt petitũ pacẽ, idest Ad petendã pacem, vel pacis petendę causa, vel pacẽ petituri, &c. Supina in V perinde ac gerũdia cũ ad pas siue vsurpata, etiam a cõmunibus, & ab ijs quæ olim erant communia, rite formantur. Cic. Tus. 2. O multa dictu grauia, perpessu aspera, idest Grauia ad dicendũ aspera ad perpetiẽdũ. Sic Arduũ imitatu, conatu, opinatu, & alia plura, quæ tamẽ vsitatius per gerũdium efferũtur. Adiectiua vero, quibus hoc supinũ frequentius adhæret, fere sunt hæc, absurdũ, infandũ, obscœnũ turpe, fœdum, acerbũ, asperum, molestum, durum, horrendũ, terribile. Sic, Pulchrum speciosum hilare, iucundum, lepidum, dulce, suaue, honestum, item, Dignum, indignum, facile, difficile, credibile, incredibile, graue, leue, vtile, inutile, pessimum, optimum, mirandum, mirabile, rarum, memorabile, necessariũ. Cic. pro Planc. O rem tum auditu crudelem, tum visu nefariã. Sic lego historiam iucundã, honestam, vtilem, narratu, relatu, memoratu, scitu, scriptu, lectu, cognitu, &c. Itẽ substãtiua tria, Fas, nefas, opus, Ter. Ita dictu opus est, idest Dicere, aut Dici.

De Participijs.

PArticipium nomen est adiectiuum, quod deriuatur ab omnibus verbis personalibus, & cum antece-

antecedente ſubſtantiuo conſentit;habetque a ter go caſus ſui verbi : vt pueri ſtudentes Ciceroni multum proficiunt, ideſt qui ſtudent, quia ſtudent,quam diu ſtudent,ſi ſtudeant, &c. prout ſententiæ magis conuenire videtu r.

Ab Actiuis duo fiunt Participia; Vnum præſentis,& præteriti imperfecti,quod formatur a prima perſona præteriti imperfecti,mutata vltima ſyllaba in ns, vt Amabam,amans, ideſt qui amat, vel Amabat. Alterum futuri,quod formatur ab vltimo Supino addita rus; vt Amatum amaturus, ideſt qui amabit.

A paſſiuis item duo; Vnum præteriti impefecti & pluſquam perfecti, quod formatur ab eodem Supino, addita s: vt Amatu amatus, ideſt Qui amatus eſt vel erat. Alterum futuri,quod formatur a genitiuo præſentis participij, mutata tis in dus; vt amans,anantis, amandus, ideſt Qui amabitur.

A Neutris duo; Seruiens, & ſeruiturus; ſed a Tranſitiuis quatuor, Arans,araturus,aratus, & arandus.

A Neutro Paſſiuis tria, Gaudens, gauiſus, & gauiſurus.

A Communibus tria in actiua ſignificatione: Amplectens,amplexus, & amplexurus: Duo in paſſiua Amplexus,& amplectendus.

A Deponentibus tria, Sequens, ſecutus, & ſecuturus.

De Participijs Absolutis.

PArticipia præsentis temporis aut præteriti, si defuerit, verbum, a quo regi possint, Absoluta dicuntur, & cum suo nomine, aut pronomine copulata, ponuntur in ablatiuo: vt Ardente bello Græcia, direptisque fortunis omnium, Musæ alio commigrarunt, idest cum Græcia bello arderet, & fortunæ omnium direptæ fuissent. Etiam aliquando Participium futuri in rus: vt Venturo Cęsare, prædam Ignauę liquere manus idest Cum esset venturus Cæsar.

Participium Ens non exprimitur, sed subauditur vt Cicerone Consule, res Romana maiorem in modum floruit, idest Cum Cicero Consul esset.

Quod si Participiũ in vulgari lingua habet speciem Absoluti, veluti cũ suo nomini vel pronomini antecedit: videre oportet num in aliquo casu conuenire possit cum verbo sequente: vt Cogitãti mihi, quid ad te scriberem, nihil in mentem venit; & conantem me dicere, pudor deterruit.

NOTAE AD PARTICIPIA.

AMaturus non fere est, qui amabit, nec amandus qui amabitur, vtrumque potius necessitatẽ, aut dignitatem aut officium significat. Ouid. Trist. lib. 4.

Misit in arsuros carmina nostra rogos.

idest in rogos, qui arsuri erant, vel qui ardere debebant, non Qui ardebunt. Idem lib. 1.

O mihi post nullos vmquã memorãde sodales.

idest

idest qui mihi memorandus es, vel qui dignus es vt memorere: raro qui memoraberis.

Neutra passiua sunt, quę partim neutro partī passi uo more coniugantur, vt gaudeo, soleo, audeo. fido, cum compositis: itē hæc, quæ in actiua significatione duplex habent præteritum, odi, & osus sum, nupsi, & nupta sum, prandi, & pransus sum, cenaui, & cenatus sum, potaui, & potus sum, iuraui, & iuratus sum, & ab his composita exosus perosus impransus incenatus iniuratus, & pertæsus a prisco pertædeo. Plaut. Amphit. Nā iniurato scio plus crederet mihi quam iurato tibi Sic exosus patriam perosus vitā pertæsus ignauiā, id ēst fastidiens, & odio habens.

In participÿs exponendis, præsertim absolutis, habetur ratio sequentis verbi, quod cuiuscunque tēpori fuerit, eodem fere trahit participium; vt Cęsare pugnante, hostes cedebant, cesserunt, cessissent, idest Cum Cæsar pugnaret, quia pugnauit, si pugnauisset. Cæsare pugnante, hostes cedent, idest cum pugnabit, si pugnauerit. Confecto bello, milites dimissi sunt, idest cum bellum esset confectum: Confecto bello, milites dimittentur, idest quando bellum erit confectum. Plaut. Hic aduenien nomē mutabit meū, idest si aduenerit, vel quando aduenerit. Participia fiūt nomina duobus modis; primum mutatione significati, vt diligens pro studioso, doctus pro perito, scitus pro eleganti, admirandus pro admirabili. Deinde mutatione constructionis vt Ciuis amans patrię, Patiens inediæ, Consultus iuris Potens iræ. Cic. Sallust.

De Comparatiuis.

COmparatiuum dicitur nomẽ adiectiuũ, quod declinatur per tres articulos, & duas voces in or, & in vs: Hic, & hæc doctior, & hoc doctius: & formatur a nominibus adiectiuis, quorum ſigni ficatio augeri poteſt, vel minui a primo caſu deſinente in i: vt fortior, ideſt magis fortis. Et conſtruitur poſt ſe cum ablatiuo ſine prępoſitione, vel alio caſu cum Quam: qui pendet a verbo: vt Vilius te fortiorem eſt auro, virtutibus aurum. & Iudico te fortiorem, quam Cæſarem, vel quam ſit Cæſar. Admittit pręterea omnes caſus ſui poſitiui: vt ſum longior te tribus digitis, aut tres digitos, & Amantiorem me tui habes neminem. Hoc, eo, quo, tanto, quanto, paulo, aliquanto, multo, longe, nimio, nihilo, Comparatiuis iunguntur: vt Quo quiſque nobilior eſt, eo debet eſſe modeſtior Anomala ſunt Plus, minus, melior peior, minor, maior.

NOTAE.

COniunctio quã siue quã vt, comparatiuis adiũcta reſpuit negationem; Più ſcriuo io, che non leggi tu, *Plus ego ſcribo quã tu legas:* Queſte sõ coſe tanto chiare, che non hanno biſogno di proua. *Hæc clariora ſunt, quam vt probatione indigeant.*

Plus, minus, amplius, aduerbia ſunt, quæ ad numerum relata conſtruuntur, vt cetera Comparatiua, cũ ablatiuo vel alio caſu, qui pẽdet a verbo ſubauditã cõiũctione quã, vt fui Romæ *plus triennio, vel plus trien*

nium

nium, i. Plus quam triennium. Cæs. lib. 4. Bell. Gall. Cũ ipsi non amplius quingento equites haberent, ideſt non amplius quam quingentos, vel non amplius quingentis. Cum alijs autem rebus regunt præterea genitiuũ qui pendet a poſitiuis multũ parum: vt Varro habuit plus doctrinæ, minus eloquentiæ, quã Hortenſius, vel Hortenſio. At in plurali pro ijs vtimur etiãm plures & pauciores: vt Craſſus habuit plus nummorum, minus amicorum, vel plures nummos, & pauciores amicos Pompeio, vel quam Pompeius,

DE Superlatiuis.

SVperlatiuum dicitur nomen Adiectiuum per tres diuerſas voces: vt doctiſſimus ma mum: quod fit ab ijſdem nominibus, quæ Comparatiuũ formant a primo caſu deſinente in i, addita ſ & ſimus: vt forti fortiſſimus. Sed a deſinentibus in r, formãtur a nominatiuo, addita rimus: vt Niger nigerrimus. Quinque in limus, Facilis, agilis, gracilis, humilis, ſimilis, cum compoſitis: vt ſimillimus, diſſimillimus, difficillimus. Habet autem Superlatiuum ſignificationem poſitiui cum maxime vt doctisſimus, ideſt maxime doctus, conſtruiturque cum genitiuo plurali, vel ſingulari nominis collectiui, & ad plures ſui generis comparatur: vt Hector fuit fortisſimus Troianorum, vel Troianæ gentis. Quandoque genitiuus mutatur in ablatiuum cum ex, vel de, aut in accuſatiuum cum Inter vt Demoſthenes fuit eloquentisſimus Græcorum, vel ex Græcis, vel inter Græcos.

Superlatiuis adduntur aduerbia Longe, tanto, quanto, & quam; sed hoc vltimum sine casu, & frequentissime cum verbo Possum: vt Quam breuissime, & quam facillime potero, rem expediam.

NOTAE.

ETiam Comparatiuũ partitiue acceptũ, regit fere genitiuum pluralem, si comparatio fiat inter duo: nam si inter plura, melius superlatiuo vtemur: vt Manuum fortior est dextera, parentum mater est indulgentior, idest ex parentibus mater est indulgẽtior, quã pater, ex manibus fortior est dextera, quã sinistra. Sic digitorũ lõgissimus est medius, potius quã lõgior, triũ Mundi partiũ cultissima est Europa, melius quã Cultior. Cæs. Omnium Gallorum fortissimi sunt Belgæ.

Quæ habent vocalem ante, us, ea fere neque Cõparatiuum, neque Superlatiuum formant, sed exponuntur per magis, & maxime, vt magis pius, magis egregius, maxime necessarius.

Anomala vtriusque sunt, Bonus *melior optimus, malus peior pessimus, magnus maior maximus, paruus minor minimus; itẽ aliqua ex aduerbijs, & præpositionibus: vt multũ plus plurimum parum minus minimum, diu diutius diutissime, pridẽ prior primus, post posterior postremus, prope propior proximus vltra vlterior vltimus, citra citerior citimus, supra superior supremus, infra inferior infimus, intra interior intimus extra exterior extimus vel extremus, ante anterior.*

Composita a Volo dico facio loquor, ita formant Comparatiuum, & Superlatiuum, quasi desinerent in ens:

vt

vt beneuolus, beneuolentior, beneuolentissimus: & sic Maleuolus, maledicus magnificus munificus beneficus maleficus magniloquus grandiloquus, &c.

De Relatiuis.

RElatiuum nomen est adiectiuum, quod refert antecedens, & est duplex, Substantię, & Accidentis. Relatiuum Substantiæ dicitur Qui Quæ Quod: Quia refert antecedens substantiuũ, & hoc si fuerit inter duo substãtiua, quæ inuicẽ sibi respõdeant, potest cũ vtroq; conuenire: vt Locus est in carcere, quod Tullianũ appellatur: & Darius ad eũ locũ peruenerat, quẽ Amanicas Pylas vocant.

Relatiuum Accidentis est quod refert antecedens adiectiuum: vt Qualis quantus, quot, quotus cuias, & cuius quæ cum sequenti Substantiuo concordat, & per aduerbia similitudinis exponuntur: vt Cupio esse doctus, qualem me prædicatis: & Vellem esse Romanus, cuiates estis vos, idest Quemadmodum estis vos.

Qualis refert adiectiua qualitatis: ea sunt talis bonus, malus, doctus, indoctus, diues, pauper, albus, niger, &c. vt Qualis est in Ciuitate Princeps. Itales requi solent esse Ciues. Qualis fuit Cæsar? Clemens, fortis, liberalis.

Quantus refert adiectiua quantitatis: Tantus, magnus, longus, breuis, latus, altus, profundus, crassus; vt Cicero tanta contentione dicebat, quãtum forum erat. Quanta est hæc platea? Quoquouersus pedes triginta.

Quot refert numeros abſolutos: Tot, vnus, duo, tres, quatuor, &c. vt Quot homines, tot ſententiæ: Quot annos natus es? Quadraginta.

Quotus, refert numeros ordines: Primus, ſecundus, tertius, &c. vt Quotum annum agis? Quadrageſimum: Quota eſt hora? Duodecima.

Cuias refert nomina gentis, patriæ, ſectæ; vt Cuias es? Italus, Romanus, Platonicus.

Cuius cuia cuium vſurpatur pro genitiuo Cuius: vt Cuia eſt mula? cuium pecus? Melibœi. Ex his qualis, & quantus vſitatiſſima ſunt: alia rara, & fere ſemper interrogatiue efferuntur.

NOTAE.

NVmeri ſimplices, vel abſoluti sũt vnus, duo, tres quatuor, quinque, ſex, ſeptẽ, octo, nouem, decem, vndecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, ſedecim, vel ſexdecim ſeptemdecim vel decem, & ſeptem, octodecim, nouemdecim, vel decem, & octo, decem, & nouem, vel quod eſt vſitatius, duodeuiginti, & vndeuiginti, quod idem in reliquis octonarÿs, & nouenarÿs retentũ eſt, viginti octo, vel duodetriginta, quadraginta nouem, vel vndequinquaginta, &c. Viginti, vigĩti unus, vel vnus, & vigĩti, &c. Trigĩta Quadraginta Quinquagĩta Sexagĩta Septuaginta Octogĩta, nõ Octuaginta, Nonaginta Centũ Centũ quinquaginta Centũ nonaginta nouem Ducenti Ducẽtæ Ducẽta, ſic Trecẽti Quadringẽti Quingenti Sexcenti Septingẽti Octigẽti Nõgẽti Mille Mille cẽtũ Mille ducẽti.

Sed mille duplicẽ uſum habet; quia modo adiecti uũ

eſt

est. Mille homines, mille pecudes, mille animalia est. n. indeclinabile numeri multitudinis, & cōmune triūgenerū: modo vero substantiuū est significans, quod vulgo dicimus Vn migliaro. *& genitiuo iūgitur hoc modo, Mille hominum interfectū est, Duo millia hominū capta, Tribus millibus hostiū potiti sumus. In singulari autē numero indeclinabile est, in plurali habet millia milliū millibus,* & *sic duo millia, tria millia, decē millia centum millia, ducēta millia, mille millia, vel quod est vsitatius, deces centena millia,* vn millione, *Vndecies centena millia militū,* vn milione, e cento milia soldati, *quindecies cētena millia,* vn milione, e mezzo, *Vicies cētena millia,* due milioni. *Tricies*, tre milioni, *& sic deinceps Vide infra in aduerbijs.*

N*Vmeri ordinales, primus, secundus, tertius, quartus, quītus, sextus, septimus, octauus, nonus, decimus, ūdecimus, duodecimus, tertius decimus, vel decimus tertius, quartus decimus, vel decimus quartus, et sic in reliquis, quinctus decimus, sextus decimus, septimus decimus, octauus decimus, vel duo deuigesimus nonus decimus, vel ūdeuigesimus, vigesimus vel vicesimus, vigesimus prim⁹ vel prępósito minore numero primus et vigesimus itē in reliquis vigesimus secūdus, vigesimus tertius, trigesimus seu tricesimus, quadragesimus, quīquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octo, gesimus nonagesimus cētesimus ducesimus trecesimus quadrīgesimus quīgesimus sexcesimus septingesimus octīgesimus nōgesimus, ꝑ quib⁹. et dicimus ducentesimus treçētesimus etc. millesimus, et bismillesimus etc*

Nume-

NV *meri geminat, ſinguli ſingulæ ſingula.* Ad vno ad vno. Ciaſcuna per ciaſcuna coſa. *Bini binę bina.* A due a duæ; *& ſi in reliquis. Terni quaterni quini ſeni ſepteni octoni noueni. Deni vndeni duodeni terdeni, & ternideni quaterdeni, & quaternideni quĩ deni, quinideni ſenideni ſeptenideni octonideni, vel duodeniceni nouenideni, vel ũdeuiceni viceni viceni ſinguli, viceni bini, viceni terni, vel ſinguli, & viceni &c. triceni quadrageni quinquageni ſexageni ſeptuągeni octogeni nonageni, cẽteni duceni treceni quadringeni quĩgeni ſexceni ſeptĩgeni octingeni nongeni, Mil leni bis milleni, &c. Dicimus etiã ducenteni trecẽteni & reliqua eodẽ modo ſed rarius. Hĩc deducta eſt alia ſeries numerorum in arius, vt binarius centenarius millenarius, qui ſignificatione cõsẽtiũt cũ ſimplicibus numeris, & ſæpe ætatẽ aut põdus deſignãt: vt Homo ſexagenarius, ideſt ſexagĩta annos natns, lapis vicenarius, ideſt viginti pondo,* Di venti libre.

A *Duerbia numeralia, ſemel bis ter quater quinquies ſexies ſepties octies nouies decies ũdecies duodecies tredecies qnaterdecies quĩdecies ſędecies ſepties decies vel decies ſepties octies decies vel decies octies vel duodeuicies nouies decies vel decies nouies vel ũdeuicies vicies vicies ſemel vel ſemel & vicies &c. tricies quadragies quĩquagies ſexagies ſeptuagies octogies nonagies, centies ducenties trecenties quadringẽties quingenties ſexcenties ſeptingenties octingenties nõgenties, millies bis millies ter millies centies millies* Cento milia volte, *millies millies, vel quod vſitatius eſt*

est, decies cẽties millies, Vn milion di volte, *Vicies centies millies*, Due milioni di volte, *& sic deinceps.*

Inter numerum simplicẽ, & geminatũ hoc interest quod ille ille significat quãtitatẽ rei simplicẽ, & absolutã, hic vero geminã, & sępius repetitã hoc modo: pater legauit nobis centũ aureos, idest summã dũtaxat cẽtũ aureorũ, inter nos ęqualiter distribuẽdorũ, Cẽto scudi fra tutti. *Cõtra, pater legauit nobis cẽtenos aureos, i. vnicuique de nobis cẽtũ,* Cento scudi per ciascuno.

De Figuris Constructionis.

FIgura Grãmatica duplex est, vna Constructionis, altera Dictionis: hæc in vna voce perficitur, illa in pluribus, vtræque paulum recesserunt a communibus regulis, & auctoritate veterum latinorum vel approbãtur vel excusantur. Figure Cõstructionis sunt octo, Dictionis Quindecim.

Zeuma fit, cum vnum verbum, vel nomen adiectiuum conuenit pluribus dictionibus, sed concordat cum viciniore: idque aut verbo anteposito, vt Vicit pudorem libido, Timorem audacia, Paupertatem opes atque diuitiæ, aut interposito; vt Miro me desiderio Vrbs afficit, & omnes mei, tuque in primis, aut postposito; vt semper honos, nomenq; tuum laudesque manebunt, & polliceor tibi studium, opes industriam, fidem meam.

Syllepsis est, cum verbũ, vel adiectiuũ numeri multitudinis conuenit pluribus dictionibus, sed concordat cum digniore vel persona, vel genere: vt Ego, & Tu legimus: Tu, & Magister ambulatis,

sonæ præponitur nomen tertiæ: vt Troes te misceri oramus pro nos Troes.

Synecdoche est, cum id quod conuenit in partem, tribuitur toti: vt Aetiops albus dentes, aut dentibus: Mulier laniata capillos, aut capillis, idest Habens capillos laniatos.

Appositio est coniunctio plurimum substantiuorum in eodem casu sine copula; quanquã genere aut numero discrepent; vt Vrbs Venetiæ Flumen Tigris: Virg.

Dardanidæ magni genus alto a sanguine Diuum.

De Figuris Dictionis.

PRothesis addit aliquid in principio: vt Gnatus pro natus: Tetulissem pro tulissem.

Epentesis interponit aliquid in medio; vt Mauors, pro Mars, Virago pro Virgo, Induperator pro Imperator.

Paragòge addit aliquid in fine: vt Dicier, Eludier, pro Dici Eludi.

Apheresis tollit aliquid a principio: vt Temne pro contemne, Pone metum, pro depone.

Syncope tollit e medio: vt nosti pro nouisti Periclis pro periculis.

Apocope tollit a fine: vt Fac pro face.

Antithesiis est commutatio literarum; vt Olli pro illi Volt vult.

Methathesis est literarum ordo immutatus: ut Tymbre pro Tymber. Euandre pro Euander.

Ectasis siue Diastole, est productio syllabę natura

tura breuis: vt Marìa Sophìa Gregòri Tibèri penultima longa.

Sistole est contractio syllabæ natura longæ: vt Darius Basilius Cæsarea Alexandria penultima breui.

Diœresis est diuisio vnius syllabæ in duas: vt Aquài, Terrài, pro aquæ terræ.

Synæresis est contractio duarum syllabarum in vnam, vt Phœto pro Phaeton, Di pro Dij, Suaue Suade disyllaba, Huic Hic Cui monosyllaba.

Synalephe est abiectio vocalis in fine dictionis propter vocalem sequẽtem: vt Ill'ego pro Ille ego

Ecthlipsis est collisio literæ m cum vocali præcedente propter vocalem sequentem; vt Mult'ille pro multum ille.

Tmesis est separatio dictionis cõpositę: vt Hac celebrata tenus, pro Hactenus; Septem subiecta trioni, pro Septemtrioni: Celtis commistum nomen Ibèris, pro Celtiberis.

ADMONITIO.

PAtronymica nobiliores Grammatici omiserũt: credo quia in deriuatis nominib⁹ numerãda sũt, eaq; satis est inclinare per suos casus, ad rationẽ vero syntaxeos nõ plus attinent Priamides, & Anchisiades, quã Priamus, & Anchises. Adde quod fere tantũ a Græcis vocis, & Græcorum more formantur. Latinorum regulæ minus firmæ minus veræ, Poetarũ obseruatio certa, & expedita. Nos tamẽ quia verbis faciũdis vtilia sunt prosodiæ adiunximus. Ceterum de varia nominũ

alia-

aliarumq; partium construtione, nihil hoc loco præcipiendum putauimus: quod sæpe facto periculo intelleximus præstare, ea puero ex optimis latinitatis Auctorib⁹, quã ex Grãmaticis præceptorib⁹ cõparare. Et hæc tamẽ cũ ijs, quorũ in prima editione meminimus De cõparãda latini sermonis elegantia, & copia fuse tractauimus in Logodinascolo, quẽ propediẽ, Deo adiuuante, vulgauimus, quæ post sequuntur decem capita, velut Appendices Regularũ: opportune post syntaxim semel aut iterũ excursam a Doctoribus exponentur.

De vsu, & interpretatione Subiunctiui. Cap. 1.

SVbiunctiuo conuenit alia quædam interpretatio in vulgari lingua, per vocem Gerũdij, aut Participij, hoc modo; Cum amem, aut Cum amarem, *Amãdo io, ouero per amar io:* ames aut amares. *amãdo tu :* amet aut amaret, *amando quello, &c.* Sed quando aut præsenti, aut præterito imperfecto vtendum sit in Gerundio exponendo cognoscetur ex verbo, quod Gerundio erit adiunctum. Nã si verbum illud erit temporis præsentis, aut futuri, aut imperfecti Subiunctiui; exposito Gerundij fiet per vocẽ præsentis hoc pacto, *Leggendo io, tu scriui, o scriuerai, o scriuesti:* Cum ego legã, tu scribis, aut scribes, aut scriberes. Quod si idem verbũ erit temporis imperfecti, aut perfecti, aut plusquã perfecti: exposito Gerundij fiet per vocem imperfecti hoc pacto; *Legendo io, tu scriueui, o scriuesti, o haueui scritto, o haueresti scritto:* Cũ ego legerẽ, tu scribebas, aut scripsisti, aut scripseras, aut scripsis-

ses. Sed præteritum perfectum duplex est, Propinquum scilicet, & Remotum: hoc nostrate lingua exprimitur per vnam vocem, *Venni, Vidi, Vinsi*, illud per duas, *Son venuto, ho veduto, ho vinto*. Ergo cum præterito valde remoto, Participium semper exponitur per vocem imperfecti. cum propinquo autem sæpius per vocem præsentis, vt *Studiando io giorno, e notte, mi ammalai.* Cum diu noctuq; studerem, incidi in morbum. *Legendo spesso Cicerone, hò imparato la lingua latina*. Cum sæpe legā Ciceronem, didici linguam Latinam: *Strapazzando tu gli studi, hò pensato di mādarti a qualche arte mecanica* Cum studia negligenter tractes, putaui, te ad sedentarias artes transmittendum esse. Cum amauerim, & cū amauissem, *Hauendo io amato, o vero per hauer' io amato*; Amaueris, aut amauisses, *Hauēdo tu amato, ouero per hauer tu amato, &c.* Atq; hic quoq; quādo aut perfecto, aut plusquā perf. vtendum sit in exponendo participio, facile est intelligere ex ijs, quæ suprascripsimus; vt *Hauēdo io letto vn pezzo, volentier mi riposo, ò mi riposerò, ò mi riposerei*: Cū diu legerim, libenter quiesco, aut quiescam, aut quiescerem. Item *Hauendo io letto vn pezzo volētier mi riposaua, ò mi riposai, ò mi sarei riposato*; Cū diu legissem, libenter quiescebam, aut quieui, aut quieuissem. Passiua quoq; aliam interpretationem admittunt, cuius vsus, & discrimen eadem ratione dignoscitur. itaque nuda subijcere essempia satis est: Cum amare, aut cū amarer; *Essendo*

ſendo io amato, ouero per eſſere io amato; ameris aut amareris. *Eſſendo tu amato, &c.* Cum amatus ſim vel fuerim, aut cum amatus eſſem vel fuiſſem: *Eſſendo io ſtato amato, ouero per eſſer' io ſtato amato*, ſis vel fueris, aut eſſes vel fuiſſes: *Eſſendo tu ſtato amato; ouero per eſſer tu ſtato amato, &c. Eſſendo honorati gli huomini dotti, ouero per eſſer honorati gli huomini dotti, volẽtieri attẽdo, attenderò, attenderei, & ho atteſo queſt' anno alle lettere*: Cum honorentur viri docti, libenter colo colam, colerem, & colui hoc anno literas. *Eſſendo honorati gli huomini dotti, io volentieri attendeua, & atteſi in mia giouẽtù alle letere*; cum honorarentur viri docti, libenter colebam, & colui literas adoleſcens. *Eſſendo ſtati honorati gli huomini dotti, io volentieri attendo, attenderò attenderei, & ho atteſo queſto inuerno alle letere*: cum honorati ſint viri docti, libenter colo, colam, colerẽ, & hac hieme colui literas. *Eſſendo ſtati vituperati ſempre gli ignorãti, ouero per eſſer in ogni tẽpo ſtati vituperati gli ingnorãti, io cercaua, & cercai molti anni ſono la ſapientia*: cum improbati eſſẽt omni tẽpore homines imperiti, quærebam, & ante multos annos quæſiui ſapientiam. Atque hoc diſcrimen in reliquis coniugationibus eadem ratione obſeruare facile eſt.

Amauerimus amaueritis, penultima correcta tã in pręterito, qnam in futuro vſitatius, & commodius pronunciantur.

De Reciproco sui, & suus. Cap. 2.

RECiproco Sui Sibi Se vtimur, cũ tertia persona transit in se ipsam, hoc est cum actus personę tertiæ reflectitur eo, vnde processit. Hoc tribus modis potest contingere, primum in vna persona, & vno verbo; vt Cæsar meminit sui, Indulget sibi, Amat se, Loquitur secum: Secundo in duabus personis, & vno verbo, vt Cęsar Gallos habuit studiosos sui, Amicos sibi, Coniunctos secum, Tertio in duabus personis, & totidem verbis, vt Cæsar a Consulibus petebat, ne obliuiscerentur, sui Ne sibi iniuriam facerent, Ne secum armis decertarent. In primo genere semper *R*eciproco vtimur. Cic. de Fin. V. Eorum est hæc querela, qui sibi cari sunt, seseque diligunt. In secundo, & tertio cum duæ personę interueniant; videre oportet, ad vtrã earum fiat *R*eciprocatio ad eã ne quæ agit, an ad eam quæ patitur. *N*am si ad agentẽ fit, tam Reciproco, quã pronomine demonstratiuo vti licet; si ad patientem, tantum *R*eciproco. Exempla primi generis, Cæsar me habuit amantem sui, aut ipsius: quia *R*eciprocatio Cæsarem Agentem respicit, nõ me patientem. Item Cæsar me rogauit, vt secum irem, aut cum eo. Cic. Att. Qui etiam a me petierit, vt secum, & apud se essem quotidie, pro Secum & apud se potuit etiam dicere, Cum eo, & apud eum. Idem Att. lib. 2. Camillus mihi scripsit te cum eo locutum, pro cum eo potuit, & secum dicere: quia *R*eciprocatio Camillũ, personam scri-

bentem

bentem atq; Agentem respicit, non me Patientē, cui videlicet scribitur. Tamen in hoc genere Reciprocum est vsitatius. Alterum est genus, cum Reciprocatio ad Patientem refertur, in quo semper Reciproco vtimur; vt vidi *Pompeium* diffidentē sibi non ipsi; & Hominem Rogaui, ne desereret se, non ipsum. At cum duæ interueniunt personæ tertiæ, quia Reciprocatio indifferenter solet fieri ad vtramque; fit interdum ambigua oratio, si neq; ex verbis antecedentibus, neque ex consequentibus pateat sententia; vt Cæsar nouerat Antonium studētem sibi. Rogo Cui sibi? Cęsari ne an Antonio? Potest sanè intelligi de vtroque; sed plerumque Reciprocum ad agentem refertur: & quanquam huiusmodi ambiguitas in Veterum scriptis rarò aut numquam occurrat, nos tamen in vtendo, hūc scopulum ita vitabimus; vt cum de Agente accipi volumns, nudo *Reciproco* vtamur: cum de Patiente, adiungamus ei Demonstratiuum fere ad hunc modum: Cæsar nouerat Antonium studentem sibi: hoc est Cæsari: studentem ipsum sibi, hoc est Antonio. Cic, Dionysius instituit, vt filiæ barbā sibi, & capillum adurerent, sibi videlicet Dionysio: nec enim de filiabus accipi potest non barbatis. Liu. Pater filium complexus arabat, ne se ipse in tantum discrimen immitteret, sed videlicet filium. Cassius rogat Brutum ne sibi desit, idest Cassio, ne ipse sibi desit, idest Bruto.

Reciproco Suus sua suum vtimur pariter in ter-

tijs a personis, quoties fit transitus a possessore ad rem possessam, vel e cōtrario a re possessa in possessorem: vt Cęsar ciuibus suis superbe imperabat; Cęsarem sui ciues interfecerunt. Atque hoc quoq; potest contingere tribus modis; primum in vna psona, & vno verbo; vt Antonius oblitus est Octauiæ vxoris suę, Indulsit libertis suis. Euertit Patriam suam, Proditus est ab amicis suis: secundo in duabus personis, & vno verbo: vt Percussi Antoniū suo gladio, in suis ędibus, in suo cubiculo: Tertio in duabus personis, & totidem verbis; vt Cato dolet, quod non eo domum suam, Quod nō lego libros suos, Quod non faueo amicis suis. In primo genere semper Reciproco vtimur. Cic. Ferę partus suos diligunt, non ipsarum partus. In secundo cum duæ occurant personæ prӕter eam, quӕ cū Reciproco copulatur, vsus ęst planè contrarius secundo superiori, nam si possessio ad Agentem pertinet, Reciproco vtimur, non Demonstratiuo; sin ad Patientem, vtroque; vt Cato mecum locutus est ante domum suam: non ipsius; Ego in Catone incidi prope Villam suam aut ipsius: Cepi Colūbam cum pullis suis, aut ipsius. In nodo suo aut eius, ante vel circa nidum suum, aut illius. Accedente autem copula diuisaq; sententia, non est locus Reciproco: vt Cepimus Vulpem, & catulos eius, non suos: Odi Cӕsarem actaque illius nō sua. Quod si duӕ occurant personӕ tertiӕ, Reciprocorū vero ad Agentem refertur, Demonstratiuum ad

Patien-

Patientem hoc pacto: Brutus fuit cum Cicerone in suo Tusculano. idest Bruti, in ipsius Tusculano, idest Ciceronis: Deus tuetur homines propter clementiam suam, idest Dei, & Torquet illos propter scelera eorum, idest hominum. Deniq; tertium genus est simile tertio superiori, & contrarium proximo, nam si possessio ad Agentem refertur, vel ad personam primo loco positam; dico ad illud quod Grammatici suppositum appellant: licet vti, & non vti Reciproco: vt Cæsar mihi irascitur quod non probo consilium suum aut ipsius: Cato dolebat, quod Romani nō imitarentur mores suos aut eius. At si possessio ad patientem siue ad Appositum refertur. Reciproco vtimur necessario: vt Ego Cæsari succenseo, quod subiugauit Patriam suam, non illius. Laudo Syllam, quod regnare in sua Patria non sustinuit, non autem ipsius Patria. Si duæ tertiæ turbant quandoque orationē aut veremur ne ambigua fiat sententia; presto erit idem remedium, de quo supra memorauimus: vt Cicero petit a Crasso, ne ad bellum ducat filium suum, idest Ciceronis; ne ad bellum ducat suum ipse filium, idest. Crassi F. Postremo cum fit transitus a re Possessa ad Possessorem, tam Reciproco quam Demonstratiuo vtimur, sed illo melius: vt Cęsarem sui Ciues interfecerunt, aut ipsius Ciues: Vlciscentur illum mores sui aut eius, indulsit illi Pater suus semper, aut ipsius Pater.

ADMONITIO.

QVisque, & vnusquisq; Reciprocis adiunguntur; vt Trahit sua quemque voluptas, non ipsius; Vnumquemq; pœnitet fortunæ suæ, nō eius. Iam quia secundi reciproci vsus est paulo difficilior, hæc quoq; insuper a tironibus adnotentur. Vbicunq; vox ista, il proprio, quadrat in vulgari lingua; ibi latine suus recte ponitur vbi illa non satis quadrat, nō recte; vt, O Antonio rendi a Cesare i suoi danari, cioè i proprij denari, Antoni redde Cæsari suā pecuniā aut ipsius: hic enim fit transitus à repossessa ad possessorem. Gran soldato fù Acchille, e gran Poeta fù Homero, che cātò le sue lodi, cioè non le proprie lodi, che questo non d'Acchille s'intēderebbe, ma nō Poeta, dirassi dunque. Magnus Bellator Achilles, Magnus Poeta Homerus, qui laudes illius cecinit, non laudes suas.

Kalendæ, Nonæ, Idus. Cap. 3.

Primum quemque diem Mensis dixere Kalendas.
Quinctus dat Nonas, decimus dat tertius Idus.
Octobris verò Maij, Mauortis, Iuli,
Septima lux Nonas, Idus quindena reportat.

Dies Mensium singulorum.

Iunius, Aprilis, Septemq; Nouemq; tricenos.
Vno plus reliqui, viginti Februus octo.
At si Bissextus fuerit, superadditur vnus.
Et tunc bis sexto Marti conscribi Kalendas.

NOTAE.

ANnus Mēses habet duodecī, Hebdomadas duas & quinquagīta cū die vno; dies vero trecētos se-

xaginta quinq; & sex fere horas: quæ sex horæ cũ quarto quoq; anno vnũ diẽ cõstituãt; hinc fit annus intercalaris, qui bissextus seu bisextilis nominatur, vno die lõgior, quã ceteri. Sed ad rationẽ dierũ veterũ intelligẽdã, & ad nostrã cõsuetudinẽ nullo fere negotio accõmodandã: ante scire necesse est, quę supra scriptis versib⁹ cõtinentur ea verò sic habent. In singulis mẽsibus tres tantũ dies habent propriã appellationẽ, i. primus, quinctus, decimustertius, primus enim Kalendis dicitur, quinctus nonis decimus tertius Idibus: in illis vero quatuor Martio, Maio, Iulio, Octobri nonæ sunt die septima, Idus autẽ decimo quinto. Dies vero interiecti non habent propriũ vocabulũ, quo appellari possint: sed vidẽdũ est sint ne ante nonas, an ante idus, an deniq; ante Kalendas mensis sequentis: & à quo horũ trium propius aberũt, inde nomẽ sumẽt, notato iuxta veterũ consuetudinẽ, numero dierũ interiectorũ, sic hoc exẽplũ, volo per hanc rationẽ anunciare vigesimum diem Aprilis, dico primũ opus esse animaduertere, sit ne hic dies ante nonas, an ante Idus eiusdẽ mẽsis, an vero ante Kalẽdas Maij: dico esse numerãdos dies, qui intersũt à vigesimo die Aprilis ad ipsũ diẽ primum Maij, sed numerãdos ea ratione, qua, veteres numerabãt. i. adiecto tã eo die à quo incipis, quam illo altero, in quo desinis, quo modo dies erunt duodecĩ. Dices igitur vicesimum diẽ Aprilis, more veterum latinorum, ita efferri. Ante diem duodecimum Kalendas Maij, vel duodecimo Kalẽdas Maias. Quæ loquendi formæ intercisæ, ita explẽtur, & explicantur, die duodecimo ante Ka-

lendas, &c. dies verò qui proximus est ante Nonas, Idus, Kalendas, non dicitur secundo, sed pridie; vt pridie Nonas, &c. Anno autē Bissextili, vigesimus quartus: & vigesimus quinctus dies Februarij habēt commune nomem, & efferuntur eodem modo, vterque enī dicitur sexto Kalendas Martij ex quo sexto bis vsurpato, Bissestus ille annus est appellatus.

Ortographia vocum controuersarum, aut verior, aut vsitatior. Cap. 4.

A Pro ab, E pro ex sine accentu.

Ae, Oe, vel æ, œ, tam disiunctis, quam coniunctis vocalibus licet scribere: sed illud in Maiusculis necessarium est, hoc in minusculi vsitatius atque commodius, ę pro æ compendij causa, ferri potest, nunquā tamen pro œ. Ae in fine pro e, scribes ac omnes casus primæ declinationis: vt Poetæ Musæ, Aduenæ. Excipe græcos nominatiuos, vocatiuos, & Ablatiuos singulares, vt hæc Rhetorice o Penelope, ab hoc Anchise.

Ae, & oe duobus in apice punctis notari doctis placet, cum ambæ vocales vim suam obtinent, neque coeunt in diphthongum: vt Laertes: Phaeton Pasifaen, Poesis.

Adijcio sic abijcio, deijcio, eijcio, obijcio, proijcio: & cetera id genus, per duo ij.

Adscisco potius, Quam Ascisco, Ascendo, & Adscendo: Aspicio, & Adspicio, sic Adscensus, & Ascensus: Adspectus, & Aspectus.

Auctor, & Auctoritas, non Autor, neq; Author.

Bellua

Bellua duplici ll. Bracchia vel Brachia. Buccina vel Bucina.

Cælo pro ſcalpo cum æ potius, quam cum: œ ſic Cælum, Celebs. Contra Celo pro occulto cum e tantum. Camena, licet a contus, amœnitate dicatur, a doctis tamen ſcribitur per ſimplex, e potius quam per œ.

Carus, & Caritas ſine aſpiratione, ſiue amorem ſiue annonæ difficultatem ſignificet. Charitas cum adſpiratione, pro magno amore, ferri poteſt, præſertim in carmine, vt deducatur a græco charis, & corripiat primam ſyllabam.

Cauſa potius, quam Cauſſa. Cera non Cæra, Cena vel Cœna. Cetera Ceterum, non Cætera, nec que Cœterum.

Cepi a Capio, ſine diphthongo: Cœpi pro incipio cum œ, ſic Cœptum, contra Incepi Occepi Inceptum ſine diphthongo.

Circumeo, Circumuenio, Circumijcio, per m, non per n. Contra Circundo, Circunduco Circunſpicio Circunſono, & reliqua omnia, compoſita a Circum, per n. melius ſcribuntur, quã per m

Concio, non contio, condicio, non conditio.

Conſumo is conſumpſi conſumptum ſcribere malo, quam conſumſi conſumtum: ſic Emptum Promptum, &c. conſummo as pro Perficio, duplici mm.

Conuicium, non conuitium.

Definitio, non Diffinitio. Deliciæ, non Delitiæ.

Demi

Deminuo vel Diminuo. Diœcesis nō Diocesis.
Ecloga non Egloga. Etruscus sine h.
Exulto, Exulo, Exiliū; Excīdo, Excidiū, Exudo.
Extirpo, aliaque generis eiusdem, non admittunt s in medio, vt quidam nimis docte præcipiunt.
Fecundus, fenus fetus, femina vnā habent originē, & à doctis tā per e quā per, œ, scribi solent.
Fœdere ꝓ inquinare, sic fedus, & fœdera cū œ.
Genitrix non Genetrix. Glæba per æ.
Hædus cum æ. Hadrianus Hannibal Hariolus Haruspex.
Hæreo, vel Hereo, sic Hæreditas, & Hereditas.
Hiens non Hyens.
Iam dudum, Iam diu, Iam pridem, Iam primum & his similia, disiunctis syllabis, non coniunctis: & sic Tam diu, quam diu: contra Interdiu, Perdiu, aliquandiu coniuncte.
Iccirco potius quam Idcirco. Incoo, vel Incoho, Infitior, & Inficior, illud rectius, hoc frequentius. In primis non Imprimis. Iucundus non iocundus Iupiter, & Iuppiter.
Kalendæ, & Calendæ.
Lacrima, & Lacryma, non Lachrima. Lethum & Letum. Littera dupplici tt. Litus, & Littus.
Mistus, & Mixtus. Montuosus, & Montosus.
Monumentum, & Monimentum. Multa, & Mulcta Musæum, & Museum.
Nedum Necdum Mondum coniuncte scribuntur, & proferuntur à doctioribus: in alijs distincte,
Vix

Vix dũ Haud dũ, Nihil dũ, Neque dũ Ades dum.

Non nulli. Non nunquam, Nihilominus Paulominus: itẽ Ne quis, Si quis, Si cui, Si quibus, &c separatim, non coniunctè scribantur: sed aduerbia Nequo, Siquo, Necunde, aliaque Localia vsitatius coniunguntur.

Negotio non Negocium, Nuncius, & Nuncio, non Nuntius, & Nuntio.

Octoginta non Octouginta. Oppidũ, & Opidũ. Opperior, & Opportunus dupplici pp. Ottium nõ Ocium.

Pęne pro fere. & sic pęnuria cum ę. Pœna per œ Penes, & Penitus per e tantũ. Parricida duppli rr. Paulus potius: quã Paullus, Precor, Premo, Pretiũ Presbyter, Interpretor. Reprehendo cum deriuatis sine diphtongo, Pulcher non Pulcer.

Quamobrem, Quemadmodum, Quandoquidem Quamprimum, Quammaxime, Siquidem, & reliqua eiusmodi pro vnica dictione habẽda sunt. Quodam modo. Quoquo modo Mirum in modũ Maiorem in modum, & similia disiunctè melius, quã coniunctè, scribũtur. Quomodo, & quodãmodo etiam coniunctè Quatuor, & Quattuor. Querela potius, quam Querella; Quidquid. Quidquam, vel Quidquid, Quicquam, Quinctus, Quinctilis, Quinctus cum, ct,

Quendam, quandam, eundem, eandem eorundem, quemquam, & quaquam, aliaq; consimilia indiferenter video scribi a doctis, per n. siue per m.

Manutius amat m, Tranſalpini fere n.

Religio,& Reliquiæ vnica l. Reperi vnica p. Seculum,& Sæculum. Sextus, non Seſtus. Sidus, non Sydus, Siquidem cõiunctè. Sollicito vel Solicito,

Tæter ſiue Teter, Tiro, non Tyro Tuſcia, non Thuſcia Tyrannus.

Væneo pro Vendor, cum æ, Vindico potiùs, quam Vendico. Virgilius malo, quam Vergilius. Atque hæc Tironibus Pueris, nunc quidem putani ſatis. Reliqua ſiue ad rem grammaticam, ſiue ad puram incorruptamque latinitatem ſpectantia, ſubtilius perſecuti ſumus in Latinis. Quæſtionibus: quarũ hoc anno partẽ damus inter Epiſtolas.

De recta ſyllabarum diuiſione. Cap. 5.

Dictionum aliæ ſimplices ſunt, alię cõpoſitæ; De ſimplicibus in ſuas ſyllabas diuidendis; quatuor regulæ aſſignari poſſunt. Prima hæc eſt. Si conſonans aliqua geminetur, prior ad pręcedẽtem vocalem pertinet, poſterior, ad ſequentem: vt Paſ-ſus, Bel-lum, Mit-to, Ag-grego. Secunda regula Conſonans media inter duas vocales adhæret ſequenti; vt Ma-ximus, He-ros, Ca-put. Tertia regula: Conſonantes, quæ in principio dictionis coniungi poſſunt, hæ in medio ſeiungendæ nõ ſunt exempli, cauſa: Quia bd, ct, mn, aliequæ plures inueniuntur coniunctæ in principio alicuius dictionis, vt in Bdellium, Cteſipho Mneſtheus: iccirco etiam in media dictione ſunt coniungendæ: hoc pacto, A-bdomẽ, Do-ctus, O-mnis, I gnis,

A-pius

A-ptus, A-ſper, No-ſter, &c. Quarta regula: Quædam conſonantes in medijs dictionibus conectuntur, a quibus nullũ neque latinum, neque etruſcum verbum incipit: hæc ſunt, Bs, cum, ctr, dm, qn gd, gm, ptr, ſtm. Scribes igitur A-bſynthium, Tecmeſſa, Mul-ctra, Cadmus, Ariad-ne, Ma-gdalene, A-gmen, Sce-ptrum, I-ſtmos. Atq; hęc quidem in ſimplicibus verbis obſeruanda ſunt. Compoſitorum autem vna eſt regula, vt diuidantur in eas ſyllabas, ex quibus compoſita ſunt: vt Diſ-tribuo, non Di-ſtribuo, ſic Di-ſcrucio, Abdo, Diſtringo, Di-ſcindo, Re-ſplendeo. Excipe, in quibus pronunciatio inſigniter læditur: maior enim habenda eſt ratio pronunciationis, quam compoſitionis, vt dudum late oſtẽdimus in Epiſtolis. Dices ergo (mea quidem ſententia) Di-ſcedo, Di-ſcerno, Pe-ribit, E-xibit, E-tiã Hun-cine. Ha-ſce, Si-cut, aliaque generis eiuſdem: non vt quidam ſolent; Haſ-ce, Si-cut, Hunc-ine, Et-iam, Per-eo, Diſ-cerno, Diſ-cedo, & alia conſimiliter.

ADMONITIO.

DE ratione interpũgẽdi, ſuper ea quę Horatius Lõbardellius, & Iacobus Victorius exquiſite pręceperũt; vnũ habeo ſuadere, vt cõſulãtur Codices, a Manutio, Mureto, Lipſio, interpũcti: hoc modo: Perlege primũ regulas diligenter, quarũ tibi compẽdium exhibemus: deinde trãſcribe aliquid ex M. Tullio, vt Epiſtolã ſiue fragmentũ aliquod Orationis, & trãſcribe, alio prælegẽte ſine vllis interpũctionibus: poſtremo interpũ-

ge scripturã tuo arbitratu, & aliquo post interuallo cõ fer tuã cũ Manutiana cũ Lipsiana, cũ alijs à doctissimo aliquo castigatis, & interpũctis. Miraberis quã facile quã breuiter, quam expedite, hanc tibi comparaueris siue artẽ siue prudentiã recte scribendi, recte pũgendi.

De Ratione Interpungendi. Cap. 6.

DIstinctiones seu Notæ periodicę, quibus inter scribendum frequenter vtimur, sunt præcipue octo Harũ hæc sunt nomina, & figuræ, auersus Semicirculus(,) quem alij semipunctum alij Comma, pluriq; Virgulam appellant: Punctum cũ Semicirculo (;) Bipuncta, seu Punctũ duplex (:) Punctum vnicum, seu simplex (.) Apostrophus (') nota interrogationis (?) nota Admirationis ( ) Parenthesis ( ). Quibus vt recte vti queas ante, sciendum est, tria esse quæ omnem orationem distinguant, Comma, colon, Periodum. Comma, quem latini Articulum, aut incisum nominant, est minima Periodi pars, quæ constat vel vnica dictione, vel pluribus, & sententiam tantum modo inchoat, non concludit, neque determinat, ea notatur auerso Semicirculo; hoc pacto, P*ropter tuam erga me beneuolontiam, & meam in te obseruãtiam, & communia nostra studia, rogo te, &c. Itẽ, Nõ destiti monere, hortari, suadere obiurgare. Itẽ, Africano industria virtutẽ, virtus gloriã, gloriã inuidiam, inuidia æmulos; &c.* ex quibus exemplis intelligitur, tenuissimã distinctionẽ esse simplicem semicirculum, neq; fere aliam vim habere, quam coniun-

gendi

gendi, & copulandi, quę quoquo modo diuersa, siue disiuncta sunt, leuiter adumbrata sententia, non expressa neque conclusa. Cauendum tamen, ne huius distinctionis nimius vsus aliquam pariat oscuritatem : ideoq; cum multæ Virgulæ simul cœunt, satius est vnam aut alteram omittere, quā orationem nimium onerare atque confundere. In primis vero Et, Que, Atque, Neque, Vel, aliæq; huiusmodi tam disiunctiuæ, quam cuniunctiuæ particulæ aliquando, exclusis virgulis, ipsæ sibi sufficiunt ad sustentandam orationem, neque opus habent alijs distinctionū notis : quodgenus, *Illustris & clara virtus tua, Luci doctissime atque humanissime, ita me vel cepit vel incendit, vt neque amicū neque cognatum pluris, quā te, faciam æstimemq; &c.* Sed hæc, vt pleraque alia, pendent maxime a iudicio atque solertia facientium. Colon seu Membrū est fere Periodi media pars, quæ concludit quidē sententiam; sed orationis quasi gyrum atq; orbē non complet, ea duobus punctis notatur, sic, *Ego omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus: mihi ipse, &c.* Item, *Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorū, vt quoniam tu, nisi perfecta re, de me non cōquiesti : ego &c.* Item, *vt ijs, qui imprudenter laeserunt, ignosci conuenit; Ita &c.* En quo modo ex constat, in puncto dupplici orationem ita consistere, vt pateat quidem sententia, sed adhuc tamen suspensus lectorem teneat, plura requirentem. Inde igitur oratio quasi vno spatio

confecto.

confecto, & priore parte circuli absoluta, in opposítam partem flectitur, & regredietur ad explēdū orbem, perficiēdamq; sententiā: hoc modo, *Ita ijs qui necessario profuerunt, haberi gratiam nō oportet.* Periodus est verborū ambitus, qui ex duobus ante pluribus membris conficitur, & sententiam absolutam atque perfectam continet. hæc vnico puncto clauditur. Sit hoc exemplum ex Musonio Gelliano, *Si quid turpe feceris cū voluptate, voluptas abit, turpitudo manet. Si quid honeste feceris cū labore laborabit, honestas manet.* Itē hoc alterū ex M. Tullio, *Vt ignis in aquam coniectus cōtinuo restinguitur & refrigeratur: Sic falsum crimen in purissimam, & castissimā vitam collatū, statim concidit, & extinguitur.* Quod si nō vnum, sed plura mēbra constituāt vnam partem Periodi, non singula membra duobus punctus notanda sunt, sed illud tantum, quod diuidit atq; dimidiat ipsam Periodum: reliquo vsitatius, & commodius distinguentur auerso semicirculo, & puncto semper imposito: quæ nota medium locum obtinet inter virgulam, & punctum geminum; ideoque tum super est adhibenda, cum sententia maiorem tarditatem requirit, quam sola virgula possit dare; minorem tamen, quam puncto duplici significatur: quale exemplum video, mihi in tempore excidisse. Sed accedat alterum Ciceronis ad Fratrē. *Et si non dubitabam, quin hanc epistolā multi nuncij fama deniq; esset ipsa sua celeritate superatura, tuq; ante ab alijs auditurus esse sannū*

tertium

tertiũ accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamẽ existimaui, a me quoque tibi huius molestiæ nũciũ perferri oportere. Habet autẽ hæc nota præcipuã uim suspendendi lectoris animum, hinc, puto, quidã has quattuor distinctionum species non male appellarunt, primam inchoatiuam siue Copulatiuam, alteram Suspensiuam, tertiam Conclusiuam, quartã denique Definitiuam seu finalem. Periodos autẽ longiores a literis maiusculis inchoari nobis placet: maxime si partem aliquam orationis concludant, uel sententiam contineant paullo diuersam a sermone superiore.

Apostrophus est nota reiectæ uocalis: ut, *Men rogas?* pro *Mene*, & *Ain'tu* pro *Aisne*.

Nota interrogationis est uirgula obliqua puncto super imposita: ut, *Cantando tu illum?*

Nota admirationis est recta uirgula supra punctum ducta ad perpendiculum: ut, *Me miserũ* & *O facinus non ferendum*

Parenthesis est quæ duobus semicirculis includit aliquid, quod sine orationis detrimento abesse potest: ut, *Ego (Superis bene iuuantibus) Romam cogito: & si eueniat (quod Dÿ prohibeant) discessio*. Verum, ut mihi quidem uidetur, optima, & certissima ratio huius facultatis perdiscendæ illa est, quã inclusi Nota proxima superiore.

De Verbo Inquam. Cap. 7.

IN uerbo, Inquam, multis modis peccatur, dum eo in omni oratione perinde utimur, ac Dico

Aio, Narro, cum quibus quamquam ſignificatione conuenit, vſu certe non ſemper conuenit. Non enim recte dixerimus: *P*lato inquit, Virtutem eſſe ſummũ bonum: vel Plato inquit, Virtus eſt ſummum bonum, vtro enim modo dicas, verbo inquã abuteris, eiuſq; proprium ac germanum vſum non tenes. Ergo ad bene vtendum, hæc duo habes animaduertere, alterum vt directa oratio ſit, non obliqua: alterum vt verbum hoc non ponatur in principio clauſulæ ſed vel in medio, vel in extremo, vel certe poſt vnam vocem ipſius orationis directæ, hoc pacto, Virtus, inquit Plato, eſt ſummum bonum: & Virtus eſt ſummum bonum, inquit Plato. Eſt autem obliqua oratio, qua dicimus, aut narramus aliquid per verbum infinitum: hoc modo, Dicebat Euripides, Virum bonum eſt ſemper bonum, nec propter calamitatem ingenium perdere, & Marcere ſine aduerſario virtutem, ait Seneca; & Negabat Demetrius, eum ſibi felicem videri, cui nihil vnquam accidiſſet aduerſi. Directa vero, ſeu ſimplex oratio eſt, in qua non ipſi per nos loquimur, ſed quaſi loquentem alium introducimus, & ſuis ipſum verbis vtentem: hoc pacto, Vir bonus eſt ſemper bonus, nec propter calamitatem ingenium perdit, inquit Euripides. Marcet ſine aduerſario virtus, inquit Seneca: & fœlix mihi non videtur, inquit Demetrius, cui nihil vnquam acciderit aduerſi. Neque vero difficile eſt, orationis formam commutare, & ex directa obliquam,

vel

vel contra ex obliqua directam facere, in hunc modum, Hoc boni habere cæcitatem, ſcribit Quinctilianus, quod mala ſua non videt, & B. Auguſtinus ait, Tenebras morum, non oculorum timendas eſſe. Hæc oblique, ſeu tranſuerſe relata ſunt: Reſtitue vtrique ſcriptori ſuam ſententiam, nec alijs, quam ipſorum verbis enuncia: orationem ex obliqua directam feceris, ea ſic habet, Hoc boni habet cæcitas, quod mala ſua non videt: & Tenebræ morum, non oculorum timendæ ſunt.

De Verbo Vereor. *Cap.* 8.

HAec verba Vereor, Metuo, Paueo, aliaque huiuſmodi, quæ timorem aut ſuſpicionem ſignificant, ſex modis variantur, adiecta, vel detracta, vel duplicata negatione ad hunc modum, Vereor ne vereor vt, vereor ne non: Item Non vereor ne, Non vereor vt, Non vereor ne non. Quæ tamẽ ſex formæ rediguntur ad quattuor, quia Vereor vt & Vereor ne non, prorſus eadem vim atq; vſum obtinent: itemque aliæ duæ, non vereor vt, Non vereor ne non.

Vereor vt, & Vereor ne non, per quæ duo diximus, omnino idem ſignificari, vſurpantur in ijs rebus, quas ipſi vellemus accidere, hoc modo, Vereor, vt pluat, vel ne non pluat, ideſt, Vellem ego quidem pluere, ſed non pluet, vt ſuſpicor; vereor vt Glycerium vxorẽ ducam, ideſt vt ſuſpicio mea eſt, non ducam ego vxorem Glycerium, ſed vellẽ ducere. Vereor vt tibi poſſim ſatisfacere, ide-

doleo, quod fortaſſe non potero ſatisfacere, Vereor vt acceperis meas literas, ideſt quantum ſuſpicior, non accepi, ac vellem vtique accepiſſes. Non pœnitet me multis, ijſdemq; perſpicuis exẽplis rem illuſtrare, in qua viros etiam magni nominis labi video. Ad ſummam illud tenendum eſt, Vereor vt, & Vereor ne non, vim negandi habere in ijs rebus, qnæ accidunt contra uoluntatem noſtram, quaſq; ipſi uellemus aliter euenire, ut, Vereor ne non ſuſtineam tantum onus, ideſt non ſuſtinebo, ut opinor, & Vereor, ut puer meus uiuat, ideſt non puto eſſe uicturum.

Contra, Vereor ne, affirmat in ijs rebus, quas nolumus, ut uereor ne peccet filius, ideſt peccabit ut puto; quod ego accidere profecto nollem. & Vereor, ne pater in morbum incidat, ne laboret, ne moriatur, ideſt ut me ſuſpicari amor cogit, in morbum incedet, laborabit, morietur; quæ ego certe nollem fieri, & uereor ne pluat ideſt fortaſſe pluet: ego autem, ſi res arbitrij mei ſit, nollem pluere. Hoc igitur, ut perſpicuum eſt, ſemper affirmat, adiuncta tamen aliqua ſuſpicione aut metu; ut illud alterum ſemper negat eodem modo.

His duabus loquendi formis, quas hactenus explicauimus, contrariæ ſunt aliæ duæ, quas ſubiungam. Non uereor, ſeu Non uereor ne non, quod idem ualet, & eſt fortaſſe uſitatius, reſpondet priori, quia rem conſtanter affirmat, omni dubitatione ſublata. Vt Non uereor ne non poſſim ſuſtinere,

re, ideſt ſuſtinebo certe. Non metuo me non me amet frater, ideſt compertum atq; exploratum habeo, me amari a fratre. Non vereor, ne non tu idem ſentias, ideſt pulchre intelligo, & certum ſcio, te quoque idem ſentire; neque eſt mihi dubium, quin ita ſentias.

Non vereor ne, reſpondet ſuperiori, quia præciſe, negat: vt Non vereor, ne me fallas, ideſt non falles: & Nunquam, veritus ſum, ne faceres, ideſt plane ſciebam, te non eſſe facturum. Non vereor, ne moriatur pater, ideſt non morietur, & nego eũ moriturum, Huic ſimilia ſunt, Non eſt periculum, ne ego cadam, ideſt non cadam certe. Non timeo, ne perdas litem, ideſt non perdas ego ſcio.

De verbo Vereor. *Cap. 9.*

VSum naturamque huius verbi habes ſupra in Notis ad paſſiua vocatiua. Nunc hoc amplius. Mihi viſus ſum ſcribere, & mihi viſum eſt ſcribere, vtrumque recte, & latine dicitur, ſed diuerſa ſignificatione. Nam viſus ſum ſcribere, hoc nimirum ſignificat. Exiſtimo me ſcripſiſſe, & (niſi fallor) ſcripſi, at viſum eſt ſcribere, longe aliter accipio. Et enim quaſi dixeris, Libitum eſt mihi ſcribere, & putaui ſcribendum eſſe. Porro videor (quod etiam noſtrate lingua facile intelligitur) duo ſignificat, Apparere, & Decernere, ſiue Statuere. *Mi parue di dirtelo, cioè (ſe io nõ m'ingãno) te'l*

dissi, & ho opinione d'hauertelo detto, Mihi dicere visus sum cõtra, *Mi parue di dirtelo cioè te'l volsi dire, giudicai che cosi fosse bene, e te'l dissi, perche mi piacque.* Mihi dicere visum est.

De ratione exponendi infinita per vt, per Quod. Cap. 10.

ELegans, & disertus Ludimagister ita præcipiebat de Infinitis exponendis, & ad suam regulam reuocandis, vt expositio ista semper fieret per Vt, nunquam per Quod: hoc modo, Meum filium opto bene valere, idest opto, vt meus filius bene ualeat; Nolui patrem tuum conflictari litibus, idest Nolui ut conflictaretur. Et in his alijsque similibus exẽplis ea regula locũ habet; non habet tamen in omnib⁹, qualia hęc sunt, quę subiũgã; Audio te studere; Scio me nõ esse impetraturũ. Quis enim hæc ita exponet? Audio ut tu studeas; & Scio ut ego impetrabo, uel impetrauero? Nihil a latino cãdore alienius, nihil ineptius. Res igitur sic habet.

Quædam sunt uerba infinita, quæ si uelis exponere, necessario exponenda sunt per Quod, ut Scio, meum Guarinum temere a uobis culpari, hoc est Scio quod temere culpatur. Quædam uero exponuntur per ut; Cupio uos resipiscere, hoc est Cupio ut resipiscatis. Quod si quispiam ex me quæret, ecquæ sit ratio discernendi ea uerba, quæ alterutram expositionem flagitant; & num quæ in his certa regula tradi possit; habeo, quod respondeam dupliciter. Primo licet illas particulas omit-

tere

tere. Terentius, Credo, impetrabo, ideſt, Credo quod impetrabo. Sic Cicero ad Atticum, Volo ames cõſtantiam meam, ideſt Volo vt ames. Atq; hoc quidem genus reſolutionis vſitatiſſimum eſt, ſed pueris initio minus aptum; cum hos oporteat, quam formulam de ſua lingua vertendam accepe runt, eam ipſam totidem plane verbis latinis reddere; nullum deeſſe nullum redundare. Verum non ita multo poſt huic quoque rationi aſſueſcere poterunt, eaque ſępius vti, quam hæc altera, præſertim ſi expoſitio cadat in Quod.

Secunda exponendi ratio eſt per Quod, vel per vt, notato verborum diſcrimine, quibus hanc, vel illam particulam adiungi conuenit. Hoc vero diſcrimen noſſe facile eſt. Cum enim in illis formu lis duo ſint verba, vnum infiniti modi, alterum finiti; conſideranda eſt actio vtriuſque verbi, videndumque vtra prior, vtra poſterior ſit. Nam ſi actio verbi finiti prior, eſt, infiniti poſterior; ibi neceſſario requiritur expoſitio per vt; ſit hoc exẽplum, Cupio vos diſcere. In quo liquido conſtat, actionem verbi finiti præcedere, illam vero alteram infiniti poſt venire, dicam planius; meum cupere antecedit, veſtrum diſcere conſequitur. Ergo ſic exponemus, Cupio vt diſcatis. Contra cum actio verbi finiti poſterior eſt, infiniti autem prior ibi ſit expoſitio per Quod. Sit hoc exemplum. Doleo vos mihi detrahere. In quo perſpicuum eſt, anteire veſtram detractionem, & ſubſequi dolorē

meum,ideo ſic exponemus. Doleo quod mihi detrahitis. Denique vt vno verbo concludam,Quod quaſi cauſam,vt quaſi effectum deſignat. Quia ſi dixerim, Agere fero, quod me inſectamini; quis non videat inſectationē veſtram eſſe cauſam ęgritudinis meæ? Contra,Cupio vt ſileatis, hic quoq; quis non intelligit,veſtrum ſilentium fore effectū, vel quaſi effectum cupiditatis meæ?

Itaq; cum ſæpe idem verbum duplicem habeat ſignificationem,harū ſi altera cauſam deſignat,altera effectum: idem verbo primo modo per Quod, ſecundo per vt exponatur. Tale eſt verbum Dico, quod cū ſignificat Narro,amat exponi per quod: vt Communes amici dicunt, quod mihi magnam iniuriam facitis,ſi vero vſurpatur pro Impero, per vt reſoluitur: vt pater dixit mihi, vt iniuriā ęquo animo feram. Verborum autem, poſt quæ ſępius quod, aut ſæpius vt veteres ponebant, claſſes diſtinctæ habentur ſupra in Notis ad infinita.

ADMONITIONES ante Proſodiam.

QVattuor ſunt Grāmatices partes,Orthographiæ quæ in literis, Proſodia quæ in ſyllabis, Analogia quę in dictionibus,Syntaxis quę in orōne verſatur De quib⁹ ſingulis cū in Guarino ea tātū prępeperimus quæ ad puerilē inſtitutiotē ſatis fore arbitrati ſumus; nō ſuadet,vt ea vberius atq; accuratius perſequamur q̃ pueris ex grāmaticorū sēticeto egreſſis,viā ſternunt in Parnaſſū,eoſq;in amœnos muſarū hortos introducūt

Hoc

Hoc vero iter, vt planius, breuius, & expeditius reddatur, hac nimirũ cẽseo eſse ingrediẽdũ, atq; hoc ordine progrediẽdũ. Principio tradere oportet tironibus rudẽ quãdã cognitionẽ Verſuũ metiendorũ, nõ quidẽ omniũ (quod poſtea cõmodius fiet) ſed tantummodo Hexametri, & Pẽtametri, quorũ rationem habes infra explicatam, huius Metrologiæ Capitulo quarto.

Cẽſeo aũt pueros inter docendũ, regulas ſyllabarũ; imo, & ante docẽdũ per dies aliquot in metiẽdis, ſiue (vt vulgo aiũt) ſcandẽdis verſib⁹ eſſe exercendos, totas idẽtidẽ paginas ex Ouidio, Tibullo, Martiale in nullũ modũ recurrant, atq; recantent. Notaui frequẽter ad texendũ carmen magis idoneos ſolere eſſe, qui ſciẽtius reſoluũt, & retexunt aliena propemodum ſua ſponte.

Hoc igitur primũ duco eſſe faciendũ, quod comperi tã eſſe aptũ diſcentibus, quam docentibus, expeditum. Et hæc vocalis quædã exercitatio eſt ſequitur altera, quæ ad meditandũ atq; ad ſcribendũ magis pertinet: dico de verſib⁹ reconcinadis atq; in priſtinam formã redigẽdis, quos Præceptor ante turbauerit, ac diſtraue rit cõfuſos ad quam pariter exercitationem conſuefacere oportet adoleſcentes, vbi tantũ metiri carmen didicerint, & primitias ſyllabarũ deguſtauerint, neque ob hãc cauſam docere aliud neceſſe eſt, niſi vt in componẽdo aures conſulant, & ad illarũ voluntatem carmina rotũdent, ego hanc do vnã, & certã regulam, vt carmẽ facturi, aut refacturi, ſemper a fine incipiãt, & in hexametro dactylũ illum atq; ſpondæum prius expediant, qui vltimũ in carmine locũ occupare debent

Dei-

Primus ab oris, mittit Vlysses, Ibis in vrbem.

Et alia eodem modo in pētametro autē iubeo pariter inuestigare duos dactilos extremos cum cęsura in hūc modum — Attamen ipse veni. Non licet ire tuo, Tardat arena pedes, *& sic in omnibus pedes enim anteriores, his dispositis, facillime adnectūtur, & inserūtur. Nihil mihi rescribas* — Hei mihi quod domino — Alta puellares —

Ad recte autem metiendum, & componendum, Poeticas figuras, Synalephoen, Ecthlipsin, aliasque huc facientes, a regulis Grāmaticis repeti oportet, atque in hūc locum transferri, & redoceri. Potissimū nosse pueros decet, in quibus dictionibus frequenter cōtractiones fieri contingit, qualia sunt primum nomina hæc, & pronomina, Dij Dijs, ijs ijsdem, cui, huic, semihomo, semianimis eodem Ouidius.

Dij Maris, & Cœli (quid enī nisi vota supersūt?)
Non eodem cursu respondent vltima primis.

Item hæc verba deerat, deerit, deerunt, deesse, anteit, quæ sæpius disyllaba occurrunt apud Poetas, quā trisyllaba, sic ante ambulo quadrisyllabam, Graueolētia pentasyllabum, aliaq; non pauca. Horatius.

Difficiles aditus primos habet, haud mihi deero.

Item Aduerbia, Dein, Deinde, Deinceps, Dehinc, Antehac. Catullus.

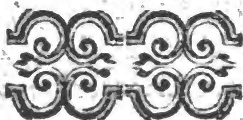
Deinde usque altera mille, deinde centum.

Versus est Palecius Hēdecasyllabus, in quo Dein monosyllabū est Deinde disyllabū, Sed hęc tā subtiliter prosequi diffidētis est solertię studio peritię Docentiū.

PRO-

PROSODIA VERSIBVS COMPREHENSA

Cum breuibus Notis.

DE PRIMIS SYLLABIS.

Caput Primum.

Syllabarum duplex diuisio.

V AE prima in uerbo eſt, ea ſyllaba prima uocatur.

In medio reſidens; media eſt; uocem ultima claudens.

Vltima cenſetur, uel ſi non amplius una eſt.

Syllaba præterea breuis eſt, uel longa, uel anceps.

EXPLICATIO.

QVod hoc loco ad rationem docendi pertinet. Primas ſyllabas appellamus, quæ primum in dictionibus locũ obtinent, medias, quæcũq; in medio ſitæ ſũt. Vltimas, quę lectionẽ terminant clauduntq; ut in Iuſtinianus. In prima eſt, nus vltima, ſti, ni, a media omnes, monoſyllaba in vltimis numerãtur, Dux, eſt, Rex.

præ

Præterea omnis syllaba vel breuis est, vt Fames, Herus, Pater, vel longa, vt Fama, Heros, Mater, vel communis atque anceps, id est nunc breuis, nunc longa vt Patris, Duplex, Atlas.

Primæ syllabæ quantitas.

PRima modis octo noſcetur ſyllaba quanta eſt
Diphthongo, Poſitu, Vocali, Præpoſitura,
Compoſita, Deriuatu, vel Lege, vel Vſu.

EXPLICATIO.

PRimæ syllabæ quãtitas octo modis cognoscitur, Diphthongo, positione, vocali ante vocalem, præpositione, compositione, deriuatione, regula, & exemplo. Sed ex his quattuor ad medias etiã, atq; vltimas syllabas extenduntur, ideoq; generales modi appellantur, diphthongo, positio vocalis ante aliam, exemplum.

De Diphthongo. Præceptum primum.

DIphthongus Græcis producitur atq; Latinis.
At ſi vocalis lateri coniuncta ſequatur,
Eſſe poteſt etiam breuis: vt Præire, Præuſtus.

EXPLICATIO.

OMnis diphthongus tã in græcis, quam in latinis dictionibus producitur, vt Aeneas, Cœlũ Paulus Euripides. At sequente vocali, nos quidem commune habemus, & sine discrimine corripimus producimus, vt Græcifaciunt in suis, alij voces latina semper corripiunt, vt græcas semper producunt: his videlicet moti exemplis. Virg. lib. 7. Aeneidos.

Stipitibus duris agitur, ſudibuſue præuſtis.

Item libro sexto,

Reſponſis

Responsis horrent diuum, & Mæotica tellus.

Sic etiam Lucanus libro tertio.

Quaq; fretus terrens Mæotidas egerat vndas.

Nos tamen (vt antea diximus) in re rationeq; syllabaria sumus de -- industria laxiores: & vnũ aliquod non ignobilis poetæ testimonium satis putamus, ad regulam staduendã Quia ergo Statius in Præire *produ cit primam; & Ouidius in Mæotis, corripit eandem: ego in his pariter, atq; in ceteris idem nobis licere arbitror. Locus est apud Statium Thebaidos lib. 6.*

Tunc vero Oeclides quãquã iam certa sequẽti
Præmia, cum vacuus domino præiret Arion;
Ardet adhuc, cupiens vel inanem vincere currũ

Sic Ouidius Tristium lib. 3. eleg. 12.

Frigora iam Zephyri minuũt, annoq; peracto,
Longior antiquis visa Mæotis Hiems.

De Positione. Præceptum secundum.

CVm postponentur vocali consõna bina,
Vel duplex, positu dicetur syllaba longa;
Sed si post mutam liquida est in syllaba eadem,
Si qua breuis præeat vocalis, redditur anceps.
Vt Patris, & Patri, Recludo, Retracto, Refungo.

EXPLICATIO.

VOcales ante duas consonantes vel vnam duplicẽ eiusdem dictionis, lõga est Positione; *vt Marcus Aio, Fraxinus, Mezentius, Amazon. At si ex duabus consonantibus prima erit muta altera liquida; tunc vocalis natura breuis fiet anceps; vt patris, duplex, quadrupes, tenebre voluere. Ouidius.*

Et primo ſimilis volucri, mox vera volucris. Itē
Nox tenebras profert, expellit Apollo tenebras

At ſi præcedens vocalis natura fuerit longa, ſēper eſt longa: vt Matris, aeris, theatrum, ſalubre lauacrū.

Poſitio autem triplex eſt, vel tribus in locis poteſt cō tīgere, primū tota in vnica dictione, vt Rex Magiſter Minax, & hæc ſemper longā faciet vocalē præcedentē, quo modo iam expoſuimus ſecundo eſt ſæpe in dictionibus diuerſis cū altera conſonans tenet finē præcedētis, & altera principiū ſequētis: vt Per mare, per terra— *Et hæc quoq; sēper ꝓducit vocalē antecedētē, imo magis ꝓducit quia poſitio diuiſa vim obtinet maiorē: tertio ſtat quādoq́, tota in dictione ſequenti, vt* Aequora ſternuntur — Occulta ſpolia — Forte tranſtra ſuper — *Et hæc quidem (ſicut nos præcipere noſtris ſolemus) vocalem dictionis præcedenti breuē natura facit cōmunem, alij negant huic poſitioni vim vllam eſſe ad producendā breuē vocalem: quorum ratio magnis rectibus reuincitur. Iuuenalis ſatyr. VIII.*

Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.

Silius Italicus libro IX.

Immane ſtridens agitur, crebroq; coacta
Vulnere bellatrix — Et Mart. in Ant. lib. V.
Quid gladiū demens Romana ſtringis in hora.

Item Virgilius libro quarto Aeneidos.

Ferte citi ferrum: date tela: ſcandite muros.

Non negauerim tamen, eandem ſyllabā fortaſſe ſæpius produci: vt apud Ouidium libro ſecundo Met.

In ſolio Phoebus claris lucente ſmaragdis.

Et

Et apud Virgilium lib: tertio Aeneidos.

Iāmedio apparet fluctu nemorosa Zacynthos.

Et apud Lucanum lib. secundo De Bello Ciuili.

Tales, fama canit, tumidū super ęquora Xersē.
Construxisse vias —

EXCEPTIO.

I Media inter duas vocales, in cōpositis a Iuno, vt Bijugus Quadrijugus simplex consonans est, non duplex. Ideo præcedens vocalis corripitur. Virg. Aeneid. libro decimo, & septimo.

Interea bijugis infert se Lucagus albis.
Centū quadrijugos agitabā ad flumina currus.

In verbis Obruo, Abluo, Oblino alijsq; similibus prima syllaba, & si breuis natura est, tamen corripi nō potest per mutam cū liquida sequentem, eo quod, b, r, & b, l, non in eadē syllaba numerantur, sed in diuersis: cū altera cōsonans pertineat ad pręposition ē Ab vel Ob, primā syllabam, altera vero ad ipsum verbū, syllabam secundā propter compositionem hoc modo, Ob-ruo, Ab-luo, Ob-lino, Ad-repo. Nanq; vt vocalis breuis anceps fiat per hanc debilem Positionem necesse est ambas cōsonantes pertinere ad vocalem sequentem, & cum eæ coniungi hoc pacto: Re--flecto, Re--cludo, A--dria Oeno--tria.

ADMONITIO.

AD rationē pronunciandi hoc insuper scire oportet, omnes dictiones siue græcas, siue latinas, quæ habent vocalē natura breuē ante mutā cū aliqua, breuiter esse proferendas insoluto ordine: vt funebre, lugu-

bre, mediocre, affabre, integrũ palpebra, pharetra, Cleopatra, Nicocles, Agatocles, Insubres, Idolatra, & reliquas tales, quæ vero dictiones eandẽ habẽt natura lõgã, sicut in carmine, ita semper in prosa sunt producẽdæ: vt salubre inualucrũ, lauacrũ, ventilabrũ, candelabrũ, & alia generis eiusdẽ. Placet tamẽ doctissimis viris, quod Muretus Prçceptor *meus laudabat, & in more habebat, vt nõnullis ratio auriũ habeatur, vulgarisq; consuetudinis, maxime in proprijs græcorũ, vt pericles, patroclus, aliaq; non pauca. Quæ licet breuẽ habeant penultimã, & sit in carmine communis: tamen aures insigniter offendi videntur, si breuiter pronũcies inter loquendũ, inter disserendum. Quamobrẽ ego in talibus discrimẽ nõ fecerim, curia ne an producta efferãtur in prosis, propendeo etiã in hanc partem facilius, vt lõga efferas, si Tuscus ita effert quædam, vt Chiragra; podagra, & pauca talia.*

De vocalis ante vocalem. Prçceptum *tertium.*

VOcalis breuis est, alia subeunte latinis.
Produces Fio, sed non Fierem Fierique.
Produc, e clausum uocalibus, ut speciei:
Corripe non clausum, Fideique, Speciq; Reiq;
Vnius est anceps, non Alterius, nec Alius.
In Græcis uarius plerarumq; usus habetur.

EXPLICATIO.

VOcalis ante vocalem in latinis dictionib⁹ corripitur, vt Tius, Deus, Meus, Tantũ in fio longa est modo R, *nõ subsequatur, vt Fierem. Ouid.*

Omnia iam fient, fieri quæ posse negabam.

Græca

Græca vero ex græcis petenda sunt, aut ex consuetudine veterum poetarū. Quæ per iota scribuntur; sæpe communis sunt. Virg.

Tergeminãq; Hecaten, tria virginis ora Dianæ.
Idem. Exercet Diana choros --

EXPLICATIO.

IN medijs syllabis tres occurrūt exceptiones, primū genitiui, & datiui quintæ declinationis, e mediū inter duas vocales producūt, vt diei, faciei, speciei non medium autem corripiunt, vt fidei, spei, rei.

Secūdo genitiui desinētes in ius, vt vnius illius, ipsius, i, longū habent in soluta oratione, sed in carmine communē, præter alterius, qui semper corripitur, & alius, qui semper producitur. Horatius, & Virgilius.

Nullius, addictus iurare in verba magistri
Magnanimosq; duces, totiusq; ex ordine gētis.
Mores, & studia, & populus, & proelia dicam.

Tertio priscus genitiuus, in, ai, penultimā producit, vt aurai, terrai, aquai, pro auræ, terræ, aquæ Virg. lib. VI.

Aetherium sensum, atq; auri simplicis ignem.

Nomina quoq; in eius trisyllabū producunt e, ante i, vt Priameius, Cythereia, Elegeia. Ouid. Meta. 4.

Erigit indicij memorē Cythereia pœnā. Idem.
Flebilis indignos Elegeia solue capillos.

De præpositione, Præceptum quartum.

ESt Re breue, vt Redeo, Refero. Sed protrahe Refert.
Vtile significans: vt magni hæc regula Refert.

In græcis pro breue: vt Promachus, Prochus, atque Prometeus.

In Latio longũ est: Procumbo, Profero, Prodo.

Corripe compostũ Fugio, & Profugus, Pronepósque.

Atque Profana, Profunda, Professa, Profesta Profari.

Quę post ponẽtur, communia crede: Propago,

Et propino, Profundo, Procuro, Propello, Propulso.

EXPLICATIO.

PRæpositio quanta per se stat, tanta in compositione reperitur, vt obitus primam corripit, quia ob, breuis est: contra defero primam producit, quia de, longa est. Quæ autẽ præpositiones sint per se breues, aut per se lõgæ, docetur, infra in vltimis syllabis suo loco. Inde scilicet cognosces breuia esse Ab, Ob, Sub, Ad, In, Per, Super, Subter: ideoq́; corripi debere in abeo, obeo, subeo adigo, inhabito, pereo, superaddo, contra esse longas, A E, DE, EX, vt in compositis Amitto, Emitto, Demitto, Exhaurio.

Sed cũ ex præpositionibus quædam non inueniantur separate, vt Re, Se, Di, quæ tantummodo in compositis cernuntur, vt in Recondo, Sepono, Diduco; hic saltem doceri pueros oportet, quod Re in cõpositis semper corripitur, præterquam in refert pro interest. Se producitur semper, vt separo, secerno. Di pariter producitur vt Diuerbero, Dimitto, Dimoue, excipe tantum Dirimo, Disertus, quæ breuia sunt.

Pro

Pro in græcis est breue, quia scribitur ab illis per omicron: in latinis autẽ dictionibus est longũ, vt procũbo, proturbo, excipe profugio, profugus, profugiũ, pronepos proneptis, item profanus, profundus, profiteor, professus, professio, profestus, profaris, vel profare sic proficiscor, & profecto tã participiũ quam aduerbiũ.

Pro cõmune in his censetur: propello, propullo, procuro, propino profundo, & propago tam verbo quã nomine, tam si progeniem quam si vitem significet.

De Compositione. Præceptum quinctum.

COmponẽdo scies disyllaba dictio quanta est.
Indicat, expono, primam producere pono.
In fero correptam tibi perfero dicit eandem.
Certius ista tamen per vatum exempla docemur.

EXPLICATIO.

PEr compositionẽ voces duarum syllabarum sæpe cognoscuntur, quantæ sint, propter accentum, seu rectam pronunciationem, vt pono, impono, fero, perfero, potens omnipotens, prudens inprudens, sanus insanus. Quoties tamen dubitare continget, quonam modo in dictionibus etiam compositis penultimã efferre debeamus; præsens certumq́, perfugium nobis datur ad testimonia Poetarum.

De Deriuatione. Præceptum sextum.

DEriuata suæ vox seruat originis vsum.
Ergo Pater cogit secum breuiare Paternum.
Contra Maternum cogit producere Mater.
Profusum patitur fieri commune Profundo.
Non nulla excipies, quæ prosa vsusq; docebunt

EXPLICATIO.

DEriuata primitiuorũ naturam seruant: vt Paternus a Pater primã corripit: Maternus a Mater primã producit: profusus a profundo primam commune habet. Sic Orator, oratio, orans, oraturus, primã producunt, vt verbum oro: vnde exoro, contra amor amicus, amabilis, amãs, amaturus, amandus, amatus, amanter, primam corripiunt; vt amo: vnde redamo.

EXCEPTIO.

DEriuatiua quędã breuia sunt a primitiuis lõgis vt didax, & maledicus adico, Dux ducis, redux reducis, & tradux traducis a duco: fides a fido, lucerna a luceo, sagax a sago, vnde sagus, & saga, & pręsagus pariter lõga, soporo sopio: odium ab odi. Vadum & vades a vado, cum alijs nonnullis.

Deriuatiua quędã longa sunt a primitiuis breuibus, vt sedes a sedeo, vires a vireo, laterna a latea, tegula a tego, rex regis, & regula a rego, lex legis a lego, fomes, & fomentũ a foueo, vox vocis, & vociferor a voco, iunior a iuuenis, macero a macer, nonus a nouem, denus a decem, aliaq; non nulla, in quibus tamẽ ratio deriuationis obscurior videtur.

PRAECEPTVM SEPTIMVM.

De præteritis atque Supinis disyllabis.

Regula prima.

PRoduc Perfectũ disyllabon atq; Supinum,
Vt Moui, vt Motum. Perfecta sed excipe sena

Quæ

Quæ dāt verba Fero, Scīdo, Fido, Bibo, Do, Sto;
Atq; supina nouem, Datum, Itumque, Quitumque, Citumque,
Adde, Satumque, Situmque, Ratumque, Rutumque, Litumque.

EXPLICATIO.

PRæterita disyllaba primā producant, licet veniant a præsentis correpto: vt veni, vidi, laui, moui, & quæcumq; ab his deriuantur, vt venerā videram, venero, videro, venisse, uidisse, aliaq; rationis eiusdē, item supina, ut motum, lotum, uisum, & hinc deriuata, ut maturus, loturus, uisurus, motio, lotio, uisio, motus, lotus, uisus, & si quæ alia hinc deducūtur per analogiā

Exceptiones duæ.

SEx præterita disyllaba corripiunt primā, ut tuli a fero, scidi a scindo, fidi a findo, bibi a bibo, dedi a do, siti a sto, sic composita ex istis corripiunt penultimā, ut attuli, discidi, diffidi, præbibi, circundedi, adstiti, sed ab scidi nunc breue, nūc longū vsurpatur: quia uel a scindo, uel a cædo potest componi.

Exceptio altera de Supinis.

NOuē supina disyllaba primam corripiunt, vt datum a do, itum ab eo, quitum a queo, citū a cieo, satum a sero situm a sino, ratum a reor, rutum a ruo, litū a lino, sic composita ex istis corripiunt penultimā vt cirdundatus, reditus, inuitus, transitus, consitus, desitus, irritus, obrutus, dirutus, plitus, interlitus, at excitus mediam habet communem, quia uel a cieo deducitur, uel a cio cis quarta coniugationis

De præteritis geminatis. Regula secunda.

QVæ geminãt, ea corripiũt perfecta priorem;
Sic Popugi à Pũgo dices, à Pẽdo Pependi.

EXPLICATIO.

P*Ræterita principium geminãtia semper corripiũt primã, & sæpius secundam, idest quoties positio non obstat: ut Pepuli à pello, Tutudi à tundo, Didici à disco, Cecidi à cado.* Excipr *tantum duo, in quibus secunda producitur, etiam si abest positio: Cecidi à cędo, & pepedi à pedo.*

EXCEPTIO.

CEtera præsentis naturam verba sequuntur,
Hæc tria si tollas, Genui, Posui, Potuique.

EXPLICATIO.

A*Lia præterita, & supina retinent quantitatem* P*ræsentis indicatiui vt clamo, clamaui, clamatum primam producunt, voco, vocaui, vocatum primã corripiunt, profundo, profundi, profusum, primam variant.* Ex*cipiuntur tria, quę à præsenti producto primam corripiunt: posui positum, à pono, genui, genitum à gigno: & potui à possum.*

De Exemplo. Præceptum octauum.

DEnique præceptis antestant omnibus vna,
Quę tibi prebuerint celebres exẽpla Poetę.
Vt si nos velis primam in Didoq; Manuq;
Pentameter poterit Nasonis dicere versus,
IPSA sua Dido concidit vsa manu.

EX

EXPLICATIO. 144

NVlla est ratio certior cognoscendæ quãtitatis omnium syllabarum, quam exemplum. Ideo ad poetandum nihil est expeditius atq; cõmodius, quã multos legere, explicare, ediscere celebres Poetas.

DE MEDIIS SYLLABIS.

Caput secundum.

SYllaba quæcũq; in medio comprensa tenetur,
Quattuor hisce modis cognoscitur, ante relatis.
Diphthongo, positu, vocali, aut teste Poeta:
Illa sed accentu proprie discernitur vno,
Verba recidendo, cum syllaba quarta moratur.
Sic fortunatus dicit fortuna secundam
Tendere productam: sic Maximianus eandem
Corripere, ex ipso declarat Maximus ortu.

EXPLICATIO.

MEdia syllaba quinque modis cognoscitur, Diphthongo, vt comœdia, tragœdia; positione, vt Saturnus, Fonteius: vocali ante vocalẽ, vt Delius, Flauius. Exemplo vt Matutinus, quod vocabulum duas medias producere intelligimus ex vulgato versu.

Et matutino rore madebat humus.

DEniq; accẽtu penultimæ cognoscuntur propter rectã germanamque pronunciationem hoc modo. Accentus si penultimam afficit, longam facit, vt fortuna, natura, vrbanus: si non afficit, breuem facit: vt fabula, Hercules, Rusticus. At si dictio erit quattuor aut plurium syllabarum, cõtrahere illã debemus, & ex eo, quod reliquũ erit, dicere quãtitatem hoc pacto; am-

verã amauero, amauisse producũt secũdã, quia syllabis detractis ad principiũ redeundo intelligimus, ea quã titatẽ mutuari a præterito perfecto amaui, sic obtuleram, obtulerim, obtulissem, corripiunt secundã: quia eadem corripitur in obtuli perfecto indicatiui, a quo illæ voces deriuantur. Sic Herculanus corripit secundã & albinouanus eandẽ producit, quia nomina decurtata vtriusq; sunt Hercules, & Albinus. Implerisque istorum tamẽ, & maxime in nominibus proprÿs, poetæ medias syllabas indiferenter vsurpant, nunc breues nunc longas. Dux esto aspirantibus ad Musas iudicium aurium, & imitatio meliorum.

Appendix.

Nomina adiectiua, in inus desinẽtia, duum generũ sunt, vel duplicẽ habent originem, & pro ea propriã sibi adsciscunt quantitatẽ in penultimis. Nã qię a substantiuis rerum animatarum descendunt producunt penultimam: vt a mustela, mustelinus, à mure murinus, a caballo caballinus, ab ansere anserinus, huc pertinent festinus clãdestinus, mediastinus. Quæ autẽ veniunt a substantiuis rerum non animatarũ eãdem semper corripiũt: vt crystallinus a cristallo, adamantinus ab adamante, coccinus a cocco, ianthinus a genere coloris violacei, faginus a fago, cedrinus a cedro, cupressinus a cupressu, oliaginus ab olea, amygdalinus ab amygdala, bissinus a bisso. Sic temporũ nomina, vt crastinus a cras, serotinus a sero, perẽdinus a perẽdie, hinc excipe tantũ duo, in quibus penultima producitur, matutinus, & vespertinus.

Martial.

145

Martial. lib. xiv.

Fragere dũ metuis, frangis chryſtallina: peccãt
Securæ nimium ſollicitæq; manus.

Serenus.

Fertur amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibendus.

Virgilius.

Poſt valido nitens ſub pondere faginus axis.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Caput tertium.

VLtima Diphthongo, poſitu, Exemploque docetur.
Quanta ſit: vna omnes metitur Regula fines.
Extrema in cunctis cenſetur verſibus anceps.

EXPLICATIO.

VLtima ſyllaba quatuor modis cognoſcitur. Diphthongo, vt muſæ poſitione, vt Mars Aiax, Exemplo, vt contra, quod ſiue aduerbium ſiue præpoſitionem Manilius iterũ atq; iterum corripit: alÿ ſemper producunt, nobis eſt ad libitum. Deniq; regula, quę ſigillatim finalibus literis admota, ſcrutatur vltimæ ſyllabæ quantitatẽ, dummodo hoc antea ſciatur, in omni Verſuũ genere, vltimã ſyllabam haberi communem.

A, in fine.

A produc: vt Ama. Breuies, Ita poſtea, & eia,
Et Quia ſic omnes caſus: vt carmina ſextum.
Excipe: vt à Muſa, græcos adiunge vocandi.
Sed cõtra, & fruſtra, & numeros in ginta licebit
Ad libitum varies, quaquam ſunt lõga Ma-

EXPLICATIO.

QVæ desinunt in A, producuntur: vt Antea, Interea, Præterea, Ama Canta, corripiunt Ita, Eia, Quia, Postea, itē omnes casus in A. vt hic Poeta O Poeta, hæc carmina. Sed ablatiui casus producūtur vt à musa, & vocatiui a non inib⁹ in as: vt ò Aenea, ò Andrea, ò Thoma. Communia sunt contra, Frustra, & Numeralia, in ginta, vt Triginta. Quadraginta, licet hæc quidem apud veteres Poetas sępius producta inueniantur.

E, in fine.

E, breuia. Produc. primum monosyllaba, sed nō
Encliticas tres, vt Que, ve, Atq; ne. Lōga deīde
Censentur flexus aduerbia cuncta secundi,
Vt pulchre docte, sed nō male, nec bene. Lōga
Sunt etiam cete, tempe, fermeque, fereq;
Valdeq; à valide, sic omnia nomina quinctæ,
Ac primæ; vt Laertiade. Specieque, deique.
His adiūge fame, vt pereunt morboq; fameq;
Adde doce, præbe cense, similesq; secundi,
Ordinis actiui voces. Communia sunto.
At non sępe, vide atq; vale, caue, sæpius esto.

EXPLICATIO.

E corripitur, vt Mare, Mane, Mille, Excipe primū monosyllaba, vt me, te se, præter hæc tria, quę pro &, ve pro vel, ne pro an, quibus adde totidem Adiectiones syllabicas, pte, ce, te: vt meopte tuopte, hasce, tute. Secundo aduerbia facta ex omnibus secundæ declinationis, vt pulchre docte, pulcherrime, doctissi-

me.

me: si valde, ferme, fere, obe; sed bene, & male corripiuntur, & sic aduerbia tertiæ declinationis, vt dulce, triste, facile: tertio omnes casus in E, primæ, & quinctæ declinationis, vt Penelope, Anchise, Die, Re, cum compositis, quare, hodie, pridie, quotidie, quarto vocē primam imperatiui secundæ coniugationis actiuorū, vt doce, habe, sustine: sed caue vide, vale communia sunt: primum sæpius corripitur, alia duo varius.

I, in fine.

I Producatur, casus dandi atque vocandi (rilli.
Corripe gręcorū; vt Pari, Daphnidi, Tethi, Ama
Tū nisi, tum quasi, sed variāt ibi, vbi atq; datiui
Rite cuique, mihique, tibique vicissim.
Semper vbiq; tamen dices, & semper Ibidem.

EXPLICATIO.

I Producitur, vt Boni, Viri, Antoni, Patri, Si, Ni, Corripe gręcos datiuos, & vocatiuos, vt Daphnidi, Thetidi, Alexi, datiui tamē etiā longi reperiuntur apud Catullum. Nisi, & Quasi sæpius breues sūt: Ibi, Vbi, tum compositis, & sic mihi tibi sibi ad libitum vsurpātur. Cui monosyllabū semper producitur, Disyllabum melius corripitur: Media tamen longa est in compositis duobus ibidem, & vbique.

O, in fine.

O Commune datur, monosyllaba protrahe tātū
Vt Do, Sto: & casus ablatiuum atq; datiuum
Vt Magno Domino, sic inde aduerbia nata,
Vt Merito, Multo, produc Ideoque, Abeoque.
Produc, & gręca, vt Sappho, Dido atq; Calip

Imo Citto, Ambo, Duo, Scio, Nescio, curta putantur.

Et modo: sed variant. Ergo pro gratia lōgū est,

EXPLICATIO.

O *finita communia sunt, ut fando amo quando, producuntur primū monosyllaba, ut o, do sto flo, deinde casus datiui, & ablatiui cum aduerbijs inde ortis, ut Domino multo merito tanto quanto falso, & alia generis eiusdem, his adiunge adeo ideo, producuntur etiam græca, quæ desinūt in omega, ut dido clio electo androgeo, tamē nomina propria masculina etiā breuia sunt, ut Apollo Pluto, Plato Zeno, communia sunt, licet sæpius correpta inueniantur, ego imo illi eo cito duo ambo scio nescio, ut modo cum compositis ut quomodo tantummodo, item sero, & uero, cum est coniunctio, nam uero aduerbium est semper longum. Ergo pro causa producitur, alias ad libitum usurpatur.*

V B D T in fine.

V produc semper. B D atq; T corripe semper:
Vt Cornu, Tonitru, Caput, Occiput, Illud & Ob, Sub.

EXPLICATIO.

V *finita producūntur, ut tu fructu senatu, finita in consonantes D B T corripiuntur, ut ab ad caput. Hebrææ, & peregrina ferme communia putantur.*

C L M in fine.

L breue, C longum, poteris M dicere neutrum:
Namque per Ecthlipsin moritur -- Mult'ille. Perempt'est.

Sin viuat, curtum est, vt -- Millia militum octo.
Longa fac in primo Nil Sol Sal: curta secundo
Nec donec, variãt pronomẽ hic, & fac, & lac.

EXPLICATIO.

L corripitur vt pol aedepol, nel fel, Annibal, Consul. Excipe sol sal, & nil, quod ex nihil contractũ est. Hæbrea variãt, vt Gabriel Michael Daniel. Docti quidã producere malunt, quia desinant per longum vocalem.

C longa est, vt ac huc illuc hoc sic, excipe nec donec, quæ semper breuia sunt. Hic pronomẽ, & lac, & fac cõmunia sunt, item peregrina, vt Lamech, Abimelech, Melchisedech, Sadoch quidã corripi negant, quia desinit per o magnum.

E prisco seculo breue fuit. Ennius.
Insignita fere tum millia militum octo.
Nũc vel positione producitur, vel per Ecthlipsin cum vocali antecedente perimitur: vt mult' ille pro multũ ille.

N, in fine.

N Breuia, produc monosyllaba, præter in atq; (An.
Græcaq; vt Aenean, Anchisen atque Agamemnon.

EXPLICATIO.

N corripitur, vt nomen, carmen, daphnin, erinnyn Medean, Menelaon, & quæcumque in græcis desinũt per on breue, vt Ilion, Scorpion, Tenedon. Nanque in n desinut per vocalẽ longam ita vel omiga producũtur: vt Anchisen, Penelopen, Agame-

sic quæ per A longum, vt Titan, Pæan Aenean. In latinis autem monosyllaba longa sunt, vt Non, Quin, Sin, Vin pro Visne, tantum excipe In & An, quæ semper breuiantur.

R, in fine.

R Breuis est, longā facies quod nomen in Eris
Dat patriū casū: vt crater, ver atq; character.
Sic Aer, Aether, & Iber, his adijce Lar Nar.
Far, Fur, Par, Cur. Cor melius breue: Celtiber
anceps.

EXPLICATIO.

R *Corripitur vt Cæsar, calcar, puer, pater, vir, semiuir, legar ordiar, &c. Producūtur nominatiui in ER, quorum genitiuus est in eris productū: vt ver veris, crater crateris, caracter caracteris. Sic aer, & aether quamquā eris corripiunt, producūtur etiā sex Monosyllaba Lar, Nar, Far, Fur, Cur, Par, cū compositis, vt Cōpar, Impar, Dispar, Cor, & Celtiber communia sunt: licet rarius producta inueniantur.*

As, in fine.

AS longū, vt vas atq; Nefas, sed corripe græca
Queis genitiuus Adis; ceu Pallas, Olympias, Hellas.
Adde accusandi casus, quos quincta Pelasgis,
Tertia dat nostris; vt Troadas, Astianactas.

EXPLICATIO.

AS *producitur, vt Fas, Nefas, Pietas, Ciuitas, Aeneas, Pallas Pallātis, & alia innumera. Corripe græca, quorū genitiuus desinit in Adis; vt Pallas Palladis,*

ladis, Lampas Lampadis, Olympias Olympiadis, item græcos accuſatiuos noſtræ tertiæ declinationis, vt Heroas, Troas, Amazonas, crateras à nominatiuo Crater nam Crateras à nominatiuo Cratera primæ declinationis, quamquam penitus idem ſignificet, producitur tamen, vt Muſas Aduenas.

Es, in fine.

ES produc. Breuia, quorum penultima curta.
Creſcit in obliquis; vt diues, & Hoſpes ab iſtis
Exime Pes; Paries, Abies, Arieſque, Cereſque.
Corripiatur item penes, & plurale Pelaſgum,
Vt Phryges: & Subſtantiui perſona ſecunda.

EXPLICATIO.

ES pariter longum eſt; vt merces Facies, Anchiſes Toties Quoties, Leges. Corripe primũ nomina tertię decliationis, quæ creſcunt in obliquis penultima breui; vt diues diuitis, hoſpes hoſpitis, præſes præſidis comes comitis. Longa tamen ſunt Ceres, Abies, Paries & Pes cũ compoſitis, vt Sonipes, Tripes, Alipes, Quadrupes. Secũdo corripe græcos nominatiuos, & vocatiuos plurales; vt Troes, Arcades, Crateres, Lampades Amazones, quos tamẽ potes etiam producere, tanquã finitos in es per formam, & declinationem latinam Tertio es a Sum cum compoſitis corripitur, vt potes ades, abes. Es vero ab Edo cum compoſitis producitur, vt Comæs, Exes, Peres.

Is, & Ys in fine.

IS breuia, vt Patris. At plurales excipe caſus.
Vt Magnis, Animis, Quies: perſonaſq; ſecundas.

In numero primo, quarum plurale per Imus,
Atq; per itis productum finitur; vt Audis.
Et sis, & possis, & Adis, Nolisq; Velisque.
Sic Vis, & Glis, & quorum penultima crescens
Tēditur, vt Samnis, Salamis, Simois, Simoëtos.

EXPLICATIO.

IS, & Ys, breuia sunt, vt quisquis liptis, satis, tetys, erinnys. Excipe primum omnes casus plurales vt musis, Dominis, nobis, queis, pro quibus, tris pro tres omnis pro omnes.

Produc itē secundas personas singulares quarū plureles desinunt in itis penultima longa; vt is, redis, scis nescis Sis possis velis nolis item Glis, & vis tam nomen quam verbum. Produc deniq; nomina in is quæ crescunt in obliquis penultima longa; vt lis litis, salamis salaminis Samnis samnitis simois simoentis.

Os in fine.

OS vult produci. Sed corripe Cōpos, & Impos
Et quæcūq; suum perscribit Græcus Omicrō
Vt Chaos, Argos, Epos, breuiatur Os ossis, &
Exos.

EXPLICATIO.

OS producitur, vt bos, flos, Dominus, nepos, ros, mos, & os oris. Corripiuntur duo latina, compos & impos, & græca omnia, quæ ab illis per o parū scribuntur; vt tenedos, argos, pallados, tethyos, erinnyos. Quæ autem in græcis habent o magnum, longa sunt etiam Latinis; vt Heros, Minos, Androgeos, Os oris producitur, os ossis corripitur: & sic compositum

Exos exossis. Vnde versiculus vulgatus.

Os oris loquitur: sed os ossis roditur ore.

Vs, in fine.

VS breue ponatur. Monosyllaba producatur,
Vt plus, vt Rus: & quorum penultima crescit
Longior inflexu, vt Virtus: & nomina quartæ,
Vt Sensus Aditus, ambos hic contrahe Rectos,
Hæc Manus, ò Manus in numero comprensa minore.

Græca etiam produc, vt Pantus atq; Calipsus
Postremo, & Sāctū, & venerādū Nomē Iesus.

EXPLICATIO.

VS corripitur, vt meus, tuus Dominus, tēpus, hic Fluctus, & ò Fluctus in numero singulari. Produc primū monasyllaba, vt mus, sus, thus. Deinde nomina, quorū genitiuus crescit longa penultima, vt Virtus salus, tellus, incus incudis, trapezus trapezuncis, amathus amathundis, tamen palus ab Horatio corripitur itē seruitus a nostratibus propter metri heroici necessitatē, postremo produc græcos genitiuos, vt sapphus. Didus, Calipsus item nominatiuos, quorum vocatiuus definit in V, vt Pantus, Melampus, & Sacrosanctum nomen IESVS.

APPENDIX.

NOmina propria, & cognomina, quorū presertim apud veteres Poetas exēpla nō extant, fere ad libitū vsurpātur, posito tamē iudicio aurium moderāte Exēpli causa primā syllabā ego producerē aut corrigerē sine discrimine in Gerardus, Vbald. Comitolus, Sa-

regus, Colũna, Perettus, Gratianus, alijsq; talibus sexcentis, & secundã in Farnesius, Borghesius, Baronius, Honoratus, & sic medias propemodum omnes in Iustinianus, Pellicanus, Alciatus, Arrigonius, Floramontius, Saunarola, Panicarola, Beuilaqua, & mille talib. nec obstaret nobis quidẽ, Diphthongus in nonnullis, qua minus eas ipsas corriperemus; vt primã in Quærẽgus, penultimã in Ansidæus, Passioneus, Borromæus, sed tunc scribere malumus per nudam vocalem sine diphthongo, Querengus, Ansideus.

De Carminum Generibus. Cap. 4.

Carminũ genera magis illustra, & magis vsitata quæ nunc quidẽ tradenda pueris putamus; hæc fere sunt Hexametrum, Pentametrũ, Iambicũ, Coliambicum, Asclepiadeum, Phaleuciũ, Anapæsticũ, Sopphicũ, Adonium, Glyconicum & Pherecratium. Quæ cum singula ex certis Pedum mensuris, certoq; ordine componantur: præponeda est Pedum maxime illustrium, atque huc facientium tabella.

Pedes dissyllabi quattuor.

Spondæus constat ex duabus syllabis longis, vt
-- Fortes Pugnant.

Piricchius ex duabus breuibus, vt
-- Deus Amor.

Choreus, siue Trochæus ex longa, & breui, vt
-- Cuncta Implet.

Iambus ex breui, & longa, vt
-- Viros, Graues.

Pedes

Pedes Trisyllabi octo.

Dactilus longa, & duabus breuibus, vt
--Carmina, Pangere.
Anapestus ex duabus breuibus, & longa, vt
--Pecudes Resonant.
Tibracus ex tribus breuibus, vt
--Colite, Nemora.
Moloffis ex tribus longis, vt
--Romanos Felices.
Creticus ex longa, breui, longa, vt
--Castiras, Sustinens.
Amphibracus ex breui, longa, breui, vt
--Amare, Timere.
Bacchius ex breui, & duabus longis, vt
--Superbos, Potentes.
Palimbacchius ex duabus longis, & breui, vt
--Contunde, Disperde.

De Camine Hexametro, & Pentametro.

CArmen Hexametrum seu Heroicū sex pedibus cōstat quorū primi quattuor sine discrimine Dactyli aut Spōdæi esse possunt pro arbitrio facientis: quinctus sit semper dactylus sextus semper spondeus: vt

Pāditur interea domus omnipotentis Olympi.
Olli sedato respondit corde Latinus.
Forte per angustam tenuis vulpecula rimam.

Pentametrum, quod Hexametro frequenter adiungitur, atq; subijcitur, ex quinq; pedibus constat, in hunc modū disponendis, primi duo dactyli aut spondæi sint indifferenter: sequatur Cæsura, idest syllaba lōga ter-

minans dictionem: ultimi ponantur duo Dactyli cũ alia cæsura. Qui duo semipedes integrum efficiunt pedem Spondeum, ut

Conueniunt rebus nomina sæpe suis.

De Carmine Iambico.

CArmen Iambicũ est duplex, Senarium, & Quaternariũ. Græci Timetrum & Dimetrum appellant, binos pedes pro singulis metientes, hæc quoq; frequenter simul incedunt, ut Hexametrũ, & Pentametrũ: & illud quidem sex pedibus cõstat, hoc quattuor, Iambicũ integrum atque perfectum censetur, quod ex solis Iambis compositum est. Catullus.

Phaselus ille, quem videtis hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus.

Recipit tamẽ locis imparibus, idest primo, tertio, quincto etiã Spondæũ, uel dactylum, uel Anapæstum: omnibus autem locis Tribacum admittit, præterquam ultimo, quæ perpetua Iambi sedes est. Horatius.

Beatus ille, procul negotijs.
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis.
Nec horret iratum mare. &c.
Pauidumq; leporem, & aduenam laqueo gruẽ,
Iucunda capta præmia.

De carmine Coliambico.

CArmen Coliambicũ non est aliud, quam Iambicum in fine claudicans, græci scazontẽ appellant, hoc pariter Senarium est, & quincto loco semper Iambum sexto Spondæum recipit, Catullus.

O quid

O quid solutis est beatius curis?
Fulsere quondam candidi mihi soles?

Hoc vero adhuc iucũdius incidere auribus videtur, est Catalectum, hoc est vna syllaba in vltimo deficiens Horatius.

Iunctęque Nymphis Gratiæ decentes.
Vulcanus ardens vrit officinas.

Et si autem Horatius versiculũ huiusmodi alternatim subiecit alteri longiori: vt Ode IV.

Soluitur acris hiems grata vice veris, & Fauoni,
Trahuntque siccas machinę carinas.

Tamen, & ex solis huiuscemodi epigrãma conficitur, quale illud veteris Poetæ.

De Tiberio Claudio Nerone.

TErnos vetusti congios Falerni
Vno die, conuiuijs peractis,
Tubos per amplos viscerum refundens,
Hausit potentum Romuli nepotum
Frenator audax, arbiterque Regum,
Iouis tonantis armiger minando,
Bacchi pluentes cantharus madendo,
Late patentis Imperator Orbis,
Late æstuantis irrigator alui.
Exinde plebs Quiritium vocauit,
Non Claudium Tiberium Neronem,
Sed Caldium Biberium Meronem.

De carmine Asclepiadeo.

ASclepiadeum carmen primo loco recipit Spondęũ secũdo Dactylũ cũ cæsura deinde geminos Da-

stylos, in hunc modum. Horatius.

Mœcenas atauis edite Regibus,
O, & præsidium, & dulce decus meum.

Si huius carminis fini adÿcias syllabam, integrum fiet Pentametrum, hoc modo.

Doctos Pieridum disce lubens modos.
Doctus Pieridum disce lubens modulos.

De carmine Phaleucio.

P*Haleucium, quod etiã Hendecasyllabum proprio nomine vocatur, quinq; pedes recipit, primo loco Spondæũ & aliquãdo Iambum, vel Trochæum apud Catullũ, secundo Dactylum, tertio, quarto, & quinto Trochæum. Idem Catullus.*

Cui dono lepidum nouum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli tibi, namque tu solebas,
Meas esse aliquid putare nugas.

De carmine Anapestico.

A*Napæsticũ constat ex quattuor pedibus, siue omnibus Anapæstis, aut dactylis, aut spondæis promiscue insertis pro arbitrio scribentium, vnũ modo cauendũ docti præcipiunt, vt, locis paribus, secundo inquã, & quarto nunquam Dactylus ponatur. Optimũ autem Anapæsticũ censetur, quod nullas habet Cæsuras, & cuius singuli pedes, singulas cõtinent dictiones Boetius Metro secundo lib. 3.*

Quantas rerum flectat habenas,
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem prouida seruat. &c.

DE

De carmine Sapphico, & Adoni[co].

C*Armen Sapphicum ex quinque pedibus componitur, Trochæo, Spondæo, Dactylo, duobus, Trochæis Horatius.*

Mouit Amphion lapides canendo.

Carmini Sapphico fere post tres versus inseritur unus Adonius, recipiens priore loco Dactylon; & posteriore Spondæum, Horatius.

Sæpius ventis agitatur ingens.
Pinus, & cellsæ grauiore casu.
Decidunt turres, feriuntq; summos.
Fulmina montes.

Extant etiam apud antiquos carmina, quæ solis versibus Adonijs constant, ut apud Boetium lib. 1.

Nubibus atris.
Condita nullum.
Fundere possunt.
Sidera lumen, &c.

De Glyconico, & Pherecratio.

C*Armen Glyconicum tribus pedibus constat Spondæo, & duobus Dactylis. Seneca Tragicus.*

Illi mors grauis incubat.
Qui notus nimis omnibus.
Ignotus moritur sibi.

Pherecratium quoq; tribus pedibus absoluitur, spōdæo Dactylo, Spondæo, vel Choreo Dactylo Choreo. Sic.

Reges purpura vestit.
Somnus occupat artus.

Et hæc nos quidē ad puerilē institu[tionem] satis superq;

ei, cōtrabit in i longum, vt Thesei Thesides, Atrei Atrides, nomina tertiæ formāt a datiuo addita des, vt Simoni Simonides, Hectori Hectorides, Agenori Agenorides, excipe nomina in as antis, quę ĩterponũt a, vt Abas Abātis Abā i Abātiades, sic Atlas Athamas Pæas Dryas, itē nomina in on, vt Thelamō monis moni moniades sic Anphitriō Phaeteon Laomedon, & alia.

Femina tres babēt termĩntiones As Is Ne. As & Is formātur a Patronymicis masculinis remoda de, vt Priamides Priamis, idest filia vel neptis Priami, sic Anchisiades, Anchisias, Taumantiades Taumantias, Theseides Theseis, Nereides Nereis. Hæc enim in feminimis sunt sine contractione. Quædam duas babent terminationes, vt Atlantis vel Atlantias a masculino Atlantides, idest Mercurius Atlantis Nepos. Ne finita fiunt a genitiuo addita ne, vt Adrasti Adrastine, Nerei Nerine Neptuni Neptunine. Des, & Ne pertinent ad primam declinationem, As, & Is ad tertiam. Exempla. Hic Priamides dæ dæ den ò de a dæ. Plur. Dadarum vel dũ dis daso dæ a dis. Hæc Nerine nes næ nem ne ne. Plur. Ne narum nis nas næ nis. Hæc Anchisias, a dis vel ados adi adem vel ada, as ade. Plur. Ades adum adibus adas ades adibus. Hæc Priamis midis vel midos, &c.

CLERICIS

ET CONVICTORIBVS

SEMINARII PERVSINI.

Marius Bonciarius S. D.

VETVS purgatio est eorum, qui libros edunt; se alienæ vtilitati consultum velle. Ego contra in Guarini Grammatica excudenda, quam M. Antonius frater meus non, vt præsefert, emendauit; sed totam plane aliam fecit, profiteor me tantummodo spectasse meum commodum; eorum qui vsuri essent, aut nullam, aut certe perparuam habuisse rationem. Vnum biennium est, idque non totum, cum ego tenuioribus, & plane rudibus, e vestro grege, Pueris erudiendis, primisque artibus imbuendis non præfectus quidem sum, sed Fratri socius atque adiutor datus: proxime autem a Comitolo Antistite, vestri Collegij studiosissimo, confirmatus. Liquet mihi declarare hunc libellum, eo temporis interuallo, plus decies a me transcriptum; vel ipsis pueris idẽtidem excribendum datum. quod ęque graue mihi fuisse, scio me facile probaturum esse ijs, qui aliquandiu hoc munere castigandæ puerilis in diligentiæ

gentiæ versati sunt. Itaque volui mihi consulere, quam plurimis exemplaribus vno die, vnaq; opera faciundis. Dicerem me veteri, ne dum parco labori, non adeo parcam existimationi, fraternæ dico, non meę, quæ nulla est; quod nomen ipsius patiar in eiusmodi, vt putantur, nugis atque quisquilijs circumferri: si non certo scirem, hoc genus lucubrationum, quale esto hodie Grãmaticas, Rhetoricas, aut Logicas scribere, iam esse in aliqua inuidia apud homines eruditos, nec ferre adspici nisi a pueris, atque ab ijs ipsi quis fecere. Quamobrē tenue scriptum, ac puerile, rectum sua humilitate, non modo reprehensiones doctorum virorum, sed etiam, opinor, oculos deuitabat. Iam quare Frater in præcipiendo, trita illa, & peruulgata Guarini exempla retinere maluerit, & hoc toto Opusculo nihil elegans, neque disertum loqui, sed vbiq; fere balbutire cum pueris: id quia satis per se planum ac perspicuũ fore omnibus videbatur pluribus verbis, hoc præsertim loco excusandum, aut defendendum non putauimus. Valete Calen. Ian. M D XCII.

HAec altera editione, Magistrorũ rogatu, ad singula capita notas adiecimus, breuiores, credo quã illi vellẽt: sed præcipiendi locus hic est, nõ disputandi & verborũ excursus lõgiores Introductionis ratio nõ ferebat. Quin etiam istæ ipse quãdo, aut quibus, aut quatenus explicãdæ sint, doctores per se statuere oportet, pro captu, ætate, professione discentium.

TYPOGRAPHVS CANDIDO LECTORI.

Atalogum Præteritorum, & supinorum inuentu difficilium, & vna tractatum de generibus Nominum seorsim excu dimus Italice conscripta, minutis cara cteri bus, forma minore. Per sua serunt hoc facile nobis, atq; ad sic eundem impulerunt, qui ipsi po tissimum vtuntur Ludimagistri, atque Doctores puerilium Disciplinarum. Præstat vænalis apud nos foliorum duorum, nihilo amplius, exiguo pre tio libellus. Lector candide felix esto, & conatibus nostris faueto.

DONATVS, ET GVARINVS. Lectorem Alloquuntur,

DVm tua nil præter curat compendia, Lector,
Nec memor ipse sui est, dum memor ipse tui est
Perdidit, heu, lumen Marcus: tantiq; putamur
Nos immerito criminis esse Rei.
Namq; diem nobis dum dat, noctemq; colendis;
Nox miserum rapuit destituitq; dies.
Iam quo nos merito damnum pensabimus? aut quæ
Non leuia extincta præmia lucis erunt?
Gloria iacturam redimet, mansura caducam:
Antestas pœnam gratia longa breuem.

Cæsar Sercambius Lucensis.

AD M. ANT. BONCIARIVM

DE GRAMMATICA VLTIMVM RECOGNITA & adiecta Metrologia.

POMPEIVS BALBANVS LVCENSIS.

NON tu sola iacis Latiæ fundamina linguæ,
Sed elegentem construis Faber domum.
In qua nec Sophiæ pudeat, nec Iuris alumnos
Quandoq; dulcem trahere spectantes moram.
Nunc magis: Aonius Domui cum iungitur Hortus,
Auresq; mulcet multimodus auium chorus.
Scilicet ingenuis vt sit iucunda colonis,
Hortum Domus desiderat, & Hortus Domum.

ELENCHVS EORVM,

QVAE CONTINENTVR IN DONATO.

EORVM, QVAE IN GVARINO.